



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

### **Usage guidelines**

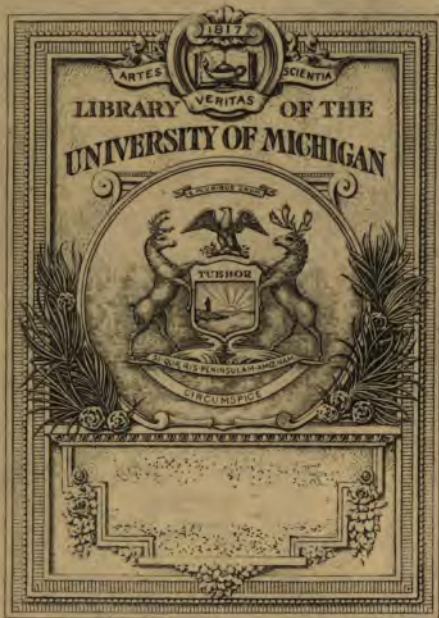
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

### **About Google Book Search**

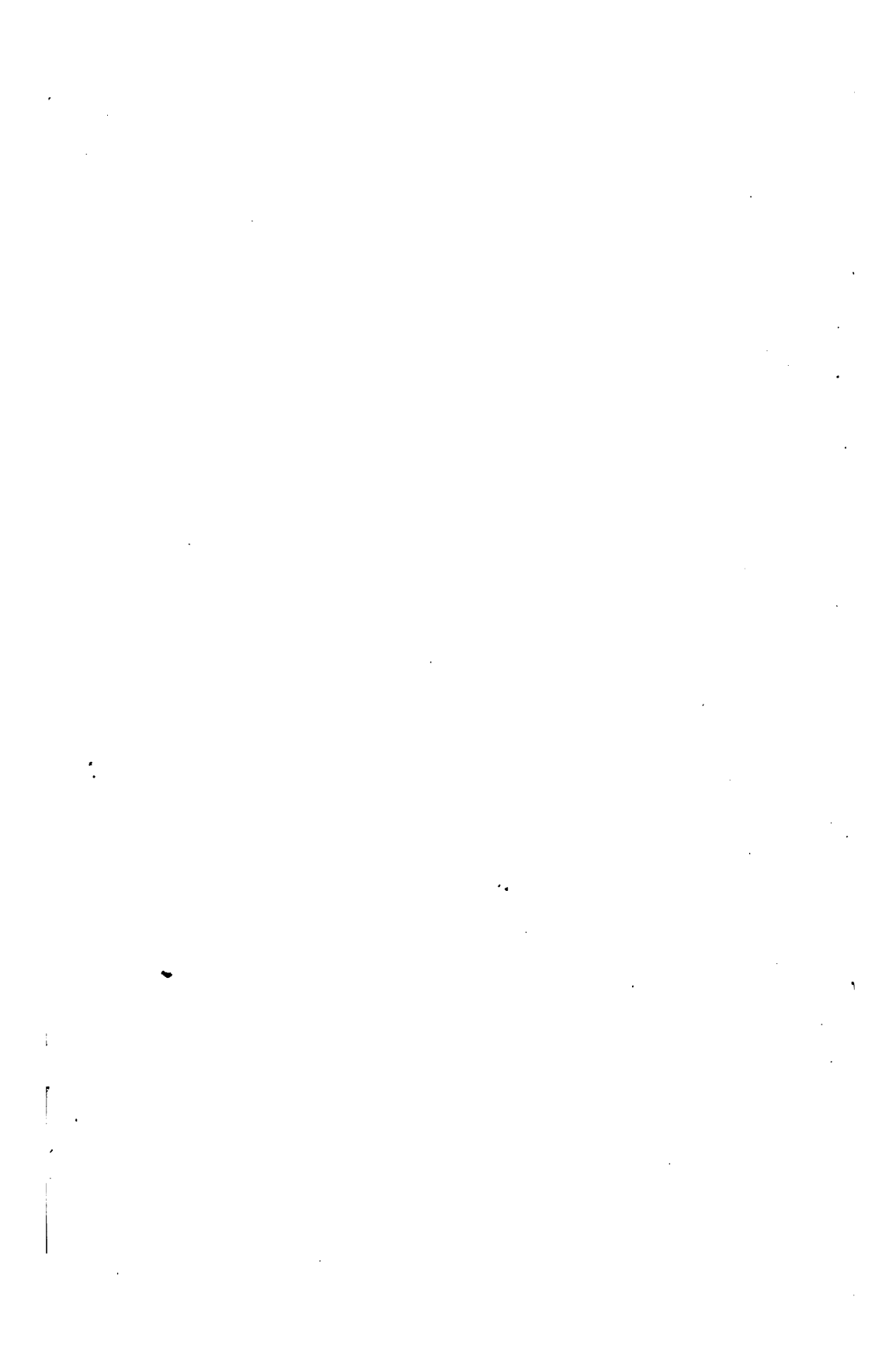
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

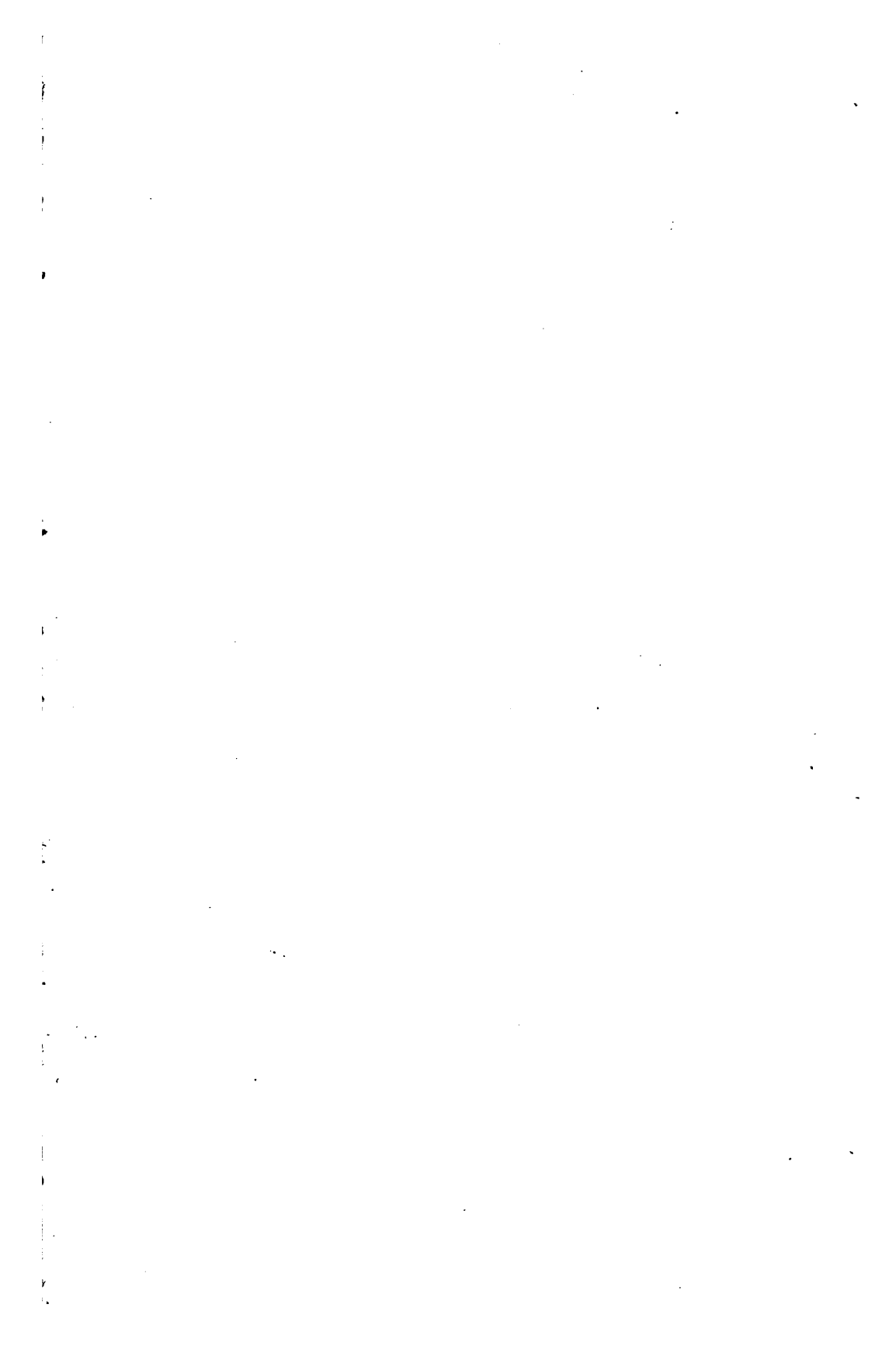


OTTO HARRASSOWITZ  
BUCHHANDLUNG  
LEIPZIG

v. 25

DD  
3  
118  
16  
v. 25





SCRIPTORES

# RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS  
RECUSI.

---

GESTA FEDERICI I. IMPERATORIS IN LOMBARDIA  
AUCT. CIVE MEDIOLANENSI.

---

HANNOVERAE  
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI

1892.

**GESTA FEDERICI I. IMPERATORIS  
IN LOMBARDIA**

**AUCT. CIVE MEDIOLANENSI  
(ANNALES MEDIOLANENSES MAIORES)**

RECOGNOVIT

OSWALDUS HOLDER-EGGER.


---

ACCEDUNT

GESTA FEDERICI I. IN EXPEDITIONE SACRA.

---

HANNOVERAE  
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI  
1892.







Compl. Seto.  
Harrasa  
11-25-27  
15545

*Magni pretii liber est, cui G. H. Pertz b. m. Annales Mediolanenses maiores inscripsit, quamvis auctor non annalistarum more res diversas nullo nisi temporis ordine servato memoriae tradiderit, sed ea tantum quae Fridericus imperator a primo in Lombardiam ingressu a. 1154. usque ad indutias a. 1177. factas contra Mediolanenses gesserit et quaedam bella<sup>1</sup> Mediolanensium contra civitates illi foederatas mota narraverit, ne annos quidem, quibus res gestae sint, ubique adnotaverit; unde multo magis convenit libro titulus quem alter codicum praescriptum praebet: Gesta Federici imperatoris in Lombardia<sup>2</sup>, addito auctore cive Mediolanensi.*

*Nam civis Mediolanensis, non clericus, fuisse videtur, qui dicit se mense Maio a. 1161. inter eos electum esse, quorum arbitrio annonae et vinum et merces venderentur et pecunia mutuo daretur, qui cum in urbe Mediolanensi obsessa a. 1162. ineunte maxima inopia esset, quanta pecunia carnem emerit, indicat, qui in prologo dixit, quae vidisset et audivisset se scripsisse. Fuit vir mitis ac mansueti animi, aequi iudicii etiam in hostes, veritatis amans, quem iure W. de Giesebrecht<sup>3</sup> b. m. magna laude extulit, simplicioris quidem ingenii et parum litteratus, utpote rudiori et impolito stilo usus, tamen librum magni faciendum et summa fide dignum posteris reliquit, qui post Ottonis Morenae egregium opus inter fontes rerum in Lom-*

1) Quaedam, non omnia, ut auctor omnia praetermisit, quae Mediolanenses contra Laudenses egerunt, quin immo silentio transiit Laudam civitatem a Mediolanensibus destructam et ab imperatore reaedificatam, Cumanam civitatem Mediolanensibus subactam, quae ideo omisisse videtur, ne memoriam iniuriarum Cumanis et Laudensibus a Mediolanensibus illatarum renovaret, cum eo tempore, quo scribebat, haec civitates Mediolanensibus foedere Lombardico sociatae essent. Econtra omnia contra Papienses acta copiose narravit, cum hi etiam tunc Mediolanensibus infesti essent. 2) Vere in Lombardia, nam nullam paene rem extra Lombardiam gestam praeter electionem duorum pontificum a. 1169. auctor narravit, ne peste quidem a. 1187. Romae exercitum imperatoris contritum esse commemoravit. Et vere Gesta Federici, cum de rebus a. 1168—1173. in Lombardia gestis, cum imperator in Germania esset, omnino nihil retulerit. Cf. infra p. 62. Etiam Muratorius hoc perspexit, qui simili modo librum inscripsit. 3) 'Forschungen z. Deutschen Gesch.' XXI, p. 303—305.

*bardia tunc temporis gestarum secundum locum obtinet. Quem tempore indutiarum sexennium inter imperatorem et societatem a. 1177. factarum, paulo post hunc annum, nisi iam hieme eiusdem anni, scripsisse videtur, cum pacis a. 1183. Constantiae compositae mentionem non fecerit<sup>1</sup>. Qui non solum cum librum conderet, sed iam tempore bellorum a. 1154—1162. gestorum protractae aetatis fuisse videtur, quod cum lenitas et aequitas animi eius suadet, tum ex eo coniciendum est, quod nusquam se proeliis et expeditionibus Mediolanensium interfuisse dixerit.*

*Cum haec sola de auctore comperta habeamus, nomen eius explorare nequimus. Habebatur quidem per saecula Raul seu Radulfus quidam auctor huius libri, sed nullo iure. In recenti enim apographo, quod solum exemplar huius libri exstat, eum sequuntur nullo intervallo facto tamquam partes eiusdem operis Gesta Federici in expeditione sacra infra edita et adnotationes quaedam de rebus a. 1201. 1202. 1230. gestis, his demum subscriptus est versus claudicans:*

*Qui fecit hoc opus, Sire Raul nomine dictus.*

*Et constat extitisse antiquum codicem eadem continentem, ex quo recens apographum nulla parte omissa vel addita descriptum esse apparet. Tristanus Calchus enim rerum scriptor Mediolanensium saec. XV. in libro suo Mediolani 1627. edito non solum Gesta Federici in Lombardia, sed et Gesta Federici in expeditione sacra et adnotationes illas a. 1201. 1202. 1230. exscripsit, qui loco supra p. 5. memorato allato scripsit l. X, p. 207: e quibus unum se fuisse nominatum inter auctores nostros Syre Raul scribit<sup>2</sup>, auctorem eum horum annalium ratus. Sed hoc G. H. Pertz<sup>3</sup> et W. de Giesebrecht<sup>4</sup> optimo iure reiecerunt. Patet enim virum post a. 1230. superstitem non potuisse a. 1161. munere fungi, ideoque illum Raul non auctorem Gestorum, sed aut scribam libellorum suo codice coniunctorem fuisse aut eos scribendos curasse, qui num ipse adnotationem de inundatione Ticini fluvii a. 1230. scripserit, annon, dubitare potes<sup>5</sup>.*

1) Post hanc pacem factam Alexandrum papam non arguisset promissis non servatis Lombardos deseruisse. 2) Et in prologo: quidam noster Mediolanensis Syre Raul nuncupatus, quae interim in urbe fierent, subornavit. 3) SS. XVIII, p. 359. 4) L. l. p. 303. 5) Eum circa a. 1230. vixisse conicere potes, neque tamen hoc constat. Et hic Sire Raul posset esse Guido de Raule, qui a. 1235. occurrit (Giulini, 'Memorie della città e campagna di Milano' 1855. IV, p. 369), ut monet W. de Giesebrecht l. l. p. 303 (sed Giulini IV, p. 333. 339. non Guido da Raule, ut Giesebrecht dicit, sed Guido da Rd occurrit; et Rhd est Raude, non Raule). — Tristanus Calchus, Hist. patr. p. 207. affert inscriptionem ab ipso visam: Ioannes Raule de Busti Arsicio obiit MCCCXI. Ianuarii.

*Codicis Rauliani apographum illud recens, quo Gesta Federici in Lombardia et Gesta Federici in expeditione sacra et notae a. 1201. 1202. 1230.<sup>1</sup> continentur, nunc servatur*

A) *in bibliotheca regia Mediolanensi Brerae AF. 9. 30, chart., saec. XVII.<sup>2</sup> a librario quodam non ubique satis perspicue scriptum, quod non paucis vitiiis laborat. Nonnunquam enim compluria verba omissa sunt, librario lineam transiliente vel a verbo quodam ad idem infra repetitum aberrante, ter etiam plura exciderunt (sub a. 1162. et 1177), forsitan quia haec detersa vel humore corrupta a librario legi nequiverunt<sup>3</sup>, attamen lacunae non indicatae sunt. Multa etiam male lecta<sup>4</sup> et male scripta sunt<sup>5</sup>, sed horum mendorum multa iam codex Raulianus habuit, ut ex eo patet, quod Tristanus Calchus aliquoties nomina locorum vel personarum eodem modo corrupta praebet<sup>6</sup>. Aliis autem locis, quibus codex A menda habet, Calchus ad illa corrigenda facit, cum rectas codicis Rauliani lectiones, praesertim nomina<sup>7</sup> habeat. Verba partim<sup>8</sup> in exemplari Brerae more Latinstarum saec. XVII, partim more Italarum saec. XIII ex. et XIV. scripta sunt, quorum exempla hoc loco subnotavi<sup>9</sup>, singulis locis afferre nolui.*

*Ex hoc codice primus L. A. Muratorius, SS. R. Ital. VI, col. 1173 sqq. a. 1726. librum inscriptum Sire Raul sive Radulphi<sup>10</sup> Mediolanensis auctoris synchroni de rebus gestis*

1) *Praeterea sequitur epistola Alexandri papae ex Caffari Ann. Ian., SS. XVIII, p. 28 sq., descripta.* 2) *Inscriptio libri Historia Sire Raul suum temporum. Incipit ab anno 1154. usque ad 1200. est stulti scribae saec. XVII, qua nihil probari potest.* 3) *Minime folium codicis Rauliani excisum fuit, ut putat W. de Giesebrecht l. l. p. 302, nam quae sub a. 1162. duobus locis omissa sunt non tanta fuisse apparet, ut is folium etiam minimum impletum esse potuerit.* 4) *Ut ipsos suos pro preposuerunt, de Sarachlavi pro de foris et blavam, tributum a pallatino pro trabium ad palatium etc.* 5) *Etiamsi falso coniectata occurrunt, ut sub a. 1155, ubi legendum est Militibus . . . istarum portarum, videlicet quarteriorum Mediolanensium, codex A male habet: Custodibus . . . istarum portarum.* 6) *Ut uterque Garlimia pro Garbania vel Garbagnia, Azarengo pro Zarengo etc. Bis eadem desunt nomina personarum apud Calchum, quae in cod. A omissa sunt.* 7) *Ad reliqua emendanda parum affert, cum non annalium verba descripserit, sed polita illa ac putida latinitate Ciceroniana sui temporis usus sit.* 8) *Ut semel lachryme, edificare et hebdomada pro hedicare et ebdomada, hieme pro yeme, Octobr. pro Octubr. Saepe, praesertim in exitu vocum, peraro in media voce ae et e pro e, quod in Italia iam saec. XII. ex. a multis, saec. XIII. et XIV. ab omnibus pro ae scribebatur, restitutum est.* 9) *Saepe litterae consonantes, praesertim liquidae more Italico duplicatae sunt, ut elligere, ellectio, millites, kallendas, melliioribus, dollore, mobillibus, debilles, consulli, comittibus, egressus, missit, sed possessio.* 10) *At in inscriptione supra p. 6, n. 5. laudata ostenditur Raul nomen gentis, non praenomen Francogallicum ex Radulfo effectum Raoul esse.*

Friderici I. in Italia, ut assolet, multis tam audacter inventis quam ineptis coniecturis depravatum, vitiis illius apographi paucis recte emendatis edidit. Eodem codice obiter evoluto male usus est G. H. Pertz, cum hunc libellum SS. XVIII, p. 357 sqq. ederet. Invento enim codice saec. XIII, quo altera recensio eiusdem legitur, hoc mendose exscripto pro fundamento editionis suae usus est, variis lectionibus codicis A permultis omissis, multis falso indicatis. Sed W. de Giesebrecht commentatione egregia inscripta 'Zur Mailändischen Geschichtschreibung' docuit<sup>1</sup> recenti illo exemplari auctoris Mediolanensis opus authenticum, etiamsi mendosum, legi, hoc antiquo codice eum a viro partis Guelfonum postea dictae depravatum corruptumque, commentis ac mendacis in odium Friderici I. imperatoris et in gloriam Mediolanensium ac Placentinorum inventis auctum ampliaturumque contineri. Ipse nuper docui in hanc formam libellum a Iohanne Codagnello Placentino circa a. 1230. redactum esse<sup>2</sup>, qui ei titulum indidit Libelli doloris et tristitiae, angustiae et tribulationis, passionum et tormentorum<sup>3</sup>, mutuatus eum ab hoc quod auctor Mediolanensis dixit, urbe Mediolanensi destructa a magistratibus imperialibus tabulas censorias factas esse, qui liber Tristium et doloris vocatus esset<sup>4</sup>. Praemisso indice argumentorum Codagnellus narrationem rerum a. 1154—1156. paene integram descripsit, paucis verbis mutatis. Ab a. 1157, praemisso suo prologo, partim ex eo historiographi Mediolanensis descripto, usque ad a. 1159. ineuntem relationem in aliam formam redegit sermone suo stilo, ut opinatus est, polito et exornato, additis quibusdam, aliis omissis. Tum sequentia iterum paucis mutatis et numeris annorum falsis locis insertis descripsit usque in medium a. 1160. Pro sequente relatione authentica proelii Carcanensis suam commenticiam et mendaciter excogitatam posuit, in sequentibus etiam multa mutavit et adiecit, demum post deditionem Mediolanensium a. 1162. relatam ad priorem modum reversus, paucis leviter mutatis textum Gestorum usque ad finem<sup>5</sup> descripsit. Codagnelli recensio libelli continetur in

1) 'Forschungen z. Deutschen Gesch.' XXI, p. 301—317. 2) 'N. Archiv' XVI, p. 265—279. 3) Hunc titulum indici capitum ab ipso composito praescripsit, sed prologo auctoris Mediolanensis in Codagnelli codice praefixus est titulus Gesta Federici imperatoris. De rebus gestis in Lombardia, itaque hunc titulum ab auctore Mediolanensi suo libello inditum esse crediderim, praesertim cum ei parti, quam Codagnellus in novam formam redegit, iterum titulus praescriptus sit: De miseriis et angustis Lombardie passis ab imperatore Federico. 4) W. de Giesebrecht l. l. p. 306 sq. 5) Sed omisit extrema verba Gestorum de inundatione a. 1177.

B) codice Parisino bibliothecae publicae Lat. nr. 4931, mbr., saec. XIII. medio duabus columnis una manu exarato, ubi ea inter reliqua opera Iohannis Codagnelli f. 58<sup>b</sup>—70<sup>c</sup>. continetur; de quibus vide 'N. Archiv' XVI, p. 310—346. 475—509. Hic codex mendosius etiam quam recens exemplar scriptus vitiis scatet; ad quae emendanda multum facit

P) codex Londiniensis musei Britannici Harleianus nr. 3678. Annalium Placentinorum Gibellinorum, saec. XIII ex. Annalista enim Placentinus (SS. XVIII, p. 457—463) codicis Codagnelli exemplar multo melioris notae quam B nactus<sup>1</sup> cum ex duobus aliis operibus in eo contentis, tum ex Codagnelli Libello tristitiae et doloris permulta exscripsit, quaedam quidem brevavit, nonnumquam verba leviter mutans, ea quae Codagnellus in odium imperatoris scripserat omisit vel mitigavit, attamen multis locis veram lectionem archetypi Codagnelliani servavit, ubi B corruptam praebet; quod ubique factum esse patet, ubi P cum A contra B convenit, exceptis paucis locis, quibus annalista Placentinus verba brevians vel mutans casu lectionem codicis A attingere potuit. His ergo subsidiis lectio codicis Codagnelliani vera ubique fere restitui potest.

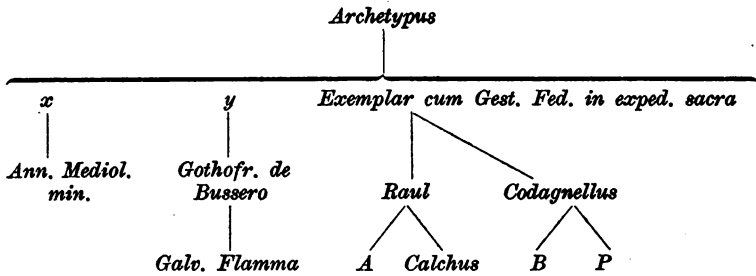
Habemus igitur duas recensiones, quarum auxilio textus Gestorum Federici in Lombardia restituendus est, Raulianam, quam A ac raro Tristanus Calchus, et Codagnellianam, quam B. P praebent. Neque tamen Raul nec Codagnellus autographo auctoris Mediolanensis usus est. Cum uterque etiam Gesta Federici in expeditione sacra descripserit, uterque codice quodam usus videtur esse, in quo haec libello civis Mediolanensis subiuncta erant. Sane quidem haec etiam codici autographo illi postea subiungi potuerunt, sed et codex Raulianus et Codagnellianus quosdam iam locos corruptos habuerunt, quibus probatur illum non autographum, sed exemplar fuisse<sup>2</sup>. Praetermissis autem paucis mendis huius exempli, ubique veram lectionem auctoris Mediolanensis deprehendere nos patet, ubi A cum B. P

1) Cf. 'N. Archiv' XVI, p. 279 sqq. 2) Videlicet in A et B sub a. 1177. corrupte legitur: treugam . . . firmaverunt, et eis in perpetuum fecit, ubi quaedam omissa esse videntur. — Sub a. 1158. loco in B omisso, A habet erat maragno, P erat aput aragnum, ubi auctor Mediol. scripserat erat in Anagnia. Etiam sub a. 1160. A. B. P. (Calchus) habent Iohannes de Aragnio (Calchus Ioannes Aragnius), ubi I. de Anagnia legendum videtur esse. — Sub a. 1157. A habet: ita quod nemo poterat egredi vel exire, P i. q. n. p. ingredi vel exire, B i. q. n. p. egredi vel intrare, unde apparet et codicem Raul. et Codagn. egredi falso pro ingredi habuisse, hoc in P recte correctum, in B exire in intrare mutatum esse. Similes paucos locos infra in varia lectione invenies.

aut cum B aut P solo convenit; ubi vero A ab una parte et B. P ab altera differunt, cum Codagnellum etiam in iis partibus, quas integras descripsit, quaedam mutasse constet, lectio codicis A tam sana, ut ab annalista Mediolanensi scripta esse possit, ubique retinenda est, menda eius multa auxilio codicum B. P corrigenda, omissa ex eisdem restituenda sunt. Tamen non paucis locis difficile est discretu, uter veram lectionem servaverit, nonnullis autem locis ad hoc diiudicandum faciunt tria alia subsidia. Nam, ut W. de Giesebrecht docuit<sup>1</sup>, *Annalium Mediolanensium minorum editorum a Ph. Jaffé b. m. SS. XVIII, p. 392 sqq. ea pars, quae a. 1154—1177. complectitur, paucis ex aliis annalibus insertis, ex Gestis Federici in Lombardia excerpta est. Praeterea in Galvanei Flammae Manipulo florum c. 181—204.<sup>2</sup> et *Chronico maiore<sup>3</sup> loci ex hoc libello sumpti reperiuntur. Hic quidem ipse hunc librum non legisse, sed quae ex eo deducta affert ex Gothofredi de Bussero Chronico adhuc latente sumpsisse videtur<sup>4</sup>, et haec quidem pauca sunt et confuse mixta cum relationibus aliorum auctorum, ut Danielis falsarii *Chronicae comitum de Inglexio*, *Otonis Morenae*<sup>5</sup>, *Sicardi*, *Iacobi de Varagine*, attamen et *Annales Mediolanenses minores* et *Galvanei opera* nonnullis locis faciunt ad veram lectionem restituendam, cum constet quae in illis libris ex hoc opere sumpta leguntur neque ex codice Rauliano<sup>6</sup> neque ex Codagnelliano, sed ex aliis exemplaribus derivata esse<sup>7</sup>.**

Itaque, cum difficilius sit verum textum annalistsae Mediolanensis restituere, propono lectoribus stemmatis imaginem, qua cognoscatur, quomodo subsidia editionis nostrae ex archetypo derivata sint.

1) L. I. p. 314 sq. 337. 2) Muratori, SS. R. Ital. XI, col. 637 sqq. 3) 'Miscellanea di storia Italiana' VII, p. 651—721. 4) Hoc chronicon saepe citavit in Chron. maiore et sub eius nomine ex hoc libello sumpta p. 665. et p. 721. extrema verba eius de diluvio a. 1177. attulit. 5) Dubitatum ipsum Morenae opus legerit, semel Bonacursi nomine laudat ex illo sumpta. 6) Nec Galvaneus neque Annales Mediol. minores quidquam habent ex Gestis Fed. in exped. sacra et ex notis a. 1201. 1202. 1230. huius codicis sumpta, et eorum lectiones nonnullae cum B. P (Codagn.) contra A et Calchum conveniunt. 7) Paucissima ex Gestis Fed. sumpta nescio per quem librum transierunt etiam in Chron. Mediolanense a. 996—1237. editum ab Eug. De Levis, Ant. Cisalpiniae reipubl. hist. monum. p. 10—21, sed haec nullius momenti sunt ad textum Gestorum emendandum. Pauca ex his sumpta etiam in Chronica Donati Bossii (Mediolani 1492) leguntur, sed hic quoque Gesta ipsa non legisse, partim ea ex Galvanei Flammae operibus sumpsisse videtur. Certe haec nullius momenti sunt.



Cum vero authenticum opus auctoris Mediolanensis tantum per codicem Raulianum nobis servatum sit, hoc non integrum ad nos pervenisse aliquis conicere posset. Sed hoc negandum est, immo praeter lacunas duas iam supra (p. 7) indicatas<sup>1</sup> nihil periisse ex eo patet, quod nec Codagnellus neque alii qui genuinum opus exscribere plura praebent, quae ex eo sumpta esse possent.

Codices A et B ipse exscripsi et sane uberem messem emendandorum et variae lectionis inde reportavi, codicis A etiam varia lectione a Philippo Jaffé exscripta usus, antequam ipse eum Mediolani iterum evolverem. Codicis P variam lectionem ex editione Pertzii assumpsi.

Editionem meam ita institui, ut earum partium, in quibus Codagnellus nihil vel perpauca mutavit, unum textum, authenticum videlicet, darem, subnotatis lectionibus, quas a Codagnello mutatas aut a librariis corruptas iudicavi, in his partibus in verborum scribendorum ratione codicem B secutus<sup>2</sup>; earum autem partium, quas Codagnellus in aliam formam redigens adulteravit suisque commentis ampliavit, supra textum authenticum Gestorum, infra eum Libelli tristitiae et doloris Codagnelli exhiberem, illo auxilio huius emendato, ubi oportuit et fieri potuit, in his partibus plerumque rationem verborum scribendorum codicis A secutus, exceptis iis quae iam supra p. 7, n. 8. 9. attuli similibusque, non verecundatus nonnulla verba in alia parte libelli aliter scripsisse. Praeter orthographica omnem variam lectionem, etiam menda codicum omnia subnotavi, sed ex Annalibus Placentinis (P) ea tantum attuli, quibus aliquid momenti inesse ad textum Gestorum aut Libri tristitiae constituendum censui, praetermissis iis quae ab auctore Placentino Gibellino mutata esse mihi persuasum fuit.

1) Sub a. 1177, ubi A lacunam habet, Codagn. integrum et genuinum textum praebet. 2) Praeterquam quod quaedam verba singulis locis praeter consuetam rationem scripta, ut opresionem, neccesarium, colegerant, banivit, eo modo scripsi, quo A et aliis locis B ea praebent.

*Numeros paginarum et capitum editionis Pertzianae in margine adnotavi, capitum divisione non instituta, cum neque in codice Rauliano neque in Codagnelliano opus in capitula dispertitum esset, neque index capitulorum a Codagnello praemissus cum ipso Libello tristitiae et doloris satis congruat. Praebet enim unam capituli inscriptionem, cui in libro nihil respondet, alius argumentum libri male relatum est, alia alio ordine disposita sunt, ut hunc indicem secutus ne Libellum tristitiae quidem, nedum opus authenticum in capita dispertire possis. Locorum nomina hodierna situmque in indice adnotavi<sup>1</sup>, verba parum nota in glossario explicavi.*

---

*Gratum facere lectoribus mihi visus sum subiungendo huic libello eas partes annalium Mediolanensium, quibus de rebus a. 1154—1177. relatum est. Et primo quidem partem Annalium Mediolanensium minorum, ut editor Ph. Jaffé b. m. hunc libellum inscripsit, cui magis Annalium S. Eustorgii Mediolanensium titulum convenire W. de Giesebrecht monuit<sup>2</sup>. Tribus codicibus usus Jaffé hos annales SS. XVIII, p. 392—399. edidit, sed male illum codicem maxime secutus est, quem primo loco posuit. In hoc autem multa immutata esse ipse perspexisset, si cognovisset, quod W. de Giesebrecht ostendit<sup>3</sup>, plurima partis a. 1154—1177. ex Gestis Federici in Lombardia excerpta esse, paucis insertis ex annalibus brevibus, quae proxime ad Notas S. Georgii accedunt<sup>4</sup>. Verum est 1 nonnunquam veram lectionem servasse, quam 2 et 3 corruptam vel mutatam habent, plerumque vero hi codices rectam, 1 immutatam lectionem praebent. Ideo textum huius partis recognovi. Codices sunt hi:*

1) *Codex olim Caroli Morbii chart., saec. XV, p. 104—112.*

2) *Codex bibliothecae Universitatis Taurinensis nr. 1045, chart., saec. XVI, ex quo hos annales usque ad a. 1218. edidit*

1) *De locis urbis Mediolani, praesertim de portarum situ vide Fumagalli, 'Le Vicende di Milano durante la guerra con Federico I. imperadore illustrata'. Milano 1778. 4<sup>o</sup>. 2) L. l. p. 336 sq. 3) Vide supra p. 10. 4) Cf. W. de Giesebrecht l. l. p. 337 sq. Non recte Giuliani, 'Memorie di Milano' III, p. 334. 428. IV, p. 265. 276. coniecit hos annales a Gothofredo de Bussero compositos esse, cum eorum quae Galv. Flamma sub eius nomine attulit quaedam quidem in his annalibus legantur, alia autem minime in ea inveniantur. Non negarem Gothofredi chronicon in his annalibus excerptum esse, sed hoc diiudicare nequeo.*



*Pasini, Cod. mss. bibl. regii Taurinensis Athenaei II, p. 350—356.*

3) *Codex olim monachorum S. Ambrosii Mediolanensis nr. 161, post comitis Iulii Porro Lambertenghi, a. 1513. ex 'vetustissimo' codice descriptus, ex quo Antonius Ceruti, 'Miscellanea di storia Italiana' VII, p. 651. 713. 717. 721. in notis a. 1154—1156. 1168. 1174. 1176. horum annalium edidit. Quia hic codex etiam Danielis falsarii Chronicam comitum de Inglexio continet, hi annales a Cerutio et Giulinio falso 'Cronichetta di Daniele' vocati sunt. Cum Ph. Jaffé hunc codicem frustra quaesierit, pro eo apographo eius Trivulziano usus est, quod sub nr. 3. posuit. Ubi hic codex iam nunc servetur, ignoro.*

*Innumerorum mendorum codicum 1 praesertim et 2 multa praetermissi. Quae ex Gestis Federici I. in Lombardia excerpta sunt minoribus litteris exprimenda curavi.*

*Sequuntur a. 1154—1176. Notarum S. Georgii Mediolanensium, quas Ph. Jaffé, SS. XVIII, p. 386—389. ex calendario ecclesiae S. Georgii in Palatio saec. XIII ex., servato in bibliotheca Ambrosiana A 2 inf., edidit.*

*Tum dedi a. 1154—1177. Annalium Mediolanensium brevium, qui ut Annales S. Eustorgii non a coaevis auctoribus scripti, sed saec. XIII (post a. 1228), ut dicimus, compilati sunt. Auctor exscripsit eosdem annales breves, qui postea magnam partem in calendario S. Georgii transcripti sunt<sup>1</sup>, et proxime accedit ad Ann. Mediolanenses brevissimos<sup>2</sup>, qui nihil ad a. 1154—1177. referunt, SS. XVIII, p. 391 sq. editos. Hos annales edidit Eug. De Levis, Antiqua Cisalpinæ reipublicae hist. monumenta p. 1—9. ex duobus foliis membr. praefixis operibus Aeneae Sylvi, quae Casimirus Donaudi Taurinensis tunc possidebat. Quia haec etiam nunc latent, ex hoc libro annales repetiit Ph. Jaffé, SS. XVIII, p. 389—391.*

*Ex duobus quae restant monumentis parvis Mediolanensibus, Memoriis scilicet Mediolanensibus (SS. XVIII, p. 399 sqq.) et Chronico Mediolanensi a De Levis l. l. p. 10—21. mutilo edito, quae a. 1154—1177. attinent hoc loco repetere supersedeo, cum haec nullius sint momenti, codex ms. Chronici Mediolanensis etiam adhuc lateat.*

*Berolini a. d. VII. Kal. Decembr. a. 1891.*

O. HOLDER-EGGER.

1) Cf. W. de Giesebrecht l. l. p. 337 sq. 2) Cf. infra p. 73, n. \*. Multi dierum numeri corrupti sunt in his annalibus.

p. 360. [GESTA<sup>a</sup> FEDERICI IMPERATORIS. DE REBUS<sup>b</sup>  
GESTIS IN LONBARDIA.]\*

[PROLOGUS<sup>c</sup> ISTIUS LIBELLI].

Licet impar operi et non sufficere posse videar, pro facultate tamen<sup>d</sup> ingenii ea que vidi et veraciter audivi ad utilitatem posterorum<sup>e</sup> scribere temptabo; maxima enim

\*) *Codagnellus (B) praemisit hunc titulum et indicem capitum:*

p. 369.

LIBELLUS ISTE NUNCUPATUR LIBELLUS TRISTITIE ET DOLORIS, ANGUSTIE<sup>f</sup> ET TRIBULATIONIS, PASSIONUM ET TORMENTORUM.

CUIUS LIBELLI HEC SUNT CAPITULA.

De obsidione Terdona ab imperatore Federico.

De eius destructione a Mediolanensibus et Placentinis<sup>1</sup>.

De laboribus et expensis in ipsa civitate rehedificanda.

De constructione multorum locorum a Mediolanensibus.

De destructione multorum castrorum et locorum Placentie<sup>2</sup>.

De castris circa triginta<sup>3</sup> in valle de Lugano a Mediolanensibus captis et destructis<sup>g</sup>.

De pontibus mirabili opere super Ticinum constructis et factis a Mediolanensibus.

De castris et locis factis a Mediolanensibus in Lumilina usque Gravadonum<sup>4</sup>.

De castro de Vigevano capto a Mediolanensibus.

De militibus et peditibus Papiæ fere omnibus captis a Mediolanensibus<sup>5</sup>.

a) hanc inscriptionem habent B. P (imp. Fred.), in solo B.

d) ing. tamen B.

e) deest B.

b) sic P; urbe B.

c) haec inscriptio constructis B.

1) *Terdona ab imperatore destructa est, ut in libro narratur. Nescio an Codagn. scripserit constructione an reconstructione. Neque vero Placentini eam reaedificaverunt.*

2) *Nihil hac de re legitur in libro.*

3) *Viginti castra capta (non destructa) esse legitur infra sub a. 1156.*

4) *A Mediolanensibus ad Lomellum castrametatis castra usque Gravadonum destructa esse legitur sub a. 1157. post ea quae tribus sequentibus argumentis indicantur.*

5) *Quod Codagnellus infra sub a. 1157. narravit, auctor Mediolanensis hoc non dixit.*

succedentium versatur utilitas, cum ex precedentibus didicerint futura cavere<sup>a</sup>. Siquidem diligens lector, si<sup>b</sup> ea que scripta invenerit attente prospexerit, ne quando<sup>c</sup> in similem incidat iacturam, vitare curabit. Misere itaque Longo-

De rehedificatione castri de Lomello a Mediolanensibus et ipsius loci mantenendo.

De adventu imperatoris secunda vice in Lombardiam.

De preliis multis factis circa Mediolanum a Mediolanensibus.

De obsidione facta ab imperatore et fere ab omnibus militibus et peditibus civitatum et locorum Lombardie circa Mediolanum.

De preliis innumerabilibus, tormentis et laboribus factis in ipsa obsidione.

De pace et concordia facta inter imperatorem et Mediolanenses in ipsa obsidione.

De obsidione Creme ab imperatore ad inductam Cremonensium contra voluntatem Mediolanensium.

De laboribus factis in ipso loco a Mediolanensibus.

De ipsius loci Creme reditione imperatori.

De guerra iterum incepta ab imperatore.

De obsidione facta a Mediolanensibus circa castrum Carcani et de bello facto tunc inter imperatorem et Mediolanenses.

De segetibus et leguminibus et viandis<sup>d</sup> et vineis guastatis<sup>1</sup> ab imperatore in terra Mediolani et circa civitatem.

De doloribus et laboribus habitis a Mediolanensibus in ipsa obsidione.

De urbe Mediolani reddita imperatori.

\*De proditione a quodam concive Mediolani Iordano Scaca-<sup>p. 380.</sup> barozio nomine facta.

De destructione Terdone a Papiensibus auxilio imperatoris facta<sup>2</sup>.

De civibus Mediolani relinquentibus civitatem et positis in burgis.

De civitate apud Sanctum Columbanum facta.

De coniuratione facta in marchia contra imperatorem.

De rehedificatione Terdone a Placentinis et Obizone Malaspina<sup>3</sup>.

De rehedificatione civitatis Mediolani.

De adventu imperatoris in Lombardiam.

De obsidione Alexandrie.

De pace facta apud Castigium inter imperatorem et Lombardos.

De prelio de Legnano inter imperatorem et Mediolanenses.

De pace facta per Alexandrum papam inter imperatorem et Lombardos.

a) diceŕ nocī carere B. b) deest A. c) quandoque B. d) emendavi; numidis B.

1) In ipso libro blavae tantum devastatae esse dicuntur. 2) Haec in libro narrata sunt post ea quae sequenti argumento indicantur. 3) Haec leguntur in libro post ea quae sequentibus duobus argumentis indicantur.

bardie<sup>a</sup>, que sevitiā et inmanitatem Romanorum primum, Wandalorum<sup>b</sup>, Gothorum, Winilorum<sup>c</sup>, Francorum, Ungarorum, Theothonicorum<sup>d</sup> experta est<sup>e</sup>, oppressionem et insolitam subiunctionem, maxime<sup>f</sup> Mediolanensium obsessionem, proditionem<sup>g</sup> atque destructionem breviter narrare studebo.\*

1154. Anno<sup>h</sup> dominice incarnationis MCLIII. mense Octu-  
 (1) bris intravit rex Fredericus<sup>i</sup>, homo industrius, sagacissimus,  
 Oct. fortissimus<sup>k</sup>, Longobardiam<sup>l</sup> cum magno exercitu. Et tunc  
 Mediolanenses cum Papiensibus erant in guerra, que cepta  
 Iul. erat in mense Iulii<sup>\*\*1</sup> ante<sup>m</sup>. Venit ergo consilio<sup>n</sup> ac-  
 cepto, ut Longobardos<sup>o</sup> miro modo subiugaret. Et<sup>p</sup> cum  
 sibi videretur necessarium alteram partem eligere, utilius  
 duxit parti<sup>q</sup> Papiensium adherere, ne, si<sup>r</sup> Mediolanensium  
 partem amplexus<sup>s</sup> esset, altera parte Longobardie subiugata,  
 Mediolanenses, qui fortiores erant, rebelles existerent<sup>t</sup>.  
 (Dec.) Ficte ergo, ut ex subsequentibus apparuit, apud Ronchalias<sup>u</sup>  
 et<sup>v</sup> inter eos pacem teneri precepit et captivos ab<sup>w</sup> utraque  
 parte sibi reddi iussit. Et cum venisset apud Landrianum,  
 redditos sibi captivos Papiensium dimisit<sup>x</sup>, Mediolanensium  
 vero ligatos ad equorum caudas<sup>y</sup> trahens<sup>z</sup> per lutum duxit;  
 quorum alii fuga, alii pecunia redempti<sup>a</sup> liberati sunt.  
 Et ibi pistores et alii negotiatores, qui<sup>b</sup> portaverant exercitui  
 necessaria, expoliati nudi dimissi sunt. Deinde venit Roxate,  
 quorum bona abstulit, et postea villam<sup>c</sup> et castrum succendit<sup>d</sup>.  
 Et inde recedens transivit

\* ) *B addit hos versus minio scriptos:*

Et tu, quisquis eris, cupiens audire libellum  
 Sis memor istorum, breviter que dixerit auctor.  
 Exime tortores videlicet atque dolores!  
 Ergo corde tene que perlegis, ut bene vites,  
 Nam levius<sup>e</sup> ledit quicquid previdimus ante<sup>z</sup>.

\*\* ) erat medio mense Iunii B; mense Iunii P.

a) longobardiā B. b) unā dalarum B (ex uuādal. *archetypi Codagn.*); Vandal. A. c) Vinilorum Franchorum A. d) Teoton. A. e) est exp. B. f) maxime — destructionem om. B. g) prodictionem A. h) itaque *add.* B. i) Fedricus A *nonnunquam*. k) sagatias, et nobilissimus B. P. l) lonbardiam B; lombardiam P. m) iunii, añ uenit B. n) consil. A *semper*. o) lonbardos B; lombardos P. p) *deest* B. P (Cum autem). q) *sic* A. P; *deest* B. r) *deest* B. s) amplius B. t) extiterent A. u) ronchalias B; ronchaliā P. v) *deest* B. P. w) *sic* A. P; sibi ab utr. p. B. x) *sic* B. P; demisit, Mediolanenses A. y) *sic* B. P; caudam A. z) secum B. P. a) sunt *add.*, *sed del.* A. b) qui — Roxate om. B. c) uilam B. d) successit B. e) *corr.* *Bethmann*; legimus B.

1) *Lectio cod. A procul dubio vera est, nam mense Aug. demum bellum inter Papienses et Mediolanenses exortum esse tradit Otto Morena, SS. XVIII, p. 591.* 2) *Cf. Gregor., In Evang. II, hom. 35: Minus enim iacula feriunt quae praevidentur.*

Ticinum et pontes, quos Mediolanenses hedificaverant<sup>a</sup>, de<sup>b</sup> 1154.  
struxit et circa castrum de<sup>b</sup> Galiate, quod erat archiepi- (Dec. 15).  
scopi, et quod erat quatuor turribus et muro ab imo<sup>c</sup>  
fossati vallatum<sup>d</sup>, tentoria fixit<sup>e</sup> et obsedit, donec funditus  
extirpavit. Et<sup>b</sup> destruxit etiam castra et villas de<sup>f</sup> Momi<sup>g</sup>  
et Trecate<sup>h</sup>; et inde discedens transpadavit.

Quartodecimo<sup>i</sup> die mensis Februarii, qui erat MCLV<sup>k</sup>, 1155.  
cepit obsidere Terdonam. Mediolanensium vero quidam (Febr. 14).  
milites circa centum et sagittarii CC intraverunt in eam  
ad defendendum<sup>l</sup>; et sex<sup>f</sup> ex eis fuerunt mortui, videlicet<sup>f</sup>  
Ugo Vicecomes<sup>m</sup> et<sup>f</sup> Ianinus<sup>n</sup> Mainerius et<sup>f</sup> Albertinus<sup>p</sup> \*p. 361.  
de Carate, Lanfrancus de Cruce<sup>o.1</sup> et Rugerius<sup>p</sup> de Sancta  
Maria, et multi alii fuerunt mortui et vulnerati. Deficiente  
autem aqua et vino, reddiderunt se octavo decimo die<sup>q</sup>  
mensis Aprilis, interveniente<sup>r</sup> abbate Bruno de Caravalle (Apr. 18).  
de Bagnolo<sup>s</sup>, cui promiserat, quod civitatem in suo statu  
stare permetteret. Data autem fiducia civibus et extraneis  
exeundi cum hiis que portare poterant, alii egressi sunt,  
alii remanserunt in maiori ecclesia. Rex vero cum exercitu  
suo intravit in eam<sup>t</sup> et eam usque ad solum<sup>u</sup> destruxit,  
quoniam pecunia<sup>v</sup> accepta a Papiensibus, ut id, si facere  
posset, ad effectum perduceret<sup>w</sup>, pacto tenebatur. Prefatus  
vero abbas nimio dolore atque tristitia tentus infra triduum  
mortuus esse fertur. Eodem quoque tempore Mediolanenses  
miserant ducentos milites et totidem pedites, ut exercitum  
offenderent; et morabantur in Horasco<sup>x</sup> et in Sarzano<sup>y</sup> et  
in Garbania<sup>z</sup> et in ceteris<sup>a</sup> locis Terdonensium et marchio-  
num Malaspine.

Destruata Terdona castrametatus est in prato<sup>b</sup> quod (2)  
dicitur Ducis iuxta Placentiam. Mediolanenses autem<sup>c</sup>

a) sic A (edif.). P; hedificauerunt B. b) deest B. c) ymo B; uno fossato A; cf. infra p. 22. d) uelatum B. — temptor. A semper. e) finxit B. P. f) deest B. P. g) Monti A. h) trezate B. P. i) Et quarta decima B; Quarta decima autem P. k) millesimo centesimo quinquagesimo quinto A. l) eam add. B. m) sic B. P; Vicecomes A. n) sic P (ubi Maynerius); Iannus A; Iainus marmorius B. o) sic P; curte B; L. de Cr. om. A. p) rogerius B; et R. de S. M. om. P. q) sic B. P; deest A. r) interuentu ab abbate brund de carauale B. s) bagnolo B. t) in eam om. B. P. u) ad fondum usque B; eam funditus P. v) pecunia A semper. w) perduce(tur) pactum B. x) morasco B; cf. infra p. 20. y) Sarrano A; serzano B. z) Garlimia A. Calchus; garbagina B. a) certis A. b) sic A. P; est imperator B. c) uero B. P.

1) Lanfrancus de la Cruce in cod. A omissus etiam a Galo. Flamma inter occisos recensetur Chron. mai., 'Misc. di storia Ital.' VII, p. 672; Manip. florum c. 182, Muratori, SS. XI, col. 638, ubi praeter hunc etiam Lanfrancus de Curte (ut B habet) nominatur. Quem utrumque etiam Tristan. Calchus l. VII (Mediolani 1627), p. 169. affert inter duces exercitus Mediolanensis, sed inter occisos Lanfranci nomen deest. Et cum sexti occisi nomen desit, nescio an Lanfrancus de Curte addendus sit.

1155. miserunt milites et pedites duarum portarum, videlicet porte Cumane et porte Nove<sup>1</sup>, ad succurrendum et defendendum eam sexto Kal. Madii<sup>a</sup> predictae incarnationis. Rex vero, cum non posset facere quod optabat, discedens inde *Apr. 26.* abiit<sup>b</sup> Romam, et ibi ab Adriano<sup>c</sup> papa coronatus et imperator factus est; postea reversus est ultra montes.

Cum autem rex a Placentia discessisset<sup>d</sup>, ducenti milites et ducenti pedites, quorum mentionem supra habuimus, qui missi fuerant, ut exercitum, qui obsidebat Terdonam, quoquomodo<sup>e</sup> offenderent et impedirent, primo die *Maii 1.* Madii ascenderunt montem<sup>f</sup> Terdone cum aliquibus Terdonensium, minus tamen<sup>g</sup> L. Et cum ibi morarentur, Papienses<sup>h</sup> gravissimo dolore perteriti<sup>i</sup> cum omni sua forcia equitaverunt et iuxta pontem qui dicitur Petri tentoria<sup>k</sup> sua posuerunt. Sed<sup>l</sup> cum ibi ad pugnam vellent ascendere, Guilielmus<sup>m</sup> marchio Montis-ferati publice, ne ad bellum ascenderent<sup>n</sup>, dedit eis consilium dicens: 'Quid inconsulti et insensati cogitatis? Putatis<sup>o</sup>, quod in Longobardia sunt meliores et forciores illis? Siquidem<sup>p</sup> de melioribus, quos Mediolanenses habebant, electi sunt<sup>q</sup>'. Sed hoc<sup>r</sup> ideo dicebat, quia de voluntate eius erat, ut civitas rehedificaretur<sup>s</sup>; et hoc modo disuasit<sup>t</sup> eis, et reversi sunt unusquisque in domum suam. Cum autem milites et pedites duarum portarum, qui erant adhuc Placentie, hoc<sup>u</sup> audissent, timuerunt<sup>v</sup> de fratribus suis, et diplomate<sup>w</sup> usi venerunt Terdonam, et milites et pedites, qui occupaverant montem<sup>x</sup>, remiserunt<sup>y</sup> domum. Et ipsi baldaciter<sup>z</sup> steterunt ibi per<sup>aa</sup> *(Maii 19).* XV dies et obpugnaverunt Sallam<sup>a</sup> et fere obtinuerunt

\*) *B addit*: preterea Gamundienses et Bergulienses et multi alii cum illis sunt<sup>2</sup>.

a) Maii *A semper*. b) sic *A. F. Ann. Med. min.*; adhiit *B*. c) Adriano *A*; andriano *P*.  
 d) discessisset *A*; diceas, *post corr.* discess. *B*. e) quomodo *B*. f) montes *A*. g) tm *B*.  
 h) qui *add. A*. i) sic *B semper, A infra*. k) sua pos. tent. *B*. l) Sed — ascendere *om. B*.  
 m) Guilielmus *A*. n) descenderent *A*; procederent *B*. o) Et put. *A*.  
 p) Sed quidem *A*. q) haec *A*. r) redific. *A*. s) suasit *A*. t) haec audivissent *A*.  
 u) deest *B*. v) duplamante *A*. w) montes *A*. x) miserunt *B*. y) blandaciter miserunt ibi *B*.  
 z) pro quinque diebus *B*. a) montem et fecerunt ceperunt eam *B*.

1) *Equites et milites portarum Ticinensis et Vercellensis tunc Terdonam missos esse tradit Otto Morena, SS. XVIII, p. 595. Hos postea (die Maii 30) ad succurrendum missos esse infra procul dubio recte relatum est.* 2) *Haec a Codagnello addita esse patet. Supra enim dictum est non nisi paucos Terdonenses cum Mediolanensibus fuisse, infra p. 30. sub a. 1158. Gamundienses et Bergulienses in exercitu imperatoris recensentur. Otto Morena etiam SS. XVIII, p. 594 sq., solos Mediolanenses tunc in monte Terdonae fuisse refert.*

eam. Postea misse sunt<sup>a</sup> due alie porte, porta Romana et 1155. porta Horizontalis<sup>b</sup>, per terram Placentinorum et marchionum<sup>c</sup> Malaspine<sup>d</sup>, quos Mediolanenses infinita pecunia quesierant, et alie due reverse sunt. Morantibus autem<sup>e</sup> (*Masi* 20.) ibi porta Romana et porta Horizontali<sup>f</sup>, Papienses iterum collegerunt infinitam multitudinem gentium, qualem nec antea nec postea habuerunt, et in pratis que dicuntur<sup>g</sup> de Fabrica iuxta montem<sup>h</sup> Terdone tentoria sua posuerunt. Militibus<sup>i</sup> vero istarum portarum revertentibus de Frascenda<sup>k</sup> causa ducendi<sup>l</sup> mercatum, atque orta<sup>m</sup> discensione inter consules<sup>n</sup> Maragalia<sup>o</sup> et Ugonem de Pasciluco<sup>p.1</sup>, velocius<sup>q</sup> cepit Maragalia<sup>r</sup> cum vexillo suo contra Papienses equitare. Cepto autem ingenti prelio in capite burgi Terdone, qui est iuxta montem, Mediolanensibus terga dantibus<sup>s</sup>, Papienses utpote<sup>t</sup> fortiores persecuti sunt eos usque in civitatem et fere una cum illis intraverunt, et<sup>u</sup> multos ex eis occiderunt et multos ceperunt, quamplures vero vulneraverunt, et papiliones et alia tentoria, que extra civitatem in montem<sup>v</sup> et in burgo erant<sup>w</sup>, habuerunt; in quibus tentoriis et<sup>o</sup> multos roncinos et multos palafredos<sup>x</sup> et multas loricas et ocreas et galeas, quas<sup>y</sup> non potuerunt Mediolanenses propter repentinum prelium induere, et etiam argentea vasa et<sup>z</sup> pecuniam numeratam<sup>a</sup> et multam supellectilem<sup>b</sup> comprehenderunt et habuerunt. Cum autem sero factum esset, Papienses descenderunt et venerunt ad tentoria sua et refecerunt<sup>c</sup> se. Mediolanenses vero non potue-

a) P. miserunt A. b) orient. A *plerumque*. c) Plac. marchionem B. d) de Malaspina A. e) *deest* B. f) horizontalis B; portae Romanae et portae Orientalis A. g) dicitur in fabr. A; *cf. infra* p. 21. h) Terd. montem B. i) Custodibus A. k) Frascenda A. l) ducenti B. m) *deest* A. n) *sic* A. *Calchus*; consulem B. o) *sic h. l.* (māgalliam) B; Margaliam A. p) ug. pascilucto B. q) Velius B. r) margalia A; maragalliam uex. B. s) Med. cū gaudentibus B. t) in pōte B. u) et — occid. om. B. v) *sic* A. B. w) erant et in b. B. x) palafrenos A. y) que B. z) plurimam *add.*, *sed del.* A. a) innumeratam B. b) supellectilem B; et *add.* A. c) refec. B.

1) *Litteris (spuriis?) Mediolanensium ad Terdonenses directis (Giulini, 'Memorie di Milano' 1855. III, p. 449 sq. ex codice saec. XIII. editis) subiuncti sunt versus memoriales valde corrupti, quibus decem consules Mediolanenses huius anni enumerantur. Inter eos neuter horum nominatur. Sed etiam quatuor consulum anni 1155. in carta quadam nominatorum (Giulini III, p. 471) tres tantum in illis versibus commemorati sunt, unde quaedam nomina illic aut falsa aut corrupta esse apparet. Et Maragalia de Alliate etiam in Ann. S. Eustorgii (infra) consul nominatur. Attamen dubitare aliquis posset, num lectio codicis Rauliani (consules) an Codagnelliani (consulem) vera sit. Priores tres illorum versuum sic restituendi videntur:*

Milenus centenus et quinquagesimus annus

Quintus erat Christi: lapsa refecta fuit

Terdone. Arnadius et Amizo necnon Arialdu etc.

1155. runt corpora sua reficere<sup>a</sup>, aqua et vino et \*aliis victualibus<sup>b</sup> eis<sup>b</sup> deficientibus; tota<sup>c</sup> tamen nocte vigilaverunt et laboraverunt hedificantes cementum<sup>d</sup>, murum et alia obpugnacula construentes. Mane autem facto Papienses bellum induxerunt et maximam pecuniam ei qui primus civitatem ingrederetur se<sup>e</sup> daturos publice promiserunt. Et cum fortiter pugnassent, resistente<sup>f</sup> eis Dei misericordia<sup>1</sup>, que Mediolanensibus<sup>g</sup> ipsa et precedenti die affuit, optinere non valuerunt. De Mediolanensibus<sup>h</sup> tamen multi in ecclesia<sup>1, 2</sup> fugerunt, quorum nomina ad eorum ignominiam scripta fuerunt. Et sic cum gaudio et cum tristitia<sup>k</sup> Papienses recesserunt.

Cum vero Mediolanenses qui erant in civitate hoc  
*Maii 28.* audissent<sup>1</sup>, die sabbati ad vespertas consules militibus et<sup>m</sup> peditibus porte Ticinensis et porte Vercelline<sup>n</sup> preceperunt, ut cito fratribus suis vulneratis et obsessis auxiliarentur;  
*Maii 29, 30.* qui altera die<sup>o</sup> iter capientes, die Lune circa vespertas fuerunt apud Placentiam; die Martis castrametati sunt in  
*Maii 31.* pratis de Cruce; die Mercurii, qui erat Kal.<sup>p</sup> Iunii, in pratis que<sup>q</sup> sunt iuxta<sup>r</sup> Sarzanum et Horascum<sup>s</sup> ospitati sunt, ubi<sup>t</sup> nec aquam nec vinum habuerunt, nisi aliqui<sup>u</sup>  
*Iun. 1.* secum in vasculis portaverant<sup>v</sup>. Die Iovis ad horam tertiam intraverunt destructam<sup>w</sup> civitatem et invenerunt fratres suos inbecilles et languidos, alios ex vulnere, alios ex alia corporis infirmitate, quoniam vestibus<sup>x</sup> expoliati a frigore capti febricitabant. Et illi videntes eos gavisus sunt gaudio magno valde.

Infra paucos dies Papienses tertio collegerunt<sup>y</sup> gentes, quas habere potuerunt, et tentoria sua in villa que dicitur Oria posuerunt, et armati ceperunt messes<sup>z</sup> Terdonensium depopulari. Militibus autem et peditibus porte Ticinensis et porte<sup>a</sup> Vercelline ad conflictum descendere<sup>b</sup> volentibus, ceteri aliarum duarum<sup>c</sup> portarum disuaserunt eis dicentes:

a) reficere B. b) sibi victualibus B. c) et add. A. d) crementum B. e) deest B. f) resistentes A. g) Mediolanenses ipsa et precedente defendit B. h) melioribus A. i) sic A. B.; in eccl. multi B. k) et letitia B. l) audivissent A. m) et pedit. om. A (ea in archetypo fuisse apparet infra, ubi Mil. . . et peditibus porte Ticin.); p. Tic. et p. Verc. mil. et ped. B. n) uercelline B. plerumque. o) qui altarct cap. A. p) in kal. B. q) qui A. r) inter serzanum B. s) orasco B.; cf. supra p. 17. t) h (nisi) B. u) illa B. v) portauerunt B. w) ad structam A.; Terdonam add. B. x) a vest. A. y) congregauerunt B. z) meses B. a) deest A. b) descendentibus corr. descendere A. c) deest A.

1) Magna pluvia terra adeo madefacta est, quod Papienses ultra supra fossatum civitatis inherere non valuerunt, teste *Ottone Morena* p. 596.  
 2) in ecclesiam maiorem *Otto Mor.* p. 595.



‘Nolite ad bellum proficisci, quasi de nobis fiducia<sup>a</sup> et 1155. spem aliquam habentes; nullum enim patrocinium vobis<sup>a</sup> prestabimus, quia plures et fortiores<sup>b</sup> sunt, quam vobis<sup>c</sup> appareant’. Sed hoc<sup>d</sup> dicebant timentes vulnera et cedes, quas de manibus eorum fuerant perpersi. Hoc audito non fuerunt ausi descendere; qui<sup>e</sup> si descendissent, pro certo<sup>f</sup> finem guerres imposuissent.

Reversi sunt itaque Papienses<sup>g</sup> domum; et consilio<sup>(3)</sup> inuito miserunt milites et pedites eodem mense in nocte festivitatis sanctorum Gervasii<sup>h</sup> et Protasii, ut Setteza-<sup>Iun. 19.</sup> num<sup>i</sup> opugnarent et caperent. Sed pauci milites Mediolani presenserunt, et ante lucem ibi fuerunt et invenerunt eos iam castrum circumdedisse<sup>k</sup>, et ingenti clamore sunt eos aggressi; at illi terga dantes fugerunt. Mediolanenses<sup>l</sup> persecuti sunt eos usque ad Pontem-longum et ultra, ex<sup>m</sup> eis centum pedites occiderunt et ducentos ceperunt. Milites vero eorum relictis peditibus fugerunt. Reversis<sup>n</sup> porta Romana et porta Horizontali<sup>o</sup> a Terdona Mediolanum, alie due steterunt ibi usque post festum sancti Iohannis bap-<sup>Iun. 24.</sup> tiste et ceperunt rehedificare civitatem et circumdederunt eam muro, qui manet usque in hodiernam<sup>p</sup> diem. Siquidem milites cum equis suis duxerunt<sup>q</sup> sabulum de ripa Scrvie, pedites<sup>r</sup> vero calcem ad Sanctam Mariam<sup>s</sup> in Scultabis<sup>t</sup> inde portabant. Illis autem domum remeantibus<sup>u</sup>, consules Mediolani duxerunt illuc octingentos milites; quibus pro unoquoque soldos quadraginta dederunt in mense usque ad quatuor menses.

Interim<sup>v</sup> consules Papiensium submiserunt, qui<sup>w</sup> dice-<sup>(4)</sup> rent se daturos illis<sup>a</sup> castrum de Pozolo pecunie<sup>x</sup> interventu. Cum autem diem et<sup>y</sup> horam statuissent, Mediolanenses et Obizo marchio Malaspine<sup>z</sup> ad recipiendum castrum fiducialiter equitaverunt et ante solis ortum ibi fuerunt. Sed Papienses ante eorum adventum non longe a castello<sup>a</sup> insidias posuerant<sup>b</sup> et ingenti clamore in eos insurrexerunt, atque<sup>c</sup> ipsos in fugam conversos Papienses persecuti sunt usque in pratis de Fabrica et ducentos fere milites ceperunt; et plures cepissent, nisi quedam nebula eis obstitisset<sup>d</sup>. Nullus tamen ibi<sup>e</sup> fuit mortuus, nec marchio

a) *deest B.* b) sunt et fort. *B.* c) nos apparent *B.* d) haec *A.* e) q (quod) *B.* f) pro c. *om. B.* g) pedites *A.* h) Pr. et Gerv. *B.* i) Septorianum *A.* (*cf. infra p. 37*); setezanum *B.*; Septezanum *Calchus.* k) circumdasse *B.* l) et med. *B.* m) et ex *B.* n) Reuerse *B.* o) horizontalis *B.* p) hodiernum *B.* q) sab. de r. Scr. dux. *B.* r) peditibus *A.* s) a sancta maria *A.* t) scutabis in die port. *B.* u) remeatis *A.*; remanentibus *B.* v) Interea *B.* w) sumis. quod dixerat se daturum *B.* x) pecunie — Obizo *om. B.* y) *deest A.* z) Malaspina *A.* a) castro *B.* b) posuerunt *A.* c) et *B.* d) hostitisset *B.* e) *deest B.*

1155. tentus<sup>a</sup>, quia privaciori itinere et inusitato cum aliquibus descendit. Cum vero<sup>b</sup> ceteri<sup>c</sup> milites, qui remanserant Terdone, suos persequi vidissent, citissime de monte descenderunt et occurrerunt<sup>d</sup> obviam illis; et cum Papienses vidissent illos, ceperunt fugere; et ipsi persecuti sunt eos, usque dum<sup>e</sup> recuperaverunt de suis multos, et de fugientibus<sup>f</sup> ceperunt ultra<sup>g</sup> ducentos et captos miserunt Mediolanum; et ipsi remanserunt ad guardam<sup>g</sup>, secundum quod eis fuerat iniunctum; et post terminum eorum alia bona guarda subrogata est per totam yemem et per totam fere<sup>b</sup> estatem. Et rehedificaverunt<sup>h</sup> civitatem Terdone propriis et comunibus<sup>i</sup> Mediolanensium expensis pulchriorem<sup>k</sup> et fortiorem<sup>l</sup>, quam unquam fuerit<sup>m</sup>. Eodem anno sexto die Novembris missa fuit porta Romana ad hedificandum pontem supra<sup>n</sup> Ticinum ad<sup>b</sup> Brinate. Et<sup>b</sup> alie porte<sup>b</sup> per ordinem subrogate sunt et levaverunt ibi<sup>o</sup> pontem.

<sup>(5)</sup> 1156. Sequenti vero estate, mense Madii porta Horizontalis<sup>p</sup> et porta Romana et porta Ticinensis directe sunt ad Stabium<sup>p</sup> et cum prederis<sup>q</sup>, quas magister Guintelmus<sup>r</sup> fecerat, castellum<sup>s</sup> illud, quod erat fortissimum, et quod ex nulla fere parte expugnari<sup>t</sup> poterat, summa vi ceperunt et destruxerunt, quasi portis<sup>u</sup> aliis tribus invidentes, que paulo ante castellum de Civassio<sup>v</sup> et turres violenter et quasi desperate<sup>w</sup> ceperant.

Eodem tempore consules Mediolani miserunt<sup>x</sup> legatos<sup>y</sup> Brixiam et<sup>z</sup> ab eis consilium postulaverunt, et ipsi dederunt eis ducentos milites et pedites quosdam expensis Mediolanensium. Congregato itaque exercitu suo Mediolanensis<sup>a</sup> Idus Iunii, qui est tertio decimo<sup>b</sup> mensis, incarnationis Jun. 13. MCLVI, ceperunt ire Ceredanum et secunda die circa castellum illud castra<sup>c</sup> sua posuerunt et ita circumdederunt, quod nullus poterat intrare vel exire castellum illud ab imo fossati muro et turribus vallatum<sup>d</sup>. Et cum testudine<sup>e</sup> et prederis<sup>f</sup> expugnaverunt illud; et in castello illo<sup>g</sup> erant milites et pedites Novarie<sup>h</sup> et Papie; et<sup>i</sup> tamen

a) fetus B. b) deest B. c) certi A. d) occurrerunt littera erasa B. e) dum usque recuperaverant B. f) fugitibus B. g) macula atramenti obruta vox dubia est in A. h) redificav. A. i) pr. comunis Mediolani B; cf. p. 24. k) et pulcr. B. l) et fort. om. B. m) nunquam aliquis viderit B. n) super B. o) deest A. p) sic B. Ann. Mediol. min.; Stabulum A. Calchus; Stabulum Gale. Fl., Manip. fl. c. 187. q) et apudens B. r) guglielmus A (cf. infra p. 28, n. d); guirtelmus h. l. B. s) castrum B. t) expugnare B. u) al. tr. p. B. v) cast. cum uasto B. w) disparte ceperunt A. x) miserant B. y) suos add. B. z) ut consc. ab eis postularent B. a) exerc. sub medionanen A. b) die add. B. c) sua pos. tentoria B. d) t. erat uelatum B. e) testeris A. f) pre-dariis B. g) deest B. h) Nov. et om. B. i) P. secundo die cep. B.

tertia die<sup>1</sup> ceperunt illud ita violenter, quod multi pre-<sup>1156.</sup>  
 posuerunt<sup>a</sup> mortem saluti<sup>b</sup>. Et tunc erant Papienses et <sup>Iun. 15.</sup>  
 Novarienses<sup>c</sup> cum omni eorum forcia supra Tardubium  
 prope Sozagum<sup>d</sup> et premiserunt<sup>e</sup> quosdam milites explora-  
 tores, quorum unus a quodam cliente vocatus castra intra-  
 vit et<sup>f</sup> ad papilionem consulum mirabili vino siphio argenteo  
 potatus est; et rediens fidem ac<sup>g</sup> sapientiam atque curiali-  
 tatem<sup>h</sup> Mediolanensium, cum vidisset, quod nemo eorum  
 erat ausus contra inimicos castra exire, mirabiliter laudavit.  
 Cum vero Papienses et Novarienses vidissent castellum  
 succensum<sup>i</sup>, relictis plaustris, que portaverant<sup>k</sup> cibos et  
 arma, fugerunt. Mediolanenses tamen hoc ignoraverunt<sup>l</sup>.  
 Et inde discedentes<sup>m</sup>, destructo Ceredano et capto Sozago,  
 castramentati<sup>n</sup> sunt iuxta<sup>o</sup> Morgengum, et multi volentes  
 intrare castellum necati sunt in fossato; et tamen violenter  
 ceperunt illud. Et tunc reddita fuit eis turris<sup>p</sup> de Mommo,  
 et Mosezium<sup>q</sup> et Fara<sup>r</sup> et alia loca sunt eis reddita; et  
 reversi sunt domum novem diebus cum magno triumpho. <sup>Iun. 21.</sup>

Ea<sup>s</sup> estate, mense Iulio\* tres porte, videlicet porta<sup>(6)</sup>  
<sup>Iul.</sup>  
 Vercellina, porta<sup>t</sup> Cumana et porta Nova, ascenderunt et  
 intraverunt vallem de Lugano et ceperunt ibi<sup>u</sup> et circa  
 partes illas<sup>f</sup> viginti<sup>v</sup> fere castella. Et tunc porte<sup>w</sup> tres,  
 que domi steterant<sup>x</sup>, fecerunt in campis de<sup>f</sup> Videgulfu cum  
 Papiensibus mirabile prelium; et Papienses primo recesserunt.

Mense Novembri proximo<sup>y</sup> ceperunt tres predictae porte<sup>(7)</sup>  
<sup>Nov.</sup>  
 hedificare pontem supra Ticinum inter<sup>z</sup> Abiate et Cassio-  
 lum<sup>a</sup> et steterunt ibi per tres ebdomadas. Alie tres  
 postea subrogate sunt. Et tunc erat frigus<sup>b</sup> mirabile et  
 nix maxima<sup>c</sup>; et sic steterunt ibi per totam yemem et per  
 totam quadragesimam et hedificaverunt presidente operi  
 magistro Guintelmo<sup>d</sup> pontem<sup>e</sup> pulchriorem, latiore<sup>f</sup>, forti-  
 tiorem, quam unquam aliquis<sup>g</sup> vidisset eo tempore<sup>h</sup>. <sup>1157.</sup>  
<sup>Ian.—Mart.</sup>

\*) de mense Augusti<sup>2</sup> B.

a) ipsos suos A; proposuerunt B. b) soluti B. c) et Nov. om. B. d) forzagum B h. l.  
 e) promiserunt B. f) deest B. g) et B. h) curialitatem B. i) successum A.  
 k) portauerunt B. l) ignorabant B. m) de castro add. B. n) castramentati A.  
 o) circa morengum B. p) terra B. q) Mosezum A. Calchus. r) Fara A; Fara  
 Calchus. s) Et ea B. t) et p. B. u) ibi et om. B. v) ingenti B. w) tres porte B.  
 x) remanserant B. y) Novembris primo A. z) sic B et Ann. Med. min.; intra A. a) Cassio-  
 lum h. l. A. b) frigidus A. c) magna B. d) Guglielmo A, sed infra Guintellin, et  
 Guintelm. h. l. B et infra semper B. P. ut Codagn. ita scripsisse constat. e) pon-  
 tem pulchr. om. B. f) firmiorem et add. B. g) deest B. h) eo temp. om. B.

1) Iam die Iun. 14. Ceredanum captum esse referunt Not. S. Georgii (infra);  
 cf. etiam Ann. Mediol. breves. 2) Ann. S. Eustorgii Mediol. (infra): de  
 mense Iulii vel Augusti, unde etiam in archetypo huius libri uterque  
 mensis, fortasse alter alteri superscriptus, fuisse videtur.

1157. Millesimo centesimo quinquagesimo septimo, mense Iunii iterum<sup>a</sup> congregaverunt Mediolanenses exercitum mirabilem et habuerunt de militibus Brixiensium ducentos et ultra expensis Mediolanensium et transticinaverunt et (Iun. 12<sup>p</sup>) castrametati sunt iuxta Cassiolum prima die; et<sup>b</sup> tunc Papienses<sup>c</sup> milites et pedites et marchio Guilielmus<sup>d</sup> Montis-ferrati et Obizo marchio Malaspine<sup>e</sup> et alii inter comites et marchiones usque septem intraverunt castellum (Iun. 13<sup>p</sup>) de Vigevani<sup>f</sup>, ut illud defenderent. Secunda die castra sua posuerunt iuxta Tardubium, relinquentes post se castellum (Iun. 14<sup>p</sup>) de Vigevani<sup>f</sup> atque timorem simulantes. Tertia die castra-

*Iohannis Codagnelli Libellus tristitiae et doloris.*  
DE MISERIIS ET ANGSTIIS LONBARDIE PASSE AB IMPERATORE FEDERICO.

(8) . Ad memoriam pariter et noticiam Lonbardorum reducere volentes miserias<sup>g</sup>, angustias, tribulationes et tormenta, que gesta sunt in Lombardia ab imperatore Federico, ad utilitatem posterum<sup>h</sup> scribere<sup>i</sup> temptabo; maxima enim succedentium versatur utilitas, ut, cum aliquis vir prudens ea que scripta invenerit et attente prospexerit<sup>l</sup> et audierit, in animo et mente sua reponat, ne in consimilibus et in virtute et potestate Theothonicorum incidere possit —: quam<sup>k</sup> breviter poterimus narrare, per ordinem aperire studebimus.

Iun. Anno dominice incarnationis MCLVII. de mense Iunio<sup>l</sup> Mediolanenses congregato exercitu militum et peditum et totius gentis eorum et cum ducentis militibus Brixie, qui erant ad expensas comunis Mediolani, Ticinum transierunt, loca, castra, villas et segetes Papiensium, inimicorum eorum, destruere et depopulari, conburrere et conculcare proposuisse<sup>m</sup>. Prima vero die albergati sunt circa Casiolum; et tunc Papienses milites et pedites et marchio de Monte-ferrati<sup>m</sup> et Obizo Malaspina et alii<sup>n</sup> comites et marchiones usque in septem intraverunt castellum de Vegivano, ut illud defenderent et manutenerent. Secunda die castra sua posuerunt iuxta Tardubium, relinquentes post se castellum de Vegivano, simulantes illud velle derelinquere. Et p tertia die castramentati sunt ad

a) *ibid.* A. b) sic *Ann. Med. min. et B. P.*; etiam A. c) per comune, quae *Ann. Med. min. h. l. add.*, in A. omissa esse censi possit, sed ad hoc nihil facit, quod in P. h. l. pro comuni adiectum sit, cum *annalista Flac.* eadem verba alibi etiam addiderit; in codice *Codagnelli* ea non fuisse videntur. d) *Guilielmus A.* e) *Malaspinae (f. 7) || malaspina (f. 8) A.* f) sic *h. l. A.* g) corr. *Pertz*; miseris B. h) sic B et P in suo prologo p. 469. i) scr. t. m. enim *suppl. Pertz ex prologo superiore p. 14; om. B.* k) cum B. l) Iunii P cum A. m) sic B; cf. *N. Archiv' XVI*, p. 268. n) m. montisferrati P cum A. o) sic P. A.; deest B. p) deest P ut A.

1) Haec ex prologo *annalistae Mediolanensis (supra p. 14 sq.)* exscripta sunt. Cf. *'N. Archiv' XVI*, p. 257.

mentati sunt ad Gambolate; castellum illud combuserunt 1157. atque destruxerunt. Et cum redirent, preposuerunt Guido- (*Iun.* 15). nem comitem de Blandrate<sup>a</sup> exercitui, qui premisit omnia plaustra cum carozerbis et pedites et milites, qui non erant societate de aliqua<sup>b</sup>, similiter pedestres sagittarios. De residuis duas constituit acies, unam<sup>c</sup> de militibus Brixien- sium, qui erant in societate, in qua ipse erat, aliam de militibus Mediolanensium. Et planissime per campaniam incedebant cum vexillis et aliis innumerabilibus signis et suos a longe sequebantur. Papienses vero et qui cum illis erant egressi sunt de castello, obviantes eis, ut eos ad bellum provocarent. Sed cum milites et pedites qui prei- bant vidissent, quod honeste prelium vitare non possent, quasi<sup>d</sup> furore accensi insurrexerunt in eos et prostraverunt<sup>e</sup> eos, conculcantes in fossato ville. Sed tamen nullus de flore militum Mediolani interfuit prelio. Et ipsa die castris

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Gamborate<sup>f</sup> et illa<sup>g</sup> castra ceperunt et penitus destruxerunt et combuxerunt. Postea quoque iter eorum versus castrum de Vegivano, in quo Papienses milites et pedites cum supra- dictis marchionibus et comitibus causa defendendi aderant, direxerunt; et tunc constituerunt Guidonem comitem de Blandrate<sup>h</sup> praesesse exercitui; qui illico premisit omnia plaustra cum carotio et cum pedibus et cum omni gente eorum intrinseca et extrinseca, et in alia sclera milites omnes qui non erant de aliqua societate cum sagittariis et balestariis; de aliis omnibus militibus duas fecit acties, unam scilicet de militibus qui erant in societate . . . . .<sup>i</sup>, in qua ipse erat, in alia autem milites Brixie. Et planissime per campaneam<sup>k</sup> asclerati paulatim depopulando incedentes cum vexillis et signis innumerabilibus, una sclera aliam sequebatur. Sed primo sclera militum qui non erant de aliqua societate cum sagittariis et balisteriis preibat. Papienses vero<sup>l</sup> et alii qui in eorum<sup>m</sup> expeditione erant egressi sunt de castello<sup>n</sup>, obviantes eis, ut eos qui primo precedebant provocarent ad bellum. Qui cum vidissent, quod decenter<sup>o</sup> prelium non possent evitare, quasi furore accensi insultum super eos facientes, prosternendo et conculcando eos usque in fossato castris, et de eis plus centum ceperunt; alii, qui evasere, milites et pedites intus castrum se

a) Blandrate *A h. l.* b) sic emendavi ex *B*, ubi dictum est hanc scleram cum sagittariis praecessisse, quamvis dubia sit nimis haec emendatio; qui iverant societate traleno (? tralino? tralesio?) *A*. c) una *A*. d) et q. *A*. e) prosternerunt *A*. f) gambarate *P*. g) illud castellum *P* cum *A*. h) brandrate *B*; biandrata *P*. i) bilffre (*legendum* biurare), quod quid sit nescio, *B*; Bivare (*nomen societatis*) scripsit *Portz.* k) campaniam *P* cum *A*. l) sic *P. A*; papiensium. et *B*. m) eius *B*. n) sic *P* cum *A*; castro *B*. o) supplervi ex *P*, quod in *B* exclatisse patet, cum *A* habeat honeste.

1157. suis circumdederunt locum de Vigivani, ita quod nemo poterat ingredi<sup>a</sup> vel exire. Et cum per aliquot<sup>1</sup> dies eos obsedissent et intus clausos tenuissent, defitientibus eis (Iun. 18), victualibus reddiderunt castellum et iuraverunt stare precepto magistri Guintelmi<sup>b</sup> et dederunt ducentos<sup>c</sup> obsides, quos eligere voluerunt, extra comites et marchiones. Et tunc potuissent Mediolanenses destruxisse<sup>d</sup> Papiam, sed eorum miserti sunt.

Destructo itaque castello regressi sunt Mediolanum maximo triumpho, restaurantes dampna, que Brixienses sustinuerant. Postea vero cum Papienses periurassent atque precepta magistri Guintelmi<sup>b</sup> adimplere recusassent<sup>2</sup>, Aug. mense Augusto<sup>e</sup> proximo quinque porte iterum equitaverunt

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

excluserunt<sup>f</sup>; nulli alii de militibus Mediolani interfuerunt. Et ea die Mediolanenses omnes castris suis burgum de Vegivano circumdederunt, ita quod nemo poterat egredi<sup>g</sup> vel exire<sup>h</sup>. Et cum per aliquot dies eos obsedissent et intus illud castrum eos clausos tenuissent, deficientibus eis victualibus reddiderunt castellum in virtute Mediolanensium. Qui iuraverunt<sup>i</sup> stare precepto magistri Guitelmi et super hoc dederunt ducentos obsides, quos Mediolanenses eligere voluerunt, preter comites et marchiones; et habuerunt tunc in eorum virtute et potestate fere omnes milites et pedites Papie<sup>3</sup>. Et eo tempore Mediolanenses potuissent Papiam destruxisse, sed consilio quorundam virorum sapientum de eis misericordiam habuerunt.

(9) Destructo itaque castello cum magno triumpho reversi sunt ad propria, restaurantes Brixiensibus omnia dampna, que passi fuerunt. Postea vero Papienses deierati sunt, recusantes attendere et adimplere precepta magistri Guitelmi. Quo facto, cum Papienses noluisent attendere et observare precepta magistri Guitelmi, de<sup>k</sup> mense Augusti proximo<sup>1</sup> quinque porte Mediolanen-

a) sic P; egredi A. B; cf. supra p. 9, n. 2. et p. 22: intrare vel extre. b) Guintellini A. c) obs. duc. corr. duc. obs. A. d) destruxisse A. e) X. add. A. f) sic Codagn. saepe scripsit, ut 'N. Archiv' XVI, p. 334: in quo . . . se excluserunt. g) sic B cum A; ingredi P; cf. supra p. 9, n. 2. h) sic P cum A; intrare B. i) sic P. A; intrauerunt B. k) deest P cum A. l) sic P et A; deest B, ubi augusti. Quinque.

1) Otto Morena, SS. XVIII, p. 598: per tres dies. 2) Vide quae Ann. Plac. Gib., SS. XVIII, p. 457 sq., et Galv. Flamma, Chron. maius, 'Misc. di storia Ital.' VII, p. 665 sq., de praecipis Guintelmi fabulose quidem narrant. His tamen vera quaedam inesse coniciendum est ex eis quae Otto Morena l. l. p. 598. et praesertim Carmen de gestis Frid. v. 1730 sqq. ed. Monaci dicunt. 3) Etiam Not. S. Georgii, Ann. Mediol. breves, Ann. (S. Eustorgii) Mediol. min. (infra) fere omnes Papienses in Vegivano captos esse tradunt, quorum centum ibi captos esse Codagn. supra scripsit.

ultra Ticinum tam privatissime, quod publice nesciebatur, 1157. quo ire vellent, sola porta Ticinense causa custodiendi domi remanente<sup>a</sup>. Et castrametati sunt ad Lomellum et rehedificaverunt illud castellum<sup>1</sup> et steterunt ibi per mensem. Et mense illo ceperunt et destruxerunt omnia fere castella et loca Papiensium usque ad Gravedonam. Nunciatum autem fuit tunc Lixie<sup>2</sup> consuli, quod Cremonenses volebant transire Adduam et expugnare Mareum. Et ipse cum militibus porte Ticinensis perrexit Laude et misit pro militibus Creme, qui fuerunt ibi ipsa die. Cum essent ibi, altera die, prima feria ad horam tertie nuntiatum est iterum eis, quod Papienses veniebant Landrianum. At illi cum festinatione venerunt illuc et invenerunt eos prope locum; et illi visis hostibus recesserunt, cum eis contendere ausi non fuerunt.

Eodem die Cremonenses, cum transissent Adduam, viderunt quendam pulverem ex grege belluarum levatum, cogitantes, quod Mediolanenses advenirent, inhoneste fugerunt. Et post hec quinque porte regressae sunt domum, relinquentes ibi bonam custodiam; et rehedificaverunt et custodierunt castellum illud de Lomello per totam hiemem et per totum ver. 1158.

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

sium ultra Ticinum equitaverunt privatissime, ita quod ab aliquo nesciebatur, quo ire vellent; sola porta Ticinense<sup>b</sup> pro custodia domum remansit. Et castrametati sunt ad Lomellum et rehedificaverunt illud castrum et steterunt ibi per mensem unum. Et mense illo ceperunt et destruxerunt castella et loca Papiensium usque<sup>c</sup> Gravadonum.

Eodem die Cremonenses transierunt Aduam, viderunt quandam pulverem ex grege bestiarum levatam<sup>d</sup>, cogitantes, quod Mediolanenses advenirent, indecenter fugerunt; proposuerant enim terram Mediolani, castra, loca et villas conburere et devastare. Hoc ita facto, quinque porte, quae erant ad Lomellum, reverse sunt<sup>\*p. 365</sup>. domum, relinquentes ibi bonam custodiam, et castrum illud egregie muro et terragio et aliis munitionibus rehedificaverunt et preparaverunt et per totam hiemem et estatem illud custodire fecerunt. 1158.

a) remanere A. b) sic B, cf. A. c) ad add. P cum A. d) sic B.

1) Quod a Papiensibus destructum erat, coacto comite (Musso?) de Lomello, ut civis Papiensis feret; Rahewin. II, 25. 2) Minime hoc est loci nomen, ut Pertz opinatus est, sed consulis, qui fuit gentis de Lampugnano; Giuliani, 'Memorie della città e campagna di Milano' (1855) III, p. 462. 467. Lixa de Lampugnano consul a. 1170. occurrit in Stat. Mediol. a. 1216; Giuliani l. l. p. 699.

Et sic Mediolanenses rehedificando turres et castellorum muros, Galiatē et Treecatē et Montem Marum cum Monte Oldradi et Maleum<sup>a</sup> et Cavacurtam et Cornu et rehedificantes Terdonam et Lomellum et construētes<sup>b</sup> pontes supra Ticinum et Adduam et custodiēdo<sup>c</sup> omnia supradicta, insuper in montanis partibus custodiēdo rocham de Leucho et turres Ardengorum<sup>d</sup>, Orognum et Coperram et Ripam Sancti Vitalis et Aronam<sup>e</sup> et alia multa loca expēdiderunt<sup>f</sup> et consumpserunt ultra quingenta<sup>g</sup> milia marcas argenti purissimi, et faciēdo densas expeditiones et fossata levādo circa civitatem; quod postea in perniciem et eorum destructionem versum<sup>h</sup> est.

1158. Post hec vero anno dominice incarnationis millesimo  
*Iul.* 6. centesimo quinquagesimo octavo, sexto die mensis Iulii<sup>i</sup>  
 devenit secundo<sup>k</sup> imperator Federicus Veronam et inde  
 transiens per loca venit Blancanugam<sup>l</sup>. Et habebat in suo  
 exercitu regem Boemitarum<sup>1.2</sup> et ducem<sup>3</sup> et episcopum<sup>4</sup> et  
 alios<sup>m</sup> duces et marchiones et comites et episcopos et ab-

*Codagnelli Libellus tristitiæ.*

- Innotescat legentibus et audientibus, quod Mediolanenses  
 hedificando turres et muros et castella Galiatē et Treecatē et Montem  
 Marrum et Montem Oldradi et Maleum et Cavacurtam et Cornu, rehedificantes<sup>n</sup>  
 Terdonam et Lomellum, construētes pontes super Ticinum et Aduam  
 et supradicta custodiēdo, insuper custodiētes in montaneis partibus  
 rochetam de Leuco<sup>o</sup> et turres Ardengorum<sup>p</sup> et Coperam<sup>q</sup>, Ripam Sancti  
 Vitalis, Aronam et alia multa loca, fossata faciēdo circa civitatem,  
 quod postea in perniciem<sup>r</sup> est versum<sup>s</sup>, expēdierunt et consumpserunt<sup>t</sup>  
 ultra quinquaginta milia marchas argenti.  
 (10) 1158. Post hec MCLVIII. sexto die mensis Iulii imperator Federicus  
*Iul.* 6. cunda vice venit in Lombardiam, ad partes scilicet Verone,  
 et inde transiens per loca venit Blancanugam. Et habebat in suo exercitu  
 regem Boemitarum et ducem et episcopum et alios duces et marchiones,

a) sic B. P. Calchus; Mareum A. b) sic B. P.; constituētes A. c) custodiēda A.  
 d) sic B. P.; tres Ardenos A. e) sic B.; Oronam A.; arenam P. f) sic *infra* p. 48, expēdierunt A h. l. g) quingentas millia A; quinquaginta milia B. P.; sed etiam. *Galv. Flamma, Chron. mai. l. l. p. 667*: et fuerunt expense . . . D millia marcharum, et Calchus p. 180: quingenta millia marcharum. h) versa A. i) Iulii A saepe. k) 2<sup>o</sup> A.  
 l) beemitarum A h. l. m) episcopos add., sed del. A. n) et rehed. P cum A. o) leucho P cum A. p) hoc loco decem fere litterarum spatium vacuum relictum B, sed cum etiam in P Orognum codicis A omisum sit, apparet iam in archetypo lacuna indicata hoc nomen non scriptum fuisse, Codagnello locum ignorante. q) copā B; ceperant P. r) sic P. A; perula B. s) reversum est P. t) sic P cum A; et cons. om. B.

1) Hodie quidem Biancanuda vicus est communis Mondonico (circ. Lecco, mand. Brivio), sed hic a dextra parte Adduæ fl. situs est; unde tunc alter locus huius nominis in sinistra ripa Adduæ extitisse videtur. 2) Wladislaum II. 3) Bohemorum videlicet, Theobaldum fratrem Wladislai regis. 4) Pragensem Danielem.



bates de partibus ultramontaneis innumerabiles. Mediolanenses vero putabant, quod per pontem deberet transire Adduam, sed spe<sup>a</sup> sua frustrati sunt. Invento ergo vado (Iul. 23.) ad Cornalianum Adduam<sup>b</sup> transierunt<sup>i</sup>, et ex eis in ea ducenti necati sunt, et castra sua circa Tritium posuerunt. Mediolanenses vero, dum ignorarent exercitum transisse, miserunt quosdam milites, ut morarentur in ripa Addue. Sed cum fuerunt ad Grogonzolam<sup>c</sup>, invenerunt Boemitas (Iul. 24.) et Teutonicos currentes ad predam et ab eis fugati sunt. Et captus fuit ibi Alcherius<sup>d</sup> de Vicomercato et Robacastellus, et multi alii capti et vulnerati. Sed cum Mediolanenses ad clamorem istum concurrerent<sup>e</sup>, quidam paratus fuit eis iurare, quod imperator transivit Adduam. Reversi sunt itaque cum tristitia et timore maximo. Sed tunc non esset oculus, qui potuisset lacrimas continere, qui vidisset infirmos, claudos, debiles, feminas de partu cum parvulis suis et alios multos mares et feminas cum mobilibus suis fugere. Capto itaque Tritio castrametatus est ad Melegnanum. Et ipsa die circa vespas prelium maximum factum (Aug. 4.) (Aug. 5.)

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

comites et episcopos et abbates de partibus Theothonicorum innumerabiles. Mediolanenses vero putabant, quod per pontem<sup>f</sup> deberet<sup>g</sup> Aduam transire, sed spe sua fuerunt decepti. Invento ergo vado ad Cornelianum Aduam transierunt, sed in ipso fluvio necati sunt ex eis plures ducenti; transactio<sup>h</sup> itaque fluvio castra sua circa Tricium<sup>i</sup> posuerunt. Mediolanenses vero, cum ignorarent exercitum imperatoris<sup>(11)</sup> Aduam transisse, miserunt quosdam milites in ripa Aduae. Sed cum fuerunt ad Grogonzolam<sup>k</sup>, invenerunt Boemitas et Theothonicos currentes per villas et loca et campos, levantes predam; et fugati sunt Mediolanenses, et capti fuerunt ibi Alcherius de Vicomercato et Robacastellus<sup>l</sup> et alii quam plures, et multi vulnerati sunt, quos imperator, vir nequissimus, statim fecit suspendere eos. Reversi sunt itaque Mediolanenses ad civitatem cum tristitia et dolore maximo. Sed tunc non erat oculus nec aliquis tam fere et crudelis nature, qui potuisset lacrimas continere, qui videret infirmos, languidos, debiles, senes et claudos et feminas de partu cum parvulis suis et alios multos viros et feminas cum rebus eorum mobilibus per campos et villas et de loco ad locum fugere. Capto itaque Tricio castrametatus est imperator apud Melegnanum<sup>m</sup>. Et in<sup>n</sup>

a) spes A, ubi sua superscr. b) Add. tr. suppleri ex B. P (transivit Adduam Ann. Med. min.), des. A. c) Grogonzollam A. d) sic B. P. Calchus (Alkerium Otto Mor.); Asterius A. e) cumcurrerunt A. f) sic F. A; potestatem, recenti manu s. XVII—XVIII. corr. potem statem B. g) sic P. A; deberent B. h) sic B; transato P. i) sic P (A) ticium B, in marg. corr. manu s. XVIII. Tricium. k) gorgonzolam P. l) sic A. F robacastellus B. m) melegnanum B; melegnanum P cum A. n) deest P cum A.

1) Scil. exercitus imperatoris. Cf. Otto Mor. l. l. p. 603.

1158. fuit in partibus Congrede, in quo mortuus fuit comes Adelpertus<sup>a, 1</sup>, et de melioribus Mediolani, plures tamen de Teuthonicis ibi mortui<sup>b</sup> fuerunt.

*Aug. 5.* Post hec vero quinto die mensis Augusti<sup>2</sup> congregatis militibus et peditibus Parme, Cremonae, Papie, Novarie, Astensium, Vercellarum, Cumarum, Pergamensium, Blandrate<sup>c</sup>, Bergolii, Gamondi, Marengi et aliorum locorum trans Padum, item congregatis capitaneis, comitibus et marchionibus totius Longobardie, item omnibus<sup>d</sup> militibus aliarum omnium civitatum et burgorum et opidorum Longobardie coadunatis; preterea Lutarengi<sup>e</sup>, Burgundienses, Vicentini, Trivisii<sup>f</sup>, Padue, Verone, Ferarie, Ravene, Bononie, Regii, Mutine, Brixie et multarum civitatum Tuscie milites et sagittarii et balistarii interfuerunt: predictis

*Aug. 6.* omnibus et aliis multis congregatis sexto die mensis Augusti castra sua in brolio Mediolani fixit. Et quidem milites fuerunt appretiatii quindecim milia<sup>g</sup>; peditum<sup>h</sup> et aliorum hominum non erat numerus. Archiepiscopus Colloniensis<sup>8</sup>

*Codagnelli Libellus tristitiæ.*

ipsa die prelium magnum factum fuit cum Mediolanensibus; in quo prelio<sup>1</sup> mortuus fuit comes Adelpertus et multi alii Theothonici de melioribus exercitus imperatoris<sup>4</sup>.

*(12)*  
*Aug. 5.* Post hec vero quinto die mensis Augusti imperator congregatis militibus et peditibus Parme, Cremonae, Papie, Novarie, Vercellarum, Cumarum et<sup>1</sup> Pergami, Blandate<sup>k</sup>, Bergulii<sup>l</sup>, Gamondi, Marengi, Marchagii<sup>m, 5</sup> et aliorum multorum locorum, item congregatis comitibus, marchionibus, capitaneis et aliis viris nobilibus totius Lombardie, item militibus civitatum et burgorum et opidorum Lombardie coadunatis: Vicentini et Trivisani et Paduani, Veronenses, Ferarienses, Ravenates, Bononienses, Regenses, Mutinenses et Brixianenses, et congregatis militibus civitatum Tuscie et sagittariis et balesteriis: predictis

*Aug. 6.* omnibus et multis aliis congregatis sexto die mensis Augusti imperator castra sua in brolio Mediolani posuit. Qui milites fuerunt appretiatii

a) sic B. P. Calchus; Aldepreus A.    b) mortuus corr. mortui A.    c) Blandrate A.  
d) aliis add., sed del. A.    e) Lucarengi burgundiensis A.    f) Trivilli A.    g) millia corr. millia A.  
h) sic B. P.; pedites A.    i) deest P cum A.    k) oblandate B.    l) bergolii P cum A.    m) maragii P.

1) *Elkebertus comes de Pütten et Formbach; cf. Rahewin. III, 33; Chron. regia Colon. ed. Waitz p. 98 sq.; Vinc. Prag., SS. XVII, p. 671; Ann. Reichersperg., ib. p. 459. 466 etc. De Adelperto comite tunc occiso nemo alius retulit.* 2) *Vere hoc die imperator movit contra Mediolanum, sed eodem die etiam pugna praedicta facta est.* 3) *Rainaldus de Dassel.*

4) *De melioribus Mediolani nonnullos interfectos esse auctor Mediolanensis dicit, quod Codagn. suo more mutavit.* 5) *Hoc nomen nonnisi ex Marengi in codice Gestorum a Codagn. viso bis scripto ortum videtur esse, cum etiam in Ann. Mediol. min. non legatur. Equidem ignoro, ubi oppidum huius nominis situm sit.*

temptoria sua prope Sanctum Celsum posuit<sup>a</sup>, imperator 1158. in sollario Templi de brolio<sup>1</sup> morabatur, et alii principes et civitates circa eum versus sanctum Dionisium, rex Boemitarum<sup>b</sup> cum duce et episcopo in monasterio sancti Dionisii et circa temptoria sua posuerunt.

Cogitaverunt autem Mediolanenses ea die, quod possent Boemitas superare, quia castra sua a castris aliorum modicum erant separata. Et egressi post vespertas mirabiliter sunt eos aggressi, et maximum prelium tunc factum fuit, in quo multi ab utraque parte interciderunt. Imperatore autem cum alio exercitu adveniente<sup>2</sup> regressi sunt in civitatem. Sed turris quedam lapidea, mirabilis opere, posita<sup>c</sup> erat in via que vadit Melegnanum, ante portam Romanam iuxta domos malsanorum, et vocabatur Arcus Romanus, quoniam quattuor arcus inferius habebat. Et dicebatur, quod Romani, quando Mediolanum subiugaverunt, in signum victoriae eam hedificaverunt. Mediolanenses vero proposuerunt eam defendere et custodiam in eam posuerunt. Sed bello publice ab imperatore indicto, dum oppugna-

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

quindecim milia, peditum et aliorum virorum non erat numerus. Archiepiscopus Collonensis tentoria sua prope Sanctum Celsum posuit, imperator in solaro<sup>d</sup> Templi de brolio morabatur, et alii principes et civitates circa<sup>2</sup> Sanctum Dionisium, rex vero Boemitarum cum duce<sup>e</sup> et episcopo in monasterio sancti Dionisii tentoria sua posuerunt.

Cogitaverunt autem Mediolanenses ea die, quod possent Boemitas<sup>(13)</sup> superare, quia castra eorum a castris aliorum erant separata. Egressi de civitate mirabiliter cum eis sunt preliati et maximum prelium cum eis fecerunt, et multi ab utraque parte sunt mortui et vulnerati. Imperatore<sup>f</sup> autem cum exercitu suo adveniente regressi sunt in civitatem. Sed turris quedam mirabili modo constructa erat in via que vadit Melegnianum, ante portam Romanam, iuxta domum infirmorum, que vocabatur Arcus Romanus, quoniam quatuor arcus inferius habebat. Et dicebatur, quod Romani, quando subiugaverunt<sup>g</sup> Mediolanum, in signum victoriae eam hedificaverunt<sup>g</sup>. Quam turrem<sup>\*p. 366.</sup> Mediolanenses proposuerant manuteneri et defendere et custodiam in eam posuerunt<sup>h</sup>. Sed bello publice ab imperatore incepto, dum ob-

a) sic B. P; posuer A. b) Boemitorum h. l. A. c) polita A. d) sic P(A); solarolio B. e) sic P. A; duce et om. B. f) sic P (ubi suo exerc.) cum A; Imperator a. cum exerc. suo ad civitatem aggressus est. sed B. g) sic P. A; hedificauerant B. h) sic P. A; posuerant B.

1) *Apud ecclesiam Omnium sanctorum, quae fuit Templariorum, in capite brolii Otto Mor. l. l. p. 605.* 2) *Imperatorem tunc non adiisse ad proelium apparet ex Rahewin. III, 38. et Ott. Mor. p. 606. et Vinc. Prag. p. 672 sq. Immo aciei Conradi palatini Rheni oppugnatæ Bohemi subvenerunt.* 3) *Verba eum versus, quae A hoc loco habet, falso omissa esse apparet ex Ottone Morena l. l.*

1158. rentur<sup>a</sup> porta Romana et porta Tonsa, qui<sup>b</sup> missi<sup>c</sup> fuerant custodire illam, timore perteriti reddiderunt<sup>d</sup> eam. Et hoc maximum timorem Mediolanensibus incussit, quoniam imperator super eam prederiam fieri<sup>e</sup> fecit et eos qui erant in castello ligneo, quod erat super pontem fossati, fugabat. Sed Mediolanenses postea fecerunt onagram et fregerunt perticam illius prederie et Teuthonicos de turri descendere coegerunt. Interea milites Mediolani egrediebantur de civitate et auferebant scutiferis exercitus roncinos, et tantos abstulerunt, quod roncinus quattuor soldis terciolorum in civitate vendebatur.

Post hec prelium maximum factum fuit ad portam Novam, et accenderunt<sup>1</sup> pontem, qui erat super fossatum, et Mediolanenses omnes intus clausurunt et quosdam ex eis in fossato<sup>f</sup> necaverunt; quidam<sup>2</sup> a turba oppressi, cum intrarent portam, mortui sunt. Sed postea, cum clamor civi-

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

pugnarentur<sup>g</sup> porta Romana et porta Tonsa, qui ipsam turrem custodiebant, timore perteriti illam imperatori reddiderunt; et de hoc Mediolanenses maximum timorem habuerunt. Imperator illico super eam prederiam<sup>h</sup> fieri fecit et cum illa prederia<sup>1</sup> illos qui erant in castello ligneo, quod erat super pontem fossati, fugabat. Sed Mediolanenses<sup>k</sup> postea fecerunt super pontem onagram mirabilem et cum ipso fregerunt perticam illius prederie<sup>l</sup>, que erat super ipsam turrem, et illos qui erant in ipsa turre descendere coegit<sup>m</sup>. Interea milites Mediolani quandoque de civitate egrediebantur et auferebant scutiferis exercitus roncinos; et tot auferuntur, quod roncinus vendebatur quatuor soldis terciolorum in civitate.

Post hec prelium magnum iterum factum fuit ad portam Romanam<sup>3</sup>. Et tunc Theothonici et multi alii militum infestabant urbem Mediolani, et tunc proiecerunt quendam pontem magnum et amplum super fossatum civitatis, per quem

a) sic P; oppugnarent A. b) sic A. B. P. c) misi A. d) sic B. P; redierunt A. e) inssit add., sed del. A. f) intus add., sed del. A. g) sic P; oppugnaretur B. h) sic P. A; fieri fecit predariam B. i) sic P; predaria B. k) sic P. A; p. Med. B. l) sic P. A; predarie B. m) sic P; cogit B.

1) Teutonici. 2) Mediolanensium scilicet. 3) Codagnellus ea quae de hac pugna ab auctore Mediolanensi scripta erant, ita immutavit, ut quae mala Mediolanensibus tunc evenerunt ad Teutonicos transferret. Ut fraudem tegeret, pugnam apud portam Novam commissam ad portam Romanam factam esse scripsit. Cf. de hoc proelio Rahewin. III, 39. G. H. Pertz falsam narrationem post veram in eodem textu exhibens lectores in magnum periculum erroris induxit, eo maius, quod, ut Otto Mor. l. l. p. 606. narrat, revera aliquando apud portam Romanam pugnatum sit, sed Mediolanensibus erumpentibus, non Teutonicis impetum in civitatem facientibus. Cf. W. de Giesebrecht, 'DKZ.' V, p. 162 sq.

tatem intrasset, viriliter restiterunt et ignem, qui pontem 1158. accenderat, restinxerunt.

Interea fuerunt, qui loquerentur ea que pacis erant, et facta est concordia inter imperatorem et Mediolanenses. Talis est concordia<sup>1</sup>: quod civitas et fossata in suo statu perseverare debebant. Et imperator debebat habere super personis et rebus eorum que consueverat habere a centum annis retro. Et de hoc dati sunt trecenti obsides de melioribus et nobilioribus urbis a duodecim annis supra et viginti infra. Et non debebat morari in terra Mediolanensium ultra tres dies<sup>2</sup>. Septima ergo die mensis Septembris *Sept. 7.* hec concordia facta<sup>3</sup> fuit. Et altera die in festivitate *Sept. 8.*

*Codagnelli Libellus tristitiæ.*

conati sunt intrare civitatem; quem pontem Mediolanenses conbuserunt et quamplures in civitate clauserunt; et multi<sup>3</sup> in fossato necati sunt, et quidam opressi a turba, cum intrarent portam, mortui sunt.

Cumque imperator vidisset civitatem hoc modo per<sup>(14)</sup> vim nullo modo habere nec superare posse, quosdam viros religiosos de pace componenda tractare fecit. Et tunc facta est pax et concordia inter imperatorem et Mediolanenses hoc modo: scilicet quod civitas Mediolani et fossata omnia civitatis et districtus, loca<sup>b</sup> et castella et omnes fortitudines civitatis in suo statu permanere et stare debebant<sup>c</sup>; et cives omnes urbis Mediolani et totius districtus eorum cum omnibus possessionibus et rebus eorum manutenere et custodire et defendere debeat<sup>d</sup>; et quod non possit<sup>e</sup> eos cogere ad potestatem accipiendam<sup>4</sup>; et cum veniret in Lombardia<sup>f</sup>, non deberet stare ultra tres dies in terra Mediolani. Et Mediolanenses convenerunt<sup>5</sup> ei dare et facere ea omnia, que aliquis imperator a centum annis infra<sup>h</sup> habuerat et habere<sup>i</sup> consueverat. Et pro hac concordia Mediolanenses dederunt ei trecentos obsides de melioribus et nobilioribus urbis. Septima autem die mensis Septembris *Sept. 7.* hec concordia facta fuit. Altera vero die, cum Mediolanenses

a) est add., sed del. A.    b) loca — civitatis supplevi ex P, des. B, neque vero dubitare licet, quin hæc a Codagnello scripta sint, cum eius indoli stiloque omnino conveniant, infra quoque p. 51. fere eadem ab eo repetita sint, ab auctore Ghibellino Placentino nevitquam addita esse possint.    c) sic P. A.; debeant B.    d) debeat B.    e) posset P.    f) lombardiam P.    g) sic P; conuenirent B.    h) citra P.    i) cons. hab. P cum A.

1) *Instrumentum pacis, cuius condiciones auctor male recensuit, vide Rahevin. III, 47; LL. II, 1, p. 109 sq.*    2) *Instr. pacis l. l. p. 110: Datis autem obsidibus et captivis, altera die vel tertia exercitus ab obsidione recedet.*    3) *Teutonicorum Codagnellus vult intellegi.*    4) *Hæc condicio falso effecta est ex eo quod auctor Mediolanensis infra p. 35. dicit, contra privilegium concordiae ipsis potestatem ab imperatore institui.*

1158. beate Marie egressi sunt Mediolanenses de civitate discalciati cum nudis ensibus in manu et cum archiepiscopo Oberto cum crucibus et alio clero et reddiderunt se ipsos et civitatem. Et ipse recepit eos et osculatus est eos atque de banno extraxit, et captivos Papiensium, qui erant mille et ultra<sup>1</sup>, reddi<sup>a</sup> fecit. Et ut firma inter omnes Longobardos<sup>b</sup> pax exinde teneretur, precepit. Et ipsi posuerunt vexillum imperatoris in turri maioris ecclesie, que altior erat omnibus edificiis Longobardie<sup>c</sup>.

Imperator vero, dato exercitui<sup>d</sup> comeato, secessit Bolzanum cum familia sua et ibi stetit octo dies; et postea ascendit Modoetiam et ibi moratus est plus octo diebus, et ibi fecit concordiam cum Martensibus et Sepriensibus data eis maxima pecunia<sup>e</sup>; et sic dereliquerunt Mediolanenses, quibus iuraverant et quibus innumerabilibus parentelis coniuncti sunt<sup>f</sup>. Et dedit eis comitem Gozonum<sup>g</sup>,<sup>2</sup> quem de illis comitatibus investivit. Postea decedens inde perrexit

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Sept. 8. vellent imperatorem mansuescere, et ut omne decus et omnem honorem imperatori inferent, in festivitate beate Marie egressi sunt de civitate discalciati cum nudis ensibus in manu et cum archiepiscopo Oberto et cum alio clero cum crucibus in manibus et reddiderunt se ipsos et civitatem, ut predictum est, imperatori. Et ipse eos simili modo recepit et etiam nomine pacis osculatus fuit archiepiscopum<sup>3</sup> et rectores Mediolani, et statim Mediolanum de banno extraxit et Papienses, qui erant<sup>h</sup> in civitate Mediolani in carceribus et erant mille quingenti, reddere fecit; et precepit et statuit, ut firma pax exinde teneretur per totam Lombardiam. Insuper Mediolanenses posuerunt vexillum imperatoris in turri maioris ecclesie, que altior erat omnibus<sup>1</sup> Lombardie.

(15) Imperator vero, dato exercitui comiato, perexit Bolzanum cum tota familia sua et ibi stetit per<sup>k</sup> octo dies. Postea ascendit Modoetiam et<sup>l</sup> morando ibi fecit concordiam caute cum Martensibus<sup>m</sup> et Sepriensibus<sup>n</sup> data eis maxima pecunia; et sic dereliquerunt Mediolanenses<sup>o</sup>, cum quibus iuraverant<sup>p</sup> et federati erant. Et statim imperator dedit eis comitem Gozonum, quem de illis comitatibus<sup>q</sup> statim investivit. Postea descendens inde perrexit Tricium et in eo posuit centum milites,

a) iussit *add.*, *sed del. A.*      b) logombardos *A.*      c) logobardie *A.*      d) exercitu *A.*  
 e) maximam pecuniam *A.*      f) coniunctis *A.*      g) sic *B. P (A infra p. 55);* Gozionum *A.*  
 h) erat *B.*      i) aliis *add. P.*      k) *deest P ut A.*      l) et — concordiam *supplevi ex P, om. B.*  
 m) sic *F. A;* marcensibus *B.*      n) sic *P. A;* scribensibus *B.*      o) sic *P. A;* mediolanum *B.*  
 p) sic *P. A;* intrauerant *B.*      q) comitatibus *B.*

1) *Vinc. Prag., SS. XVII, p. 674:* Captivi quoque Papiensium et aliarum civitatum mille et ultra.      2) *Gozinum de Heinsberg.*      3) *Hoc quidem recte Codagn. coniecit; cf. Vinc. Prag. p. 674.*

Tricium et in eo posuit milites centum, quibus preposuit 1158. Chunradum<sup>a</sup> de Maze<sup>b</sup> et Rodegerium. Et inde discedens ivit Cremonam. Postea stetit in partibus Montis-ferrati et Ciriato<sup>c</sup> et hiemavit ibi. Et cum esset apud Occimianum<sup>d</sup>, 1159. precepit, ut castellum Creme destrueretur, recepturus propterea quindecim milia marchas argenti a Cremonensibus. Quo audito Mediolanenses valde turbati sunt.

Dum hec fierent, predicti Chunradus<sup>e</sup> et Rodegerius et qui cum illis erant ceperunt possessiones Mediolanensium, quas habebant in partibus Addue, perturbare atque depopulari et fodrum tollere et alias impressiones in personis et rebus rusticorum et civium facere usque ad plebem de Segrate.

Interea mense Ianuario misit imperator Rainaldum<sup>Jan.</sup> cancellarium et Ottonem comitem pallatinum Mediolanum, dicentes, ut potestatem acciperent; quod facere non debebant, secundum<sup>f</sup> quod in privilegio concordie<sup>1</sup>, quam cum eis fecerat<sup>g</sup>, continebatur. Quod audientes cives, furore accensi clamaverunt super eos; et ipsi valde timuerunt, et

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

quibus preposuit Conradum de Moze<sup>h</sup> et Rodegerium<sup>i</sup>. Et inde ivit Cremonam et postea ad partes Montis-ferrati accessit et ibi hiemavit<sup>k</sup>. Cum imperator esset apud Ocimianum<sup>l</sup>, publice precepit, ut castellum Creme destrueretur, recepturus a Cremonensibus quindecim milia marchas argenti. Quo audito Mediolanenses plurimum sunt turbati et mesti.

\*Dum autem hec fierent, predicti Chunradus et Rodegerius<sup>n</sup> <sup>\*p. 367.</sup> nuntii imperatoris ceperunt possessiones Mediolanensium, quas habebant in partibus Aduae, perturbare et depopulari et fodrum tollere et alias impressiones et exactiones in personis et rebus rusticorum et civium facere.

Interea mense Ianuarii<sup>o</sup> misit imperator Rainaldum<sup>p</sup> cancelarium<sup>Jan.</sup> et Ottonem comitem palatinum Mediolanum, dicentes eis ex parte imperatoris, ut potestatem Theothonicam<sup>2</sup> acciperent; quod facere non debebant, secundum quod continebatur in privilegio facto inter imperatorem et Mediolanenses. Quod audientes Mediolanenses furore magno sunt accensi et sonitum et strepitum eridantes

a) Chunradum A. b) sic A et Galv. Fl., Manip. fl. c. 186 (Conr. Macen Calchus). c) et Cir. bis scr. A. d) Octimianum A. e) Chunradus A. f) secundum A. g) fecerant A. h) sic P; monte B. i) redegerium P; rodegendum B. k) sic P. (A); remansit B. l) octimianum F. m) sic P. A; predictus B. n) rogerius B; redegerius P. o) ianuario P cum A. p) ramaldum B.

1) *Instrumento pacis constitutum erat, ut consules a populo eligantur et ab ipso imperatore confirmentur. De magno placito Roncaliano, a. 1158. Nov. habito, quo de magistratibus constituendis actum est, auctor nihil retulit.*  
2) *Minime Teutonicum, sed de civibus Mediolani, ut ait Otto Mor. l. l. p. 609, a nunciis imperatoris instituendum.*

1159. in nocte comes recessit. Summo<sup>a</sup> mane mirabilis multitudo militum fuit in broleto<sup>b</sup> monachorum Sancti Ambrosii ante predictum cancellarium, pollicentes et volentes iurare<sup>c</sup> stare precepto domini imperatoris; qui illis bona verba dedit, sed fecte loquebatur. Huius autem tumultus occasionem prestiterunt Martinus<sup>1</sup> Mala-opera, Azo Bultraffus et Castellinus de Ermenulfis<sup>d</sup>. Ab illa autem die predictus cancellarius animosius summoque nixu<sup>e</sup> operam dedit Mediolanum delere.

Apr. 12. Post hec imperator abiit Bononiam et sollempnia  
Apr. 16. pasce celebravit ibi<sup>2</sup>. Die autem Iovis<sup>f</sup> feriarum<sup>g</sup> pasce Mediolanenses bannivit et eos hostes corone iudicavit, licet eos non requisierit. Et cum audisset obsideri<sup>h</sup> Tricium<sup>3</sup>, tribus diebus venit ad Montem-Gezonis, qui dicitur Lauda<sup>i</sup>; et cum audisset captum Tricium, ad<sup>k</sup> mortem usque doluit.  
Iul. 3/4. Mense autem Iulio proximo, tertio aut quarto die cepit obsidere Cremam; et Mediolanenses miserunt in eam quatuorcentum pedites et milites quosdam, quibus dabant expensas, et miserunt consulem unum cum eis Mainfredum<sup>l</sup> de Dugniano. Et cum eo erant de militibus Obizo<sup>m</sup> de

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

super eos fecerunt. Unde nuncii imperatoris valde timuerunt, et propter timorem comes in nocte recessit. Summo autem mane mirabilis multitudo militum in broleto Sancti Ambrosii fuerunt ante predictum cancellarium, pollicentes et volentes iurare stare mandatis<sup>n</sup> suis et domni imperatoris. At ille bona verba dedit, sed fecte<sup>o</sup> loquebatur. Huius autem tumultus occasionem prestiterunt Martinus Mala-opera, Azo Bultraffus, Castellus de Ermenulfis. Ab illo autem die predictus cancellarius animosius summoque nixu operam dedit Mediolanum delere.

Post hec imperator abiit — — usque ad mortem doluit. Mense autem Iulio proximo, tertio aut quarto die

Anno dominice incarnationis MCLVIII. cepit obsidere  
(16) Cremam; et Mediolanenses — — misit eos Papiam.

a) sic B. P.; Eo modo A. b) broleto A. c) suppleri ex B. P., deest A.; cf. infra p. 68, l. 19.  
d) sic B (Ermenulfis Gale. Fl.; C. Ermenulfus Calchus); Lemenulfis A. e) sic B; metu corr. petu(?) A. f) pasce add., sed del. A. g) sic A. P.; festorum B. h) Tr. obs. B. P.  
i) sic A. P.; laude B. k) usque ad m. B. P. l) Maifredum A. m) opizo B. n) preceptis sui P propius ad A accedens. o) sic P. A; verba. se facere B.

1) Martinus hic etiam vocatur a Tristano Calcho p. 190. et a Gale. Flamma, Chron. mai. p. 671; Manip. florum c. 186. Tertius hic Castelanus, illic Castellus ut in B a Gale. nominatur; sed Calchus ut A habet Castellinus.  
2) Immo Mutinae. 3) Quod imperatorem die Apr. 14. audivisse tradit Vinc. Prag. p. 676. Sed cum hoc nullo modo coniungi possit cum iis quae hic auctor et Rahewin. III, 32. 33. 37. narrant, Otto Mor. p. 609. etiam contradicat, verum censeo quod hic refert, Trezzo castrum die Apr. 18. obsessum, Apr. 20. captum esse.



Madregniano et Squarzaparte<sup>a</sup> de Buxinate et<sup>b</sup> Oldratus<sup>c</sup> 1159. de Basilica-Petri et<sup>b</sup> Gasparus Menclocius<sup>d</sup> et<sup>e</sup> Rogerius Marcellinus et<sup>f</sup> alii. Sed imperator non audebat adhuc<sup>g</sup> assidue ibi esse, sed morabatur Laude. Eodem autem mense, tertio decimo<sup>h.1</sup> die mensis posuit insidias ad Cava-<sup>Int. 13.</sup>gniarum<sup>i</sup>, et dux Bertoldus de Zarengo<sup>k</sup> erat<sup>l</sup> cum eo; et<sup>m</sup> pedites Papiensium posuit in Settetiano<sup>n</sup>, de militibus misit quosdam usque ad<sup>m</sup> Gratasoliam<sup>o</sup>; alii steterunt in Gaziano<sup>p</sup>, alii ad Vicum-maiorem. Interea quidam perversus<sup>q</sup> de Gratasolia<sup>r</sup> subdole missus est a Papiensibus Mediolanum, et eius clamore et vociferatione egressi sunt milites de Mediolano et persecuti sunt eos usque ad Pontem-longum, et ceperunt milites et pedites Papiensium<sup>s</sup> fere omnes. Sed cum redibant<sup>t</sup>, imperator egressus est de insidiis, ubi latebat, et apud Settetianum<sup>u</sup> fuit eis obviam, Papienses recuperavit et de Mediolanensibus cepit milites<sup>v</sup> trecentos et duxit eos Laude. Postea misit eos Papiam.

Ab illa die cepit confidenter morari apud Cremam, et fecit fieri testudinem mirabilem, qua implebatur fossatum; insuper fecit turrem ligneam altiore et fortiore et latior<sup>w</sup>, quam unquam aliquis vidisset<sup>x</sup>; et fecit venire obsides, quos habebat Cremone, et captivos, quos habebat Papie, et<sup>y</sup> de melioribus et nobilioribus circa viginti in die suspendebat extra turrim<sup>z</sup> funibus ligatis humeris<sup>a</sup>; et in quodam ligno sedebant, ut lapidibus, qui iaciebantur<sup>b</sup> ab onagris<sup>c</sup>, qui erant<sup>d</sup> in Crema, obruerentur, aut eorum timore vel amore castellum redderetur. Et cum<sup>e</sup> per aliquot dies ictus lapidum sustinuissent, turri<sup>f</sup> appropinquante castello et<sup>g</sup> dimissis de captivis et de obsidibus in nocte

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Ab illa die cepit confidenter morari in<sup>h</sup> Crema, id est apud (17) Cremam, cum<sup>i</sup> fecit fieri testudinem mirabilem — — pons fractus est.

a) madr. squarzaps B. b) deest B. c) sic B. Calchus; Oldradus A. d) Menclocius A. e) et R. M. om. A, quae iam in cod. Raul. omissa erant, cum apud Calchum p. 191. hoc nomen desit. f) multi add. B. g) sic B. P.; deest A. h) tertio deest A, decimo deest B, in archetypo alter numerus alteri superscriptus vel in margine suppletus fuisse videtur, ut alter scriba alterum omittet. i) Cauaginarum A; cauagnieriam B; canagiueram P. k) azarengo A et Calchus. l) erat B. m) deest B. P. n) setezano B. P. o) sic B. F; Grattas. A. p) gazlo B. P (Gazium villa sita erat in districtu Flacentino, unde Codagn. sic scriptissime videtur). q) conuersus B; deest P. r) sic B. F; Grattasollia sub dolo A. s) deest B; papienses P. t) rediebant A. u) setezanum B. P. v) sic A. P; deest B. w) sic B. P; et lat. om. A. x) uiderit B. P; cf. supra p. 23. y) sic B. P; deest A. z) sic A. I. A. P; turrem B. a) sic A. P; deest B. b) iactebantur B; iactabantur P. c) hon. B. d) erat B. e) sic B. P; deest A. f) sic B. P; cum appropinquarent A. g) ac B. P. h) in Cr. id est des. P cum A. i) fecitque P.

1) Hunc diem Otto Morena l. l. p. 610. indicat.

1159. in turri, timuerunt, ne altera die caperentur. Tota ergo nocte onagris<sup>a</sup> suis laboraverunt et lapidaverunt<sup>b</sup> et occiderunt ex illis qui erant in turri septem, hos videlicet: Caput<sup>c</sup>-de-malio de Pusterla<sup>d</sup>, Pagnierum<sup>e</sup> de Lampugniano<sup>f</sup>, filium Azonis<sup>g</sup> Cicerani<sup>h.1</sup>, filium Buze de Sancto Blatore, Presbiterum de Carusco<sup>i</sup>, Turricum<sup>k</sup> de Bonate, Anricum<sup>l</sup> de Landriano<sup>2</sup>. Et isti marturiati sunt ea morte, qua aliquos<sup>m</sup> perisse nusquam legimus. Post 1160. aliquot<sup>n</sup> vero dies, cum preparasset pontem<sup>3</sup>, quem proiecit a turri super<sup>o</sup> munimina<sup>p</sup> fossati, cepit oppugnare<sup>q</sup> castellum; et multi Theothonicorum<sup>r</sup> ascenderunt munimina<sup>s</sup>; sed tunc<sup>t</sup> Mediolanenses et Cremenses<sup>u</sup> viriliter restiterunt et eos violenter expulerunt; et interim pons fractus<sup>v</sup> est. Altera tamen die, [vicesimo<sup>w</sup>] sexto die mensis Ianuarii reddiderunt castellum et egressi sunt, relinquentes<sup>x</sup> ibi<sup>4</sup> loricas et ocreas et galeas, Henrico duce Austrie eis ducatum prebente. Et stetit ibi octo dies<sup>4</sup> et destruxit eam usque ad solum<sup>x</sup>.
1159. Sed interim, dum obsideretur Crema, Mediolanenses iuraverunt cum Brixiensibus et Placentinis et miserunt

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Altera tamen die, sexto mensis Ianuarii

Anno dominice incarnationis MCLX. reddiderunt castellum et egressi sunt — — eam usque ad solum.

- (18) Sed interim, dum obsideretur Crema — — pape vel y eius successoris. Et dominus papa contra e converso idem convenit, et z quod ab illa die usque ad quadraginta dies — — vacua essent et irrita.

a) hon. B.      b) et lap. om. B.      c) cap B, quod cum A caput legendum est, non capre, ut Pertz scripsit.      d) pustella B.      e) pagnierum B.      f) lampugnano A.      g) azoti B.  
 h) cicerani B; Azeronis A.      i) Presb. Carusae A.      k) turicus B.      l) anricus B.  
 m) aliquem B.      n) aliquos B.      o) supra A.      p) minima B.      q) expugnare B.  
 r) Teuton. A.      s) minia B.      t) sed et contra B.      u) cremonenses A.      v) factus A.  
 w) supplevi (deest A. B.), cum Crema hoc die capta sit, sed dubius haereo, num auctor sic scripserit; facile quidam legendo sexto exeunte mens. locus sanari posset, praesertim cum Ann. Med. min. tercio exeunte mense habeant, sed hoc modo dies numerandi auctor Mediolanensis nusquam alibi usus est; quod habent Ann. Plac. Gib. recte VII. Kal. Febr. ex alio fonte sumptum videtur.      x) solum B.      y) sic P; vel — papa contra om. B.      z) sic P; deest B.

1) Azo Ciceranus fuit consul Mediolanensis a. 1156; Giulini, 'Memorie di Milano' III, p. 457.      2) Cf. Otto Mor. l. l. p. 614: Illi de Mediolano, qui tunc interfecti fuerunt, sunt hii: Codemalus (vel Codemelius) de Pusterla, Anricus de Landriano et alii duo; de Cremensibus vero hii fuerunt: Presbyter de Calusco (alii codd. Calusto), Trucus (alii codd. Tructus) de Bonate, Aymus de Galliosso et alii duo. Quorum duos in proelio supra narrato a. 1159, Iul. 13. captos esse narrat Otto l. l. p. 611.      3) Quem construxerat Marchisius transfuga, teste Ottone Morena l. l. p. 617; cf. Vinc. Prag. p. 677. et Carmen de gestis Frid. v. 3055 sqq.      4) Quinque dies tantum, ut asserit Otto Mor. p. 619. (imperator videlicet).

legatos ad Adrianum papam, qui<sup>a</sup> erat in Anagnia<sup>b</sup>, et 1159. concordiam fecerunt iste tres civitates cum eo, quod exinde non paciscerentur vel aliquam<sup>c</sup> concordiam facerent<sup>d</sup> cum Federico imperatore absque licentia Adriani pape vel<sup>e</sup> eius catholici<sup>f</sup> successoris; et ita iuraverunt Cremenses<sup>g</sup>. Papa quoque e converso idem convenit cum eis, et convenit, quod ab illa die usque ad XL dies excommunicaret imperatorem<sup>h</sup>; qui<sup>i</sup> tamen non<sup>j</sup> iuravit. Accidit autem, ut infra statutam diem papa moreretur<sup>k</sup>. Electus est autem (Sept. 1.) a cardinalibus concorditer magister Rolandinus, qui propter (Sept. 7.) religionem suam cepit se excusare, secundum quod canones et leges precipiunt<sup>l</sup>. Interea quidam alius<sup>m</sup> cardinalis nomine Octavianus consilio<sup>n</sup> aliorum duorum cardinalium atque, ut ferebatur, consilio Ottonis palatini comitis et Guidonis comitis de Blandrate<sup>o</sup>, qui tunc erant legati imperatoris missi ad apostolicum<sup>p</sup>, ex industria fecerat vetustissimum<sup>q</sup> mantum quendam suum clericum ibi portare. Et dum Rolandus decentissime<sup>r</sup> et religiosissime se excusaret, Octavianus iste accepit pallium<sup>s</sup> et sibi ipsi imposuit, versatum<sup>t</sup> tamen, ita<sup>u</sup> ut pars illa, que debebat esse circa humeros, esset iuxta<sup>v</sup> pedes<sup>w</sup>, et ita faciendo . . . . .<sup>x</sup> duxit eum ad sedem. Senatores autem ceperunt<sup>y</sup> electum Alexandrum et alios cardinales et tenuerunt eos captos in quadam turri novem dies<sup>z</sup>. Postea autem Octavianus<sup>aa</sup> 1160. venit ad imperatorem, qui erat Papie, et undecimo die Februarii ab imperatore in apostolicum receptus est<sup>ab</sup>. Sed Febr. 11. postea tertio Kal. Marcii Iohannes de Anagnia<sup>ac</sup>.<sup>5</sup> card- Febr. 28. nalis apostolice sedis et legatus Alexandri<sup>ad</sup> a pape in civitate

a) qui — aliquam concordiam om. B (*adsunt paulo mutata in P.*). b) erat maragno A; erat apud aragnum P. c) concordium fac. aliquod P. d) ut fac. B. e) vel — quoque om. B (*adsunt in P.*, v. p. 38). f) *deest P.* g) cremonenses A. h) cui B. i) sic A. P; *deest B.* k) moriretur B. l) *deest B. P.* m) cum consc. B. n) blandate B. P; Blandrate A. o) sic A. P; missi apostolico B. p) venustissimum B. P. q) sic A. P; de recentissime B. r) pallium A. P. s) iversutum A; non sutum B. t) *deest B.* u) circa del., et *superscr.* iuxta A. v) coram illis B (*nulla lacuna in A apparente*), *quae corrupta esse apparet, conicio legendum esse Cremensis cardinalis, sed hoc in textu ponere non ausus sum.* w) sic A. P; diebus B. x) otavianus h. l. A. y) est rec. B. P. z) aragnio B. P. (*Calchus*); sed Anania Galv. Fl., Chron. mai. p. 663, Anagnia Manip. fl. c. 193. a) Alexandro papa A.

1) Cf. Chron. Ursperg., SS. XXIII, p. 350. 2) *Quae de electione duorum pontificum auctor scribit magnam partem cum epistola conveniunt, quam Alexander ad multos principes et civitates paucis mutatis misit (Jaffé ed. 2. nr. 10584. 10586 — 92), quamvis auctor ipse eam non legisse videatur.* 3) *Alexandri epistola: ea pars manti, quae tegere anteriora debuerat, . . . posteriora tegebat.* 4) *Hoc non verum, immo in peius versum est, quod Alexander scripsit, se cum cardinalibus in munitione ecclesiae novem diebus custoditum esse.* 5) *Hic Iohannes Anagninus cardinalis subdiaconus vocatur in epistola synodi Papiensis, Rahewin. IV, 80, p. 266.*

1160. Mediolani in maiori ecclesia excommunicavit<sup>a</sup> cum Oberto archiepiscopo Ottavianum<sup>b</sup> et Federicum imperatorem. Et  
*Mart.* 12. postea XII. die Marcii excommunicavit episcopum<sup>c</sup> Mantue<sup>1</sup>, Cremona<sup>d. 2</sup> et Laude<sup>3</sup> et marchionem de Monte-ferato et<sup>e</sup> comitem de Blandrate<sup>f</sup>, rectores et consules<sup>g</sup> Cremona et<sup>h</sup> Papie, Novarie, Vercellarum<sup>i</sup>, Laude<sup>k</sup>, Seprii, Martexane<sup>l</sup>.  
*Apr.* 28. Item postea quinto Kal. Aprilis excommunicavit Lodoycum<sup>m</sup>, qui erat in Baradello, et statuit, ut omnia data, que facta erant vel exinde fierent a Federico imperatore, donec non haberet pacem cum ecclesia, vacua essent et irrita.  
*Mai.* Postea autem medio mense Madii imperator cum exercitu suo iterum devastavit blavas et<sup>o</sup> legumina et linum Mediolanensium a Medilio<sup>n</sup> usque Vertemate ab illa parte Lambri; et inde rediens per alia loca devastavit Veiranum<sup>o</sup> et<sup>p</sup> Brioscum et<sup>h</sup> Legnianum<sup>q</sup> et Nervianum<sup>r</sup> et Pollianum<sup>s</sup> et venit usque ad Venzagum<sup>t</sup> et Raude pridie<sup>u</sup> Kal. Iunii; ubi<sup>v</sup> cum ibat, omnes arbores fructum portantes aut  
*Maii* 31. incidere aut decorciabat. Secundo ergo die mensis Iunii Mediolanenses milites et pedites accepta penitentia egressi sunt cum<sup>w</sup> ducentis militibus Placentinorum<sup>x</sup>, qui venerant in occursum Mediolanensium<sup>y</sup>, ad Sanctum Romanum ad Quintum valde baldaciter cum carocero<sup>z</sup> et aliis plaustrellis centum — que Guintelmus<sup>a</sup> fecerat, que quasi ad modum scuti<sup>b</sup> facta fuerunt<sup>c</sup> in fronte; in<sup>d</sup> giro erant circumdata precedentibus<sup>e</sup> ferris factis de falcibus<sup>f</sup> pradariis<sup>g</sup> —, eo animo et ea intentione, ut cum imperatore et cum<sup>h</sup> eius exercitu dimicarent. In prima acie posuerunt<sup>i</sup> plaustrella, in secunda carocerum cum peditibus et sagittariis, in tertia cohorte<sup>k</sup> milites cum vexillis<sup>l</sup> et aliis signis, quarto loco Placentinos. Sed cum imperator hec audisset, nocte surrexit et ivit ad Baradigium<sup>m</sup>, Mediolanensium timens<sup>n</sup>

*Codagnelli Libellus tristitiæ.*

Postea autem medio mense — — inde abiit Papiam.

a) eum *add. A.* b) *sic h. l. A. B.* c) episcopus *B. P.* d) Crem. et *om. A.* e) *deest B.* f) blandate *B.* g) papie *add., sed del. A.* h) *deest B. P.* i) *sic B. P.; Vercelle A. k) deest B.; ante Nov. positum in P.* l) Martesane *A.; et Mart. B. P.* m) *sic A. P.; lodocum B.* n) *sic B et Calchus; Midillio A.; medullio P.* o) Vairanum *A.; uerranium P.; Veranum Calchus.* p) *superscr. A.; deest P.* q) legnanum *B. P.* r) legn. ueruanum *P.* s) pollianum *B. Calchus.* t) *sic A et Calchus; uerzagum B. P.* u) primo die callendas *A.* v) ubi — Iunii *om. A. oculo scribæ a priore Iunii ad posterius aberrante.* w) *sic B. P.; deest A.* x) placetinorum *B.* y) mediolanensibus *A.* z) caroceno *A.* a) Guintelmus *A.; gultelmus B. P.* b) *sic B. P.; sicuri A.* c) fuerant et in *B.* d) et in *B. P.* e) incidentibus *B.* f) *sic A. P.; facibus B.* g) *sic P.; predariis A. B.* h) *deest B.* i) *sic A. P.; actis posuerant B.* k) cohortes *A.* l) peditibus *del., et superscr. vexillis A.* m) Baradegium *A.; aradigium P.* n) *v. t. B.*

- 1) Garsendonium. 2) Ubertum. 3) Albericum.

vires. Mediolanenses vero, cum stetissent<sup>a</sup> ibi usque ad 1160. medium diem<sup>b</sup>, reversi sunt in domum suam. Et imperator postea abiit ad Morimondum et combussit<sup>c</sup> domos eorum de foris et blavam<sup>d</sup> eorum succendit, et inde abiit Papiam.

Mense autem Iulio proximo tres porte, scilicet porta *Iul.* Vercellina et porta Cumana et porta Nova, ascenderunt in Martesanam et ceperunt Sezanam et Cornate et Herbam et Paravisinum et alia loca; et postea castra sua posuerunt circa castellum de Carchano existimantes, quod possent capere illud. Et cum stetissent ibi per octo dies, miserunt<sup>e</sup> Mediolanum nuncios, ut alie tres porte subrogarentur. Et <sup>p. 369.</sup> cum substitute essent et ibi paucos dies stetissent, imperator cepit congregare exercitum suum. Quo audito Mediolanenses timuerunt et alias tres portas, que descenderant, ascendere fecerunt. Sexto itaque die mensis Augusti im- <sup>Aug. 6.</sup> perator castrametatus est ad Spigizollum<sup>1</sup>. Altera die, <sup>Aug. 7.</sup>

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Milleximo centesimo sexagesimo de mense Iulio<sup>e</sup> Medio-<sup>(19)</sup> lanenses cum carocio et cum omni gente sua iverunt ad obsidendum castrum de Carcani, quod erat federatum cum imperatore Federico et in quantum poterat urbem Mediolani impugnabat. Cum autem in obsidione ipsius castri permanerent, imperator Federicus cum mille militibus Theothonicis intravit in Lombardiam<sup>2</sup>; <sup>p. 369.</sup> qui festinanter collegit exercitum magnum, cum<sup>f</sup> marchione Montis-ferati et aliis marchionibus et comitibus et baronis<sup>g</sup> et<sup>h</sup> viris nobilibus illarum partium et cum universa gente civitatis Papie et cum Novariensibus et Cumanis iter suum versus Mediolanum et expeditionem<sup>i</sup> direxit<sup>3</sup>. Hoc audito a Mediolanensibus, valde timuerunt. Verumtamen Mediolanenses, non tamquam viri timidi et pavidus, sed tamquam viri summe audacie, cives omnes qui remanserant ad civitatem, preter illos qui

a) sic A. P.; fuissent B. b) sic A. P.; deest B. c) combussit A; conbuscit B. d) eorum de sarachlavi A, quam W. de Giesebrecht, 'Forsch.' XXI, p. 309, n. 1, falso veram locutionem esse censuit, nesciens verba eorum succ. a Muratorio omnia etiam in cod. A legi. e) iulli P. f) et cum P. g) sic B. P. h. l. et infra. h) deest P. i) uelociter add. P.

1) *Corruptum esse nomen huius loci, qui nusquam reperitur, conicio et legendum esse Vigizollum, quod est Vighizzolo a Cantu orientem et meridiem versus situm.* 2) *Neutiquam tunc intravit Lombardiam, iam antea in ea moratus, ut ipse Codagn. ex Gestis Fed. scripserat.* 3) *Hanc narrationem proelii Carcanensis in laudem Mediolanensium, in dedecus et opprobrium imperatoris Codagnellus mendaciter partim auxit et ampliavit, partim commentus est; cf. quae W. de Giesebrecht, 'Forsch.' XXI, p. 309, et ego 'N. Archiv' XVI, p. 269—275. disseruimus.*

1160.  
 Aug. 7. prima feria ducenti milites Brixienſium intraverunt caſtra Mediolanenſium, ut eis ſuffragarentur; unde valde confortati ſunt. Et miſerunt ſtatim pedites porte Vercelline  
 Aug. 8. burgi in caſtello de Orſanigo. Secunda feria caſtrametatus eſt imperator iuxta Orſanigum<sup>a</sup> et Taxariam et uſque ad lacum<sup>b.1</sup> et viam hoſtibus obſtruxit<sup>c</sup> tantum, ut etiam arbores precisas in via ſterneret. Eodem die Mediolanenſes caſtra, que diſperſa erant circa caſtellum de Carcani, fecerunt congregari et poni inter<sup>d</sup> Taxariam et Carcani. Item eodem die Obertus archiepiſcopus et Millo archipreſbiter et Galdinus diaconus, Alghisius<sup>e</sup> cimiliarcha ſuaſerunt populo et ex parte Dei omnipotentis et beati Ambroſii preceperunt eis, ut confidenter ad bellum procederent, ſcientes, quod Dominus eſſet cum illis. Summo itaque  
 Aug. 9. mane<sup>f</sup> octavo<sup>g</sup> die Auguſti deficientibus eis victualibus viam ferro aperiendam propoſuerunt<sup>h</sup>. Pedites vero burgorum porte Ticinenſis et pusterle Sancte Eufemie relique-

*Codagnelli Libellus tritiſtitiæ.*

- remanserant pro civitate cuſtodienda, et omnes extra civitatem comorantes<sup>i</sup> venire fecerunt. Interim<sup>k</sup> imperator die ac nocte equitando cum omni exercitu ſuo inter civitatem Mediolani et expeditionem ſua poſuit tentoria, ita quod nullus cum mercato nec etiam aliquo<sup>l</sup> modo ad expeditionem accedere poterat; ſed divina favente gratia altera die precedenti ducenti milites Placentie<sup>2</sup> et totidem Brixie in ſuccurſum Mediolanenſium acceſſerunt<sup>m</sup>; unde Mediolanenſes plurimum ſunt confortati et gaudio magno gaviſi.  
 Aug. 9. Octavo die menſis Auguſti, cum Mediolanenſes perciperent victualia eis deficere<sup>n</sup> et mercatum minime habere poſſe, viam fore aperiendam ferro<sup>m</sup> propoſuerunt. Hoc ita facto et ſtatuto, domnus Obertus archiepiſcopus et Milus archipreſbiter, Gaudinus archidiaconus atque Algiſius cimiliarcha et multi alii clerici, qui in exercitu aderant, preceperunt populo ex parte Dei omnipotentis et beati Ambroſii in publica concione et militibus omnibus, ut confidenter ad bellum procederent<sup>o</sup>; quod ſecuriter facere debebant, quia illud caſtrum et eiſdem caſtri habitatores, iura quidem et poſſeſſiones ad domnum archiepiſcopum specta-

a) orſonigum h. l. A. b) emendavi; latum A. c) aſtruxit A; corr. Pertz. d) intra A. e) Alghicus A h. l., cf. infra p. 53. f) deficientibus add., ſed del. A. g) corrige nono, quod ſcribere non auſus ſum, cum et Codagn. octavo habeat, ſed coniciendum eſt in archetypo VIII. ſcriptum fuiſſe, quod poſtea in VIII. corruptum ſit. h) cenſuerunt corr. propoſuerunt A. i) ad expeditionem add. P. k) ſic P; Iterum B. l) allo P, neſcio an recte. m) acceſſerunt P. n) ſic P; deest B. o) pcederunt B.

1) De Alſerio ſcilicet. 2) Ecce manibus deprehendis falſarium Placentinum.

runt, ut castra a Carcanensibus custodirent. Pedites porte 1160. Cumane posuerunt ad Taxariam; que<sup>a</sup> castra imperatoris a castris Mediolanensibus non distabant ibi, nisi quantum est iactum balliste. Celebrato itaque divino offitio et confessione facta et penitentia accepta, processerunt ad bellum cum carozero<sup>b</sup>, quod in nocte fecerant. Pedites vero, quia intererat parum, statim ex eis<sup>c</sup> quidam intraverunt castra imperatoris et ceperunt spoliare ea. Imperator cum vidisset eos oneratos spoliis, progressus est contra eos et de militibus et peditibus illis alios occidit, alios vulneravit, alios cepit, alios usque ad castra eorum fugavit. Carrocerum<sup>d</sup>

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

bant<sup>1</sup>, et contra ipsum sepe et sepius deierati erant, et quod iniquissimum et gravissimum videtur et etiam deterius est, domno archiepiscopo et urbi Mediolani rebelles in quantum poterant pro imperatore existebant. Celebrato itaque divino offitio et confessione in publica concione facta et penitentia de delictis eorum accepta, agmina eorum in hunc modum construxerunt<sup>e</sup>: In prima namque actie posuerunt omnes milites adholescentes usque in XXXV<sup>f</sup> annis, et fuerunt numero mille quingenti. In secunda vero actie omnes milites usque in L annis, qui fuerunt similiter mille quingenti. In tertia actie omnes milites seniores, viros nobiles et prudentes, cognoscentes temptare fortunam belli et docti<sup>g</sup> bello, et fuerunt<sup>h</sup> mille. Placentini quidem et Brixenses<sup>\*p. 370.</sup> milites in una sclera iuxta populum, qui confortarent et manutenerent populum et auxilium prestarent populo ad carocium manutendum et defendendum. Quo facto et ordinato, asclerati catervatim versus exercitum imperatoris perexerunt; non distabant<sup>i</sup> enim ab expeditione imperatoris<sup>k</sup> per<sup>l</sup> medium miliare.

Cum<sup>m</sup> autem appropinquassent iuxta castra imperatoris, tubis et aliis signis belli per partes sonantibus<sup>n</sup> prelium incipitur. Milites vero adholescentes primo prelium cum quadam magna sclera imperatoris inhierunt. Certatur ab utraque parte gravissime et iniquissime; multi ab utraque parte de equis sunt proiecti et per campum huc et

a) quia corr. Murat. b) carozeno A. c) emendari; st. sex A. d) Carrocenum A. e) constituerunt P. f) sic P (quod probabilius videtur); XXXX B. g) sic B. h) numero add. P. i) sic P; distabat B. k) nisi supplendum videtur. l) p. m. mil. ex P suppl., des. B spatio dimidiatae lineae vacuo relicto. m) ECum B, littera E minio picta. n) sic P; sonates B; cf. 'N. Archiv' XVI, p. 273.

1) Cf. Galv. Flamma, Chron. mai. l. l. p. 674: certum est, quod castrum de Carchano est feudum archiepiscopi.

1160. quoque in fossatum proiecit et boves eius habuit. Sed alii milites Mediolanensium, qui cum Brixiensibus ascenderant montem post castra imperatoris, aliam partem exercitus eius fugaverunt et ex eis multos ceperunt et persecuti sunt eos usque Montorfanum et marchionem Montis-ferrati usque  
\*p. 370. ad Angleriam, et reversi stabant \*contra castra imperatoris.

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

illuc vacillando pergentes, sub pedibus equorum vitam eorum consumantes<sup>a</sup>; alii ferro et ictu astarum mortui, vulnerati et semivivi in campo iacebant. Tandem cum vidissent resistere non posse, terga vertentes<sup>b</sup> ad carocium fugati fuerunt. Videntes autem milites qui in secunda sclera aderant, impetum velocissime super eos facientes, ipsos quoque interficientes et capientes, usque ad scleram imperatoris eos persecuti fuerunt. Milites quidem qui erant in sclera imperatoris et omnes alii de exercitu imperatoris, credentes firmiter milites omnes Mediolani ad bellum venisse, insultum omnes super eos facientes, ipsos vulnerantes et de equis prosternentes, usque ad populum illos fugaverunt. Non potuerunt enim videre milites seniores, prudentes et bellicosos, qui in quadam valle privatim in insidiis existebant. Imperator quoque collecta universa militia sua et cum<sup>c</sup> omni exercitu suo ad expugnandum cum populo accessit, insultum maxima vi in eis facientes<sup>d</sup>, viam ensibus et verberibus astarum et conculcatione equorum usque ad carocium quandoque aperiebat et faciebat. Populares vero ipsos lanceis et ensibus et lapidibus gravissime percuciebant et vulnerabant et multos morti tradiderunt, nullo modo a carocio discedentes, sed circa eum frequentissime stantes. Milites autem Placentie et Brixie, populum suadentes, contra inimicos quandoque magna vi, equis cum carcaribus tactis, impetum facientes, ipsos percutientes et vulnerantes, in fugam longe a populo eos mittebant. Imperator exercitum militum et totius gentis sue confortando et suadendo, ut viriliter pugnarent, et<sup>e</sup> fortiter exprimendum<sup>e</sup> populum instabat et per girum cum militibus et peditibus suis eos gravissime impugnabat, sed eos a carocio nullo modo discedere [facere<sup>f</sup>] poterat. Credebat enim imperator populum et carocium et gentem totam

a) consumentes P; consumaverunt B; non dubito, quin Codagn. consumantes scripserit ut locis 'N. Archiv' XVI, p. 262, 274, allatis, quod scriba codicis B correxerit. b) usque add. P. c) deest P. d) sic P; faciētites B. e) oprimendum P; sed Codagn. ut expugnare pro oppugnare (cf. paulo superius et p. 38, n. q), sic exprimere pro opprimere scribit. f) supplēvi, deest B (P haec om.).



Cumque imperator ad castra redisset et dixit: 'Obtinui', 1160. alius respondit: 'Imo victus es. Nonne vides, quomodo Mediolanenses te circumdederunt?' Remanserat enim cum ducentis solummodo<sup>a</sup> militibus. Et Mediolanenses non potuerant facile descendere ad eum, tum propter naturam loci, tum propter rupes et valles, que impedimentum prestabant, tum propter fortissimam pluviam. Et cum diu ibi stetissent, propter nimium algorem ad castra reversi sunt. Imperator autem cum exercitu suo statim iter arripuit. Quod<sup>b</sup> cum Mediolanenses viderent<sup>c</sup>, cogitaverunt

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Mediolani in sua virtute et potestate habere. Dum autem sic certarent et populum gravissime oprimerent, imperator ascendens in quodam podio cum Guidone comite de Lomello<sup>1</sup> et marchione de Monteferato et cum aliquibus principibus et baronis<sup>d</sup> causa<sup>e</sup> bellum videndi<sup>f</sup>, cepit imperator alta voce dicere: 'Victi et superati sunt Mediolanenses, et omnes habeo in mea potestate et virtute'. Domnus autem Guido de Lomello et marchio de Monteferato dixerunt imperatori: 'Domine, nundum<sup>g</sup> vidistis militiam Mediolani'. Et imperator irato animo dixit contra eos: 'Nonne video ego milites Mediolani disconfictos, mortuos et vulneratos et fugatos et dispersos per villas et campos et nemora et per loca deserta? Et multi iam ad civitatem fugerunt', increpando et vituperando eos, ipsos etiam tamquam suspectos habens. Cumque talia verba dicerent, milites seniores, qui erant in insidiis, asclerati ascenderunt super quandam costam et gradatim et catervatim<sup>h</sup> cum tubis et tympanis et cum aliis signis belli sonantibus et omnibus militibus Placentie et Brixie et cum aliis, qui dispersi erant per campos, collectis ad carocium versus imperatorem perexerunt. Videns<sup>i</sup> autem eos imperator et illi omnes qui cum eo erant, et clamore facto

a) solummodo A. b) emendavi; Sed A. c) viderunt A. d) cf. supra p. 41, n. g. e) sic P; eū (pro cā) B. f) sic P; videndo B. g) sic B. P. h) et cat. supplevi ex P, des. B; quod Codagn. scripsisse mihi persuasum est. i) Videntes P.

1) Vere quidem tunc exitit Guido comes de Lomello, ut constat ex diplomate Friderici I. d. d. 1164, Iul. 25 (St. 4022) dato fratribus Guidoni, Guifredo et Rufino comitibus de Lomello. Sed nemo praeter Codagnellum Guidonem in proelio Carcanensi fuisse, neque omnino hunc in bellis Lombardicis rem egisse ab alterutra parte traditum est. Memorandum est Annalistam Plac. Gibell. ubique Guifredi comitis de Lomello nomen pro Guidone scripsisse.

1160. eum insidias posuisse et fugam simulasse, et propterea non tam cito persecuti sunt eos. Sed postea paulatim insecuti sunt eos et multos ceperunt et multa spolia habuerunt, Aug. 10. sequenti quoque die milites Cremonae ducentos<sup>a</sup> et Cumanos et Papienses et alios; unde bene recuperaverunt omnes captivos et obsides suos<sup>b</sup>, quos imperator alicubi habebat.

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

per expeditionem imperatoris, valde timuerunt et perteriti sunt, discedentes illico a prelio et ad locum ubi erat<sup>c</sup> imperator venientes et se coadunantes; dicentes imperatori comes Guido et marchio de Monte-ferato: 'Domine, domine, modo potestis videre militiam Mediolani, et quod vobis diximus, verum erat, domine. Cogitemus de nobis et de gente nostra, certe victi et superati sumus, et hodie erimus capti et mortui. Nonne videtis, qualiter ad nos veniunt? Isti sunt viri feroces et fortissimi et docti in bello; certe isti superarent fere totam aliam Lombardiam'. Et imperator dixit: 'Non erunt ausi ad nos venire, non oportet nos fugere; adhuc distamus ab eis per medium miliarium<sup>d</sup>; prius volo videre, quid facturi sunt'. Et dum hec geruntur, milites omnes predicti et populus cum carocio, qui impulsus a populo ita velocissime currebat ut destrarius, et appropinquantibus exercitui imperatoris, ingenti clamore facto velocissime impetum in eos fecerunt. Imperator vero et omnes alii de exercitu eius videntes non posse resistere, terga vertentes fugam petierunt; quos Mediolanenses plus decem milibus<sup>e</sup> per villas et campos et nemora insequentes, partim eorum gladio interfecerunt et partim vulneratos quasi semivivos in campo relinquerunt; et ceperunt tantos inter Theothonicos et Papienses et Novarienses et Cumeses, quod omnes presonerios et obsides eorum, quos imperator in Papia et Laude<sup>f</sup> diu incarceratos tenebat, egregie recuperaverunt; et superaverunt<sup>1</sup> eis plus mille quingenti; quos Mediolanum duxerunt et in carceribus recluserunt. Castrum vero Carcani penitus dereliquerunt, quia propter predicta impedimenta habere non potuerunt. Dicitur et fertur et verum est, quod imperator in ipso bello captus et retentus<sup>g</sup> esset, quia quedam planta nucis<sup>h</sup> sic ceperat destra-

a) ducenti A.      b) *deletum videtur in A.*      c) imp. aderat P, quod magis stilo Codagn. convenit.  
 d) milliare P.      e) milliaris P.      f) lauda P.      g) retemptus P; renatus B.  
 h) vinee P.

1) *I. e. numerus captorum a Mediolanensibus tanto maior erat numero obsidum et captorum antea Mediolanensium.*

Cumque stetissent ibi post bellum plus octo diebus, 1160. reversi sunt domum et castellum<sup>1</sup> capere non potuerunt. (*Aug. 20*).

Sed infra octo dies postea ortus est ignis ventoso die (*Aug. 25*) in domo Lafranchi Canis de porta Cumana et combustit exinde totam civitatem et portam Romanam usque ad fossatum et medietatem porte Ticinensis, partem de porta Vercellina et omnes domos fere usque ad domorum<sup>a</sup> solum; et eo modo amiserunt victualia. Post paucos dies consules Mediolani posuerunt milites centum in Crema; in Aplano milites et pedites in Mozate iam ante posuerant. Postea archiepiscopus intravit Varixium cum centum militibus; et tenuerunt Arsizate et Indunum et Blandronum<sup>b</sup> et hiemerunt ibi et multum Seprienses oppresserunt.

\*Mense vero Martii ceperunt obsidere Castellionum et 1161. per totam quadragesimam usque ad diem Veneris sancti<sup>c</sup> *Apr. 14.*

\*p. 371.

*Mart. (17).**Apr. 14.*

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

rium<sup>d</sup> imperatoris per pedem de retro, quod non poterat 1160. se movere<sup>2</sup>; sed dominus Guido de Lomello, qui cum eo fugam ceperat, stans in equo suo tulit eum<sup>e</sup> brachiis suis et manibus et posuit eum super alium equum, quem quidam eius armiger ibi habebat; et sic deliberatus, ambo fugere ceperunt.

Cumenses vero, qui evasi erant, ascenderunt in quodam monte; credebant enim ibi posse evadere a manibus Mediolanensium. Videntes autem Mediolanenses ipsos capere non posse sine magno detrimento propter loci asperitatem et fortitudinem, fecerunt colligere paleam et stublam et ligna arida et posuerunt circa<sup>f</sup>, mittentes ignem in ipsis. Unde ex igne et calore multi perierunt. Percipientes non posse evadere et timentes ignem et ignis calorem, reddiderunt se Mediolanensibus.

Decimo die mensis Septembris proximo sequentis habi- *Sept. 10.* tatores Carcani iuraverunt stare preceptis domni archiepi-

a) dom : : solum A, ubi duae litterae, quas scriba correxit, certe legi nequeunt; Domonsolum Murat., quod offero, quia Gtulini et Fumagalli frustra quaesierunt, ubinam hic locus situs fuerit, qui nunquam exiit. b) Blandonum A. c) sic (sancti pro sanctum) etiam Otto Mor. p. 630. eandem rem narrans scribit; ceperunt add., sed del. A. d) destr. — poterat om. B, ex P suppl. e) cum P. f) eos add. P.

1) Carcani. 2) Nota etiam Galv. Flammam haec narrare, Chron. mai. l. l. p. 675, ubi tamen non Codagnelli recensionem, sed authenticum textum in reliquis adhibitum esse apparet: Imperator turpem fatiens fugam, Mediolanensibus eum insequentibus, equus eius viti (ut P) pede connexus et aliquo parvo tempore detentus, vix incidit in manibus hostium.

1161. obsiderunt illud, capere non potuerunt; et multa ibi expendiderunt<sup>a</sup>, quibus cibaria quesisse debuerant.

*Mai.* Mense itaque Maio congregavit imperator iterum exercitum magnum et devastavit<sup>\*p. 372.</sup> blavas Mediolanensium circa civitatem usque in fossata. Et tunc cepit Adam de Paradino<sup>1</sup> et suspendit eum; et unum de Moris iam ante suspenderat. Eodem quoque mense electi sunt de unaquaque parochia civitatis duo homines et de eisdem tres de unaquaque porta, quorum unus ego fui, qui ceteris preessent, ut eorum arbitrio annona et vinum et merces venderentur et pecunia mutuo daretur; quod in perniciem civitatis versum est.

*Aug. 8.* Postea quoque octavo<sup>2</sup> die Augusti, cum esset<sup>3</sup> iuxta Melegnanum cum exercitu suo, premisit quosdam milites, et inchoaverunt prelium ad casinum<sup>b</sup> Thome<sup>4</sup> circa vespas. Egressus est autem populus<sup>c</sup> sine armis, quidam<sup>d</sup> de militibus et peditibus cum armis exierunt; et dum pugnarent ibi in via, imperator cum exercitu suo paulatim<sup>e</sup> prelio

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

1160. scopi et comunis Mediolani sine aliqua contradictione et Carcani castrum reddiderunt et dederunt archiepiscopo et comuni Mediolani<sup>5</sup>.

<sup>(20)</sup>  
*Mai.* Anno dominice incarnationis MCLXI. mense itaque Madio congregavit imperator virorum exercitum magnum et devastavit blavas Mediolanensium circa civitatem usque in fossata<sup>f</sup>; et tunc cepit Adam de Paradino et unum de Moris et suspendit eos. Eodem quoque mense electi sunt de unaquaque<sup>\*p. 372.</sup> parochia civitatis duos homines et tres de unaquaque porta eiusdem, arbitrio quorum annona et vinum et merces venderentur et pecunia mutuo<sup>h</sup> daretur; quod in perniciem civitatis versum est.

Postea quoque octavo die<sup>i</sup> Augusti, cum esset — — omnibus aliis restituitis.

a) sic A. b) sic A. P; cassinum B. c) sic B; deest A. d) quidam — exierunt om. B, sed breviate haec habet P. e) sic B. P; deest A. f) sic P cum A; fossatum B. g) deest B, suppl. ex P. A. h) sic P cum A; in illis B. i) suppl. ex P (cum A); deest B.

1) De Palatino vel Palatio vocatur in codicibus Ottonis Morenae p. 631.  
2) Die Aug. 8. hoc proelium commissum esse etiam W. de Giesebrecht, 'DKZ.' V, p. 292 sq. statuit, licet Otto Mor. p. 633. diem Aug. 7. indicare videatur, oblitus dicere colloquium hoc die statutum sequenti die fuisse habendum.  
3) Scil. imperator. 4) Otto Mor. l. l. ad cassinam Guazine de Aliate imperatorem impetum fecisse dicit, cassinum Thomadi alia occasione sub a. 1158. commemorat, ib. p. 605. 5) Contra expressa verba auctoris Mediolanensis, qui dicit Mediolanenses Carcanum capere non potuisse, Codagn. haec ementitus est. Cf. Otto Mor. l. l. p. 628, qui narrat Mediolanenses die Aug. 20. infecta re a castris recessisse. Simili modo alter falsarius (Daniel), quem Galo. Flamma secutus est, Chron. mai. l. l. p. 676, dicit hoc castrum die Aug. 23. a Galvano comite fabuloso captum esse.

appropinquavit et ex transverso<sup>a</sup> misit<sup>b</sup> milites quosdam 1161. cum vexillo uno; quod<sup>c</sup> cum vidissent Mediolanenses, ceperunt<sup>d</sup> fugere. Et<sup>e</sup> dux Federicus de Rotbure<sup>f</sup>, qui tunc vexillum imperatoris portabat, persecutus est eos usque in fossata. Et imperator tunc fuit iuxta Arcum Romanum de equo prostratus. Et tamen multos occiderunt<sup>g</sup> et plus CCC<sup>h</sup> ceperunt; et eos Laude incarceravit. Post paucos dies iterum<sup>i</sup> congregato exercitu venit devastare blavas (Aug. 12). Mediolanensium. Et tunc factum fuit maximum prelium ad portam Cumanam<sup>k</sup>, postea per<sup>l</sup> duos dies ad portam (Aug. 14). Vercellinam. Et tunc necatus<sup>m</sup> est Ambroxius<sup>n</sup> de Bolate<sup>o</sup> in fossato. Eodem quoque tempore venatores imperatoris, qui erant apud Morimondum<sup>p</sup>, et quibus a consulibus fiducia data erat, captum cervum imperatori portabant. Et cum fuerunt ante lucem ad pontem Credarium<sup>q</sup>, quidam de Mediolanensibus abstulerunt eis et carnem<sup>r</sup> et cetera que habebant nec<sup>s</sup> propter abbatem<sup>t</sup>, qui erat cum eis, eos dimiserunt. Consules vero Mediolani<sup>u</sup> carnem<sup>v</sup> reddi non fecerunt, omnibus aliis restitutis.

Sed cum imperator usque in fossata circa civitatem blavas eorum conculcasset, Laude reversus<sup>t</sup> est<sup>3</sup>. Et ut (Sept.) de captivis, quos habebat, sex oculos eruerent<sup>u</sup>, precepit, videlicet duobus de capitaneis de Malxate, Arnolfo et Ubertino, Walderico<sup>v</sup> Curto, Iordano filio Arialdi Crivelli, Lanzacurte de Rancate. Suzoni de Mizano<sup>w</sup> autem<sup>x</sup> nares

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Sed imperator usque in fossata circa civitatem blavas eorum conculcavit et Laude reversus est. Et tunc de captivis incarceratis, quos habebat Laude, sex illorum unicuique precepit, ut unus oculus erueretur, videlicet duobus de capitaneis de Melzate, Arnolfo et Obertino, Valderico<sup>v</sup> Curto, Iordano Crivello, Lanzacurte de Rancate, Suzoni de Micano. Et sex aliis fecit nares incidere usque in fronte et unum oculum extrahere. Et sex aliis<sup>z</sup> fecit carere utroque oculo; et sic aptati et preparati ad obprobrium

a) appr. extraverso A; mittens ex transverso P; et ex adverso B. b) sic B; deest A. c) sic A. P; et B. d) sic A. P; fug. cep. B. e) deest B. P. f) Rothurgo A; retburt B; rotbut P. g) ceperunt del., et superacr. occiderunt A. h) obsiderunt add., sed del. A. i) congr. it. B. k) sic A. P; cumacinam B. l) post B. m) negatus A. n) Ambroxius A. o) bolate B. p) mirimondum B. q) carnes B. r) nec pr. abb. om. A. s) mediolanensium B. t) sic B. P; versus A. u) eruerunt A. v) Vuaderico uerto A. w) corr. ex B; Auzano A. x) cui oculos add., sed oc. del. A. y) obertino uaderico. curto B. z) sic B.

1) *Fluminis Vettabia; Giulini, 'Mem. di Milano' III, p. 579.* 2) *Morimundi Bertinum seu Bertam; Ughelli, Italia sacra IV, col. 207.* 3) *Primo Papiam mense Sept., inde Laudam venit; Otto et Acerbus Morena p. 634.*

1161. precidit et unum oculum dimisit, ut alios Mediolanum duceret. Interea qui portabant a Placentia vel ab aliqua parte mercatum Mediolanum, si capiebantur, manus dextre amputabantur; et una die XXV amputate fuerunt. Postea <sup>Oct.</sup> vero mense Octobrio proximo Bragamaita<sup>a</sup> et Iohannes de Sancto Blatore reddiderunt se imperatori in civitate Laude.
1162. Interea disessio maxima orta est inter cives, videlicet inter patrem et filium et virum et uxorem et inter fratrem et fratrem. Iam enim per plateas rixabantur, dicentes se velle imperatori reddere, tum propter conspiracyonem, quam quidam de maioribus iam<sup>b</sup> fecerant, ut de civitate egredierentur, tum propter carissimam annonam. Viginti enim denariis<sup>c</sup> sextarius blave et leguminum vendebatur, et sextarius salis XXX soldis vendebatur<sup>1</sup>; libra casei<sup>d</sup> octo denariis emebatur; caro carissima erat. Nam in quarta parte bovis mortui dedi XX soldos<sup>e</sup> et unum.
- Data est interea publice potestas Ose et filio eius Alberto et Anselmo de Orto<sup>2</sup>, ut de pace loquerentur.

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

1161. et dedecus Mediolanensium, fecit ipsos ducere Mediolanum. Interea qui portabant a Placentia mercatum Mediolanum, si capiebantur, manus eorum dextra amputabatur; et una die viginti quinque manus <sup>Oct.</sup> amputate fuerunt Placentie civibus. Postea vero mense Octubri Bragheta Maita et Iohannes de Sancto Blatore reddiderunt se imperatori in civitate Laude.
1162. Interea discensio maxima orta<sup>f</sup> est inter cives, videlicet et inter patrem et filium et virum et uxorem et inter fratrem et fratrem. Iam enim per plateas rixabantur, dicentes se velle reddere imperatori, tum propter conspiracyonem, quam quidam de maioribus iam fecerant, ut de civitate egredierentur<sup>g</sup>, tum propter carissimam annonam. XX denariis sextarius blave, et sextarius salis XXX soldis vendebatur; libra casei octo denariis emebatur; caro carissima erat. Nam in quarta parte bovis datur XXI. soldus.
- (32) Interea data est publice licentia et potestas comiti de Blandrate<sup>3</sup>, de quo Mediolanenses confidebant, et Ose et filio eius

a) Pragmaita A; Bragamayta Calchus. b) superscr. A. c) denarios A. d) casei — Nam in ex B. P. suppleni, cum luce clarius appareat hoc loco quaedam excidisse, et quae B. P. praebent non talia sint, quae a Codagn. addita esse videantur. e) soldis A. f) sic P cum A; i. c. orta est B. g) sic B; egredierentur F.

1) Vide quae Acerbus Morena p. 635. de pretio frumenti et salis tradit.  
 2) Hic et Osa fuerunt hoc loco clarius Mediolanenses; apud Acerbum Mor. p. 636. legendum est Ardericus Cassina, Osa non Ardericus Cassina Osa.  
 3) Guido comes de Blandrate a parte imperatoris, non Mediolanensium stetit. Omnia quae de eo et eius tractatu Codagn. hoc loco narrat, impudenter ementitus est. Quae revera comes hac in re gesserit, vide in epist. Burchardi, Freher, SS. R. Germ. I, p. 236. Eum prioris pacis a. 1158. factae mediatorum fuisse tradit Rahewin. III, 45.

. . . . .<sup>a</sup> 1162.  
Et qui pecuniam ab eo petitam dare non poterat, a mane usque ad sero in luto<sup>b</sup> iacebat, et postea semivivus efferebatur; et multi propterea perierunt. Ventum est denique

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Alberto et Anselmo de Orto, ut de pace cum imperatore loquerentur<sup>c</sup>. Audite et intelligite quoddam crudele<sup>d</sup> et pessimum et nequissimum nefax! Captivi et incarcerati de civitate Mediolani, qui detinebantur ab imperatore, vinctis manibus et in conpedibus, cum nungebat et fortiter pluebat, ponebantur in plateis, in quibus erat \*lutum magnum et aqua; \*p. 373. et hoc imperator faciebat, ut ab eis posset pecuniam extorquere. Et qui pecuniam<sup>e</sup> ab aliquo petitam dare non poterat, a mane usque ad vespervas in luto et pescina iacebat, et hoc, cum erat intollerabile frigus et gelu; postea secundo<sup>f</sup> quasi semivivi inde extrahabantur<sup>g</sup>; et multi ex illis ob id perierunt. Qui comes de Blandate et socii in hunc modum de pace componenda cum imperatore tractavere: videlicet quod imperator debebat dimittere civitatem et fortitudines civitatis in suo statu, iura quidem et possessiones civibus Mediolani et districtus quiete relinquere<sup>h</sup>.

Cumque<sup>2</sup> hoc tractaretur, et imperator vellet ad finem<sup>(23)</sup> perducere, credens firmiter civitatem nullo modo habere posse, quidam vir nequissimus, ipsius civitatis consul<sup>3</sup>, Iordanus Scacabarocius nomine, proditor, traditor nefandissimus et sceleratissimus omnium, clam et private<sup>h</sup> scienti nocte ad loquendum cum imperatore perexit, pro-

a) multa excidisse hoc loco patet, quae ex B suppleri nequeunt. Nam quae sequuntur in B stilo Codagnelliano scripta esse evidentissime apparet, ut statuendum sit quae sequebantur a Codagnello assumpta, sed in maius elata verbisque exasperata esse. b) lecto A. c) sic P cum A; loqueretur B. d) crude B. e) extorquere iterum add. B. f) sic (scd'o) B, quod corruptum videtur. g) extrahantur B. h) priuatim P.

1) Eadem fere in priore pace a. 1158. statuta esse Codagn. scripsit supra p. 33. 2) Quae sequuntur omnia procul dubio a Codagnello conficta sunt, omnia enim stilo eius scripta esse evidentissime apparet, ut statuendum sit quae sequebantur a Codagnello assumpta, sed in maius elata verbisque exasperata esse. 3) Minime consul fuit Iordanus. Ex eo quod auctor Mediol. infra p. 58. eum proditorem dicit, Codagn. hanc fabulam ineptam commentus esse videtur. Certe hoc loco nihil de Iordano proditore ab auctore Mediolanensi traditum erat, cum nec Tristanus Calchus quidquam hac de re scripserit. Similem fabulam Galv. Flamma, 'Misc. di storia Italiana' VII, p. 649 sq. 680 sqq. ex Danielis Hist. comitum de Inglezio, opere falsarii (vide excerpta ibidem in notis edita), narrat. Ibi inter proditores Andreas Scacabarocius nominatur; cf. W. de Giesebrecht in 'Forschungen z. Deutschen Gesch.' XXI, p. 330.

1162. post multas contentiones, multis et minantibus dare mortem consulibus et aliis, qui se reddere nolebant<sup>a</sup>, et asseverantibus imperatorem<sup>b</sup> civitatem in suo statu dimittere et possessiones omnibus civibus relinquere velle — et verum est, quod hanc concordiam facere poterant —, ut se Deo et imperatori redderent, misericordiam ab eo sperantes, quam omnes principes firmiter promittebant. . . . .<sup>c</sup>  
 (Mart. 1). Reddiderunt se et civitatem in civitate Laude<sup>d</sup>. Et infra

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

mittendo ei dare civitatem Mediolani sine aliqua contradictione cum omnibus hominibus et rebus que erant in civitate; unde imperator gavisus fuit gaudio magno, promittendo et pactum cum eo faciendo dandi ei loca, castella, villas et peccuniam infinitam. Quo facto imperatori dixit, quod non habebant victualia usque ad decem dies, et quod non durabunt, quod non reddant se saltim ad undecim<sup>e</sup> dies; et imperatori porrexit libellum, in quo scriptum<sup>f</sup> erat omnia victualia et nomina civium. Affectabat enim super aliis rebus civitatem Mediolani a solio<sup>f</sup> destruere et delere<sup>g</sup>. Interim venientes ante suam presentiam comes de Blandate et socii, dicentes pacem et concordiam statutam ad finem perducere velle, imperator dixit eis, ut cito recedere deberent; et si moram aliquam ibi facerent, quod faceret eos suspendi. 'Sed si volunt se<sup>h</sup> reddere sine aliqua conditione in mea virtute, recipiam eos'. Unde comites et marchiones et baroni<sup>i</sup> et archiepiscopi et episcopi et abbates dederunt consilium eis, ut deberent se reddere in potestate imperatoris, promittentes, quod nullo modo sustinerent imperatorem civitatem destruere nec aliquid dampnum seu gravamen civibus in rebus et personis eorum inferre, et ut misericordiam ab imperatore expectarent, quam omnes principes eis promiserunt; sed falso consciliati fuerunt. Reversi sunt namque predicti inquisitores pacis in civitatem dolentes, gementes et flentes, omnia per ordinem aperientes. Verum quia victualia eis deficiebant, et amplius nullo modo sufferre poterant, habito consilio et suasu principum tam clericorum quam laycorum curie imperatoris, statuerunt et proposuerunt reddere se et civitatem domino imperatori, sperantes et firmiter credentes misericordiam ab eo fore consecuturos.

a) volebant A, corr. Murat. b) imperatore A. c) iterum quaedam excidisse patet, sed nulla lacuna in A. d) ut add., sed del. A. e) quindecim P. f) sic B. P. g) et del. om. B, suppl. ex P. h) deest B, suppl. ex P. i) cf. supra p. 41, n. g.



octo dies postea miserunt quingentos milites et totidem <sup>1162.</sup>  
 pedites cum carocero et vexillis et aliis signis equestribus <sup>(Mart. 4. 6).</sup>  
 et<sup>a</sup> pedestribus cum tubis ad imperatorem ad Montem  
 Gezonis, ut omne decus et omnem honorem in eum con-  
 ferrent. Idem<sup>b</sup> autem milites, carocerum et omnia signa  
 et tubas retinuit; pedites remisit et milites misit Papiam,  
 ut ibi custodirentur. Postea precepit, ut civitas evacua-  
 retur, et octo dierum spatium attribuit. Septima itaque  
 die Kal. Aprilis exierunt de civitate cum rebus suis et de- <sup>Mart. 26.</sup>  
 relinquerunt eam. Obertus archiepiscopus die dominico de <sup>Mart. 18.</sup>  
 ceco, XV. Kal. Aprilis cum Millone<sup>c</sup> archipresbitero \*et <sup>\*p. 374.</sup>  
 Galdino archidiacono et Alghisio<sup>d</sup> cimiliarcha et aliis qui-  
 busdam recesserant et abierant Genuam, ubi erat apostoli-  
 cus Alexander. Et quis esset, qui posset lacrimas retinere,  
 qui videret<sup>e</sup> planctum et luctum atque merorem marium  
 et mulierum et maxime infirmorum et feminarum de partu  
 et puerorum egredientium et proprios lares relinquentium?

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Anno dominice incarnationis MCLXII. primo die <sup>(24)</sup>  
 mensis Martii<sup>1</sup> reddiderunt se et civitatem imperatori in civitate <sup>Mart. 1.</sup>  
 Laude. Et postea usque ad octo dies miserunt ei quingentos milites  
 et totidem pedites de maioribus et melioribus Mediolani cum  
 carocio et vexillis et aliis signis et cum tubis ad imperatorem Laude,  
 ut omne decus et omnem honorem imperatori conferrent. Ipse autem  
 tamquam vir nequam et perfidus et crudelis milites et caroci-  
 um et omnia signa et tubas retinuit; quos milites misit Papiam, ut ibi  
 diligenter in carceribus custodirentur. Nullum consilium nec  
 aliquod iuvamen habuerunt ab aliquo principe curie impe-  
 ratoris. Post hoc precepit, ut civitas usque ad octo dies evacuaretur. <sup>Mart. 26.</sup>  
 Septima vero die ante Kal. Aprilis exierunt de civitate cum rebus  
 suis, quas de civitate trahere potuerunt, et derelinquerunt civi-  
 tatem. Et tunc archiepiscopus Mediolani et Galdinus archidia-  
 conus et Alghisius \*cimiliarcha et multi alii clerici de civitate ive- <sup>\*p. 374.</sup>  
 rant Ianuam, ubi erat apostolicus Alexander. Et quis est, qui posset  
 lacrimas retinere, qui videret planctum et luctum et merorem puerorum,  
 virorum et mulierum et maxime infirmorum et feminarum de partu de  
 civitate egredientium et proprios lares relinquentium<sup>f</sup>? Fuit enim  
 dies illa dies calamitatis et miserie, dies tristitie et meroris;  
 dies illa contulit gaudium et letitiam imperatori, Papiensi-  
 bus, Novariensibus, Laudensibus et Cumaxinis, Sepriensi-

a) deest A. b) conferent. Item A; corr. Murat. c) millione A. d) Alchisio h. l. A;  
 cf. p. 42. e) viderent A. f) delinq. B.

1) *Hunc diem ex loco Gestorum Fed. qui perit sumptum esse apparet, cum  
 et Ann. Mediol. min. (infra p. 69) eundem habeant.*

1162. Egressi itaque castramentati sunt: porta<sup>a</sup> Ticinensis intra<sup>b</sup> monasterium sancti Vincentii et circa<sup>c</sup>, porta Romana apud Sanctum Celsum, porta Horizontalis et porta Nova ad Sanctum Dionisium, porta Cumana<sup>d</sup> ad Sanctum Simplicianum, porta Vercellina ad Sanctum Victorem ad Corpus. Postea vero imperator congregatis Cremonensibus, Laudensibus, Papiensibus, Novariensibus<sup>e</sup>, Cumanis, Sepriensibus<sup>f</sup> et Martexanis et multis aliis venit Mediolanum. Primo<sup>g</sup> succendit universas domos, postea destruxit et domos et turres et murum civitatis; et<sup>h</sup> plurima<sup>i</sup> subversa sunt, altaria omnia violata sunt, sanctorum multorum reliquie Apr. 1. exportate sunt. Et steterunt ibi usque in ramis olivarum, qui<sup>k</sup> erat in Kal. Aprilis; et in ecclesia sancti Ambroxii<sup>l</sup> olivas accepit<sup>l</sup>. Et propter destructionem Mediolani predicti omnes dederunt imperatori<sup>m</sup> copiosam et inmensam pecuniam. Et eo anno tribus vicibus<sup>n</sup> venerunt destruere civitatem et<sup>n</sup> explanare fossata; et tota Lombardia<sup>o</sup> fere laboravit ad explananda fossata.
- Maii 1. Postea vero circa Kal. Madii datus est eis Henricus Leodiensis<sup>p</sup> episcopus, ut eis preesset et ut quatuor loca ad<sup>q</sup> habitandum eis designaret. Designavit ergo<sup>r</sup> porte Romane<sup>s</sup> inter casinam<sup>t</sup> Plasmundi<sup>u</sup> et Noxedam<sup>v</sup>, porte Ticinensi<sup>w</sup> ibi prope in territorio de Vegiantino<sup>x</sup>, porte Orientali<sup>y</sup> et porte Nove<sup>z</sup> ad Lambrate, porte Cumane ad Carrariam<sup>a</sup>, porte Vercelline<sup>b</sup> ad Sanctum Sirum ad Vepram<sup>c</sup>.
- Maii 2. Et sic<sup>d</sup> ceperunt hedificare burgos secundo<sup>e</sup> die mensis Madii.
- Aug. Postea mense Augusti proximo episcopus recessit et dedit Petrum de Cumino<sup>f</sup>, ut Mediolanensibus preesset.

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

bus<sup>g</sup> et Martexanis, tristitiam vero pariter et dolorem Mediolanensibus. Egressi itaque de civitate castramentati sunt — remiserat in solidum exigit.

a) porte A. b) inter A.; intus B. P. c) sic B.; Vinc. cerca A. d) cumacina B. e) et add. B. f) sic A. P.; crispensibus B. g) sic A. P.; et pr. B. h) deest B. P. i) sic B (plurimum P). pulpera (?) A.; pulpera Calchus ex cod. Rauliano. k) sic A. B. l) ambrosii A semper, m) presso (?) add., sed del. A. n) sic B. P.; deest A. o) fere lomb. B. p) leodiensis B. q) eis ad hab. B. P. r) enim B; autem P. s) sic P; porta Romana A; portam romanam B. t) sic B. P.; casinam (?) vel caasinam A. u) sic B. P.; Plasmundi A. v) sic B (infra p. 58. etiam A); noxendam h. l. A; plasm. nocendam P. w) sic P; porta Ticinensis A; portam ticinensem B. x) sic B; Vigentino corr. Vigiantino A; uegiatino P. y) sic P; porte orientalis A; portam horizontalem B. z) sic A. P.; portam novam labrate, portam cumanam B. a) carariam P; carreram B. b) sic A. P.; et portam uercellinam B. c) uedram corr. uepram A, et sic Galv. Flamma et Calchus; ueuram B; uesperas P. d) se add. B. e) sic B. P.; secunda A. f) sic B (infra P); Cunin A; Cuuin Calchus semper; Cimino Galv. Fl., Chron. mai. p. 699. g) crispensibus B.

1) Scil. imperator.

Imperator vero<sup>a</sup>, cum precepisset de obsidibus<sup>b</sup> Mediolani, 1162. qui erant Papie, centum solummodo retineri et singulis mensibus permutari, recessit<sup>c</sup> et abiit<sup>d</sup> ad Soram<sup>e</sup> et fuit ibi in festo sancti Iohannis decollati<sup>f</sup>, ut ibi colloquium *Aug. 29.* cum rege Francie<sup>1</sup> et apostolico Alexandro et Octaviano de eorum electione haberet<sup>g</sup>. Sed Alexander non adfuit<sup>h</sup>, imperatoris collusionem, quam presenserat, timens. Et sic imperator et rex discordes discesserunt<sup>i</sup>; et inde imperator abiit in Alamaniam.

Predictus vero Petrus de Cumino<sup>k</sup> innumerabiles modos oppressionis invenit et miris modis peccuniam extorquere cepit; nam<sup>l</sup> obsides permutari, peccuniam a debitore exigi non nisi<sup>m</sup> peccunia<sup>n</sup> data permittebat, privatim a rusticis et a civibus peccuniam extorquebat, morienti sine filio succedebat, et ea estate milium et vinum a militibus et rusticis<sup>o</sup> pro arbitrio suo<sup>p</sup> accepit et multam peccuniam a rusticis occasione porcorum circa sanctum Martinum extorsit<sup>q</sup>. *Nov. 11.* Item occasione trabium<sup>r</sup> ad palacium<sup>2</sup> Modoetie et<sup>s</sup> agnellorum in<sup>t</sup> pascha infinitam peccuniam exegit. *1163.* *Mart. 24.* Sequenti vero estate tulit<sup>u</sup> omnibus Mediolanensibus ex constitutione imperatoris, qui erant de iurisdictione Leodiensis<sup>v</sup> episcopi, id<sup>w</sup> est a Busti Carulfi et a Legniano<sup>x</sup> et Seviso<sup>y</sup> infra, duas partes tertii et ficti et quartam partem fructuum proprio vomere<sup>z</sup> quesitorum, castanearum et nucum et feni tertiam partem. Henricus vero Suevus<sup>a</sup>, qui ex precepto imperatoris in Monte Gezonis<sup>b</sup> morabatur, omnes fructus terrarum<sup>c</sup> Mediolanensium, quas<sup>d</sup> habebant in episcopatu Laudensi, colligebat. Marquardus<sup>e</sup> de Crumbac<sup>f</sup>, qui Tricium<sup>g</sup> morabatur<sup>h</sup>, usque<sup>i</sup> ad Morgoran idem faciebat. Comes Gozonus<sup>k</sup> in Seprio et Martexana<sup>l</sup> secundum predictum modum colligebat et peccunias<sup>m</sup> creditas Sepriensibus<sup>n</sup> et \*Martexanis exigi prohibebat et multos<sup>o</sup> Mediolanensium<sup>p</sup> instrumenta reddere et debito<sup>q</sup> finem facere *\*p. 375.*

a) *deest B. P.* b) *papie add., sed del. A.* c) *et rec. A.* d) *habuit A.* e) *sic A.; horam P.; ab. adoram B.* f) *decolacii B.; decollacii P.* g) *sic A. P.; haberent B.* h) *non iterum add. B.* i) *discess. B.* k) *sic P.; cunin A.; cui<sup>o</sup>(us) B.* l) *cum iam B. m) in A.* n) *peccuniam A.* o) *rusticibus et mil. B.* p) *suo — Martinum om. B.* q) *extorgisset A.* r) *tributi a pallatino Mod. A.* s) *deest A.* t) *agnelorum ad B.* u) *sic B. P. (tullit); iussit A.* v) *leodensis B.* w) *ad ē. abusti B.* x) *sic P.; Legniano A.; logniano B.* y) *seuio B.* z) *fr. promovere A.* a) *sic Calchus; Suecicus vel Suevius A.; sueni B.; sueni P.* b) *sic P.; Ghezonis h. l. A.; montem gezonis B.* c) *deest B. P.* d) *quos B. P.* e) *Marquarde A.; Marquara B. P.* f) *crunibat A.; crubat B.; cf. infra p. 58, n. r.* g) *sic A. P.; itium (tertium) B.* h) *tenebat B. P.* i) *sic A. P.; ad Morg. usque B.* k) *cozonus B.; gezonus P.* l) *Martesan. A semper; martexano P h. l.* m) *peccuniam A.* n) *crepensibus B.* o) *multa A.* p) *et add. B.* q) *debitos B.*

1) *Ludovico VII.* 2) *Quod aestate a. 1163. aedificari coeptum est; infra p. 56.*

1163. captos coegit. Magister<sup>a</sup> Paganus<sup>b.1</sup>, qui habitabat in Baradello, per totum episcopatum Cumanorum omnes possessiones Mediolanensium possidebat et habebat. Advocatus<sup>c</sup> quoque Hostensis<sup>d</sup> Lunartii<sup>e</sup> et omnes possessiones capitaneorum de Mandello, quas habebant in partibus<sup>f</sup> Sepriensium, tenebat. Et ea estate hedificata est turris que dicta est<sup>g</sup> Triumphalis in burgo Noceti<sup>h</sup>, et boves rusticorum iurisdictionis episcopi Leodiensis<sup>i</sup> traxerunt omnes lapides et sabulum a civitate<sup>2</sup>. Eadem quoque estate Modoetie palacium ceptum fuit, et boves undecim<sup>k</sup> plebium terre Mediolani lapides a civitate ibi bis in mense vehebant<sup>l</sup>. Item tunc palacium ad Vegiantinum<sup>m</sup> et castellum de Landriano hedificabatur, et boves Mediolanensium similiter a civitate ibi vehere cogebantur. Postea

Sept. 1. vero circa Kal. Septembris venit Federicus clericus, magister scholarum dictus, missus<sup>n</sup> ab episcopo Leodiensi Mediolanum, omnem potestatem Petro de Cumino<sup>o</sup> abstulit, quoniam audierat<sup>p</sup> episcopus, quod Petrus ille male<sup>q</sup> Mediolanenses tractaverat. Sed iste Federicus avarior<sup>r</sup> et tenacior Petro fuit. Nam totum, quod Petrus de quarto<sup>s</sup> et ficto tercio<sup>t</sup> alicui remiserat, in solidum exegit<sup>u</sup>.

Oct. Imperator vero mense Octobrio proximo tertio<sup>3</sup> Lombardiam intravit et venit Laude, deinde abiit Papiam.

Nov. 24. Octavo itaque Kal. Decembris, congregatis omnibus Papiensibus, precepit eis, ut civitatem<sup>v</sup> Terdone<sup>w</sup> pro arbitrio suo destruerent; quod quidem sine mora fecerunt<sup>x</sup>, proinde imperatori pecuniam<sup>y</sup> copiosam dederunt. Postea abiit<sup>z</sup>

Dec. 3. Modoetiam. Et cum transiret iuxta Vegiantinum<sup>a</sup> tertio die Decembris, mares<sup>b</sup> et mulieres illius burgi Noceti<sup>c</sup>

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

(25)  
Oct. Imperator vero mense Octubri<sup>d</sup> proximo tertio Lombardiam intravit et venit Laude, deinde abiit Papiam. Octavo itaque Kal. Decembris

Anno dominice incarnationis MCLXIII. congregatis itaque omnibus Papiensibus — — solverent; et solverunt.

a) sic A. P.; Martinus B.    b) baradellus del., et superscr. paganus A.    c) Aduccatus A.  
d) hostiensis A.; Ostiensis Calchus.    e) sic lunatii B, quod nescio an corruptum sit. Ubi  
ultum sit, ignoro; Iluirin A.    f) partes A.    g) fuit B. P.    h) nocenti A, ubi in marg.  
Turris Nocete; nocedi B; nuceti P.    i) laudensis B.    k) undecimarum B.    l) vehe-  
bantur A.    m) Vigiantinum A.    n) est add. A.    o) Cunin A.    p) audiebat B.  
q) malle A.    r) et av. et tenacior B.    s) quattro A.    t) f. et abeui B.    u) exigit B.  
v) sic A. P.; eis in ciuitate B.    w) sic B. P.; Derthonae A.    x) facerent et pr. B.  
y) cop. peccun. B.    z) Mod. ab. B.    a) Veglientinum A.    b) homines et milites  
ill. B.    c) nocti A.    d) octubris P.

1) De quo vide Acerb. Mor. et Cont. Laud. p. 639. 643; Giulini, 'Mem. di Milano' III, p. 645.    2) Scil. Mediolani diruta.    3) I. e. tertia vice, non Oct. 3, ut Pertz interpretatus est.

fuerunt ei obviam in via<sup>a</sup>, et cum bene plueret<sup>b</sup>, prostra- 1163.  
 verunt se in luto<sup>c</sup> misericordiam postulantes. Et ipse  
 discessit<sup>d</sup> relicto canzellario<sup>e</sup> ibi, qui dixit, ut pauci ex eis  
 sequenti die Modoetie essent, et<sup>f</sup> fuerunt in festo<sup>g</sup> beati *Dec. 4.*  
 Ambroxii. Precepit<sup>1</sup>, ut obsides Mediolanensium, quos ad- *Dec. 7.*  
 huc habebat, redderentur. Petrus quoque Dossus<sup>h</sup> ligno-  
 rum<sup>i</sup> plaustra mille ad palatium congregaverat et ibi coqui-  
 nam fieri fecerat occasione<sup>k</sup> adventus imperatoris; expense<sup>l</sup>  
 cuius fuerunt librarum<sup>m</sup> centum imperialium. Redditis  
 itaque obsidibus recessit imperator et dimisit Modoetie  
 canzellarium et comitem de Blandrate<sup>n</sup>, dicens<sup>f</sup>: 'Isti duo,  
 quid de re<sup>o</sup> Mediolanensium fieri debeat<sup>p</sup>, ordinabunt'.  
 Misit itaque canzellarius<sup>q</sup> ad burgos<sup>r</sup>, ut duodecim<sup>s</sup> de  
 unoquoque burgo irent ad eum. At illi gratanter possessio-  
 num suarum misericordiam expectantes processerunt. Cum-  
 que plorantes ante eum stetissent, dixit eis, ut, quid<sup>t</sup>  
 imperatori offerre vellent sponte, dicerent. Illi autem  
 paupertatem<sup>u</sup> et miseras suas flebiliter exponentes, nichil  
 se offerre<sup>v</sup> omnino posse rationabiliter excusaverunt. Tunc  
 ille indignatus<sup>w</sup> cum interminatione precepit eis sub iura-  
 mento, quo eos astrinxerat<sup>x</sup>, ut octingentas octuaginta<sup>y</sup>  
 libras imperialium octavo die<sup>z</sup> ante festum sancte Marie *1164.*  
 de Februario solverent; et solverunt. *Ian. 26.*

Eadem yeme, die Veneris, XVII. die Ianuarii<sup>a</sup> cepta est<sup>b</sup> *Ian. 17.*  
 hedificari civitas imperialis apud Sanctum Columbanum<sup>c</sup>.  
 Eadem quoque yeme Veronenses cum omnibus de marcha<sup>(27)</sup>  
 illa iuraverunt cum Veneticis<sup>d</sup> et facti sunt imperatori<sup>e</sup>  
 rebelles. Imperator vero mense Iunio proximo congregato *Iun.*  
 exercitu ad partes illas Longobardorum<sup>f</sup> perexit, sed cum  
 obprobrio rediit. Eodem etiam mense<sup>g</sup>, sexto die mensis *Iun. 6.*  
 luna passa est eclipsim<sup>h</sup>, cum esset duodecima<sup>i</sup>, et visa est

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Eadem yeme MCLXIII. die Veneris — — quod bene fuit (26)  
 solutum.

a) in via *des. B.* b) et bene pluebat *B.* c) lutum *B.* d) recessit *B.* e) ibi canz. *B.*  
 f) *deest B.* g) fuerunt amore *b. Ambr. prec. B.* h) Dessus *A.* i) *bis scr. A.*  
 k) occasione *B.* l) cuius exp. *B.* m) libre *B.* n) blandate *B.* o) quid dare *A.*  
 de rebus *B.* p) debeant *A.* q) cancellariū *A.* r) burgum *A.* s) cum *adl., sed*  
*del. A.* t) q (quod) *B.* u) paupertates *A.* v) *omn. off. B.* w) indignans *A.*  
 x) abstrinxerat *B.* y) et octuaginta *B.* z) *deest A.* a) *sic B. P (Ann. Med. min.) (quod*  
*rectum est, cum Ian. 17, non Mart. 17. a. 1164. fuerit Veneris dies); mensis Martii A.* b)  
 sideri *adl., sed del. A.* c) Colomb. *A.* d) *sic B. P; unetibus A.* e) *sic A. P; im-*  
 perii *B.* f) *venit adl., sed del. A.* g) *die del., et superscr. mense A.* h) *edi sui B.*  
 i) *XII. B.*

1) *Scil. imperator.*

1164.  
Iun. 7. rubea; et eo anno fuit bisestus<sup>a</sup>. Sequenti die sacramenta tributaria per terram Mediolani<sup>b</sup>, quam tenebat Leodiensis episcopus, inchoata sunt, id est ut unusquisque in anno solveret pro manso soldos<sup>c</sup> tres imperialium, pro iugo bovum imperiales XXII<sup>d</sup>, pro focalari<sup>e</sup> denarios XII<sup>f</sup>.
- Iun. 11. Undecimo<sup>g</sup> vero die eiusdem mensis Raynaldus<sup>h</sup> cancellarius ac<sup>i</sup> Coloniensis<sup>k</sup> archiepiscopus tulit corpora sanctorum martyrum Naboris atque Felicis et sancti confessoris . . . \*, prout dicebatur, et tria alia corpora, que erant condita in archa, que erat<sup>l</sup> in ecclesia beati Eustorgii, et que dicebantur<sup>m</sup> esse Magorum trium, et exportavit Coloniā<sup>n</sup>.
- \*p. 376.  
Aug. \*Mense Augusto<sup>o</sup> proximo mortuus est episcopus Leodiensis<sup>o</sup> Papie, et datus<sup>p</sup> Marquardus<sup>q</sup> de Crumbac<sup>r</sup> ab imperatore Mediolanensibus, ut<sup>s</sup> eis preesset<sup>t</sup>; qui circa<sup>u</sup>
- Sept. Oct. duos menses proximos venit Noxedam ad palatium, et burgenses omnes venerunt<sup>v</sup> et obtulerunt ei<sup>w</sup> argenteam<sup>x</sup> obbam, pretium cuius erat librarum XIII<sup>ii</sup> imperialium; et adeo fuit ei<sup>y</sup> gratum, acsi dedissent<sup>z</sup> ei omnia<sup>w</sup>. Sed omnes suo precepto stare<sup>a</sup> iurare fecit et preposuit eis abbatem Sancti Petri Celi<sup>b</sup>-aurei et Henricum<sup>c</sup> de Erbesis<sup>d</sup> et Iordanum<sup>e</sup> Scacabaroziū<sup>f</sup> proditorem et Anselmum de Orto et Aliprandum iudicem, qui eiusdem<sup>g</sup> anni tributum<sup>h</sup> exegerunt<sup>i</sup> et colligerunt<sup>k</sup>, et addiderunt, ut terrarum, que fuerant<sup>l</sup> laborate a viginti annis infra, et pratorum sectorum et nemorum incisorum tributum solverent<sup>m</sup>; et librum<sup>n</sup>, qui intitulum<sup>o</sup> sive doloris,

\*) Martini<sup>2</sup> B, in cod. A nullo spatio vacuo relicto.

a) sic A; bixestus B. b) sic A, P; mediolanensium B. c) tr. s. B. P. d) XII imp. B. e) focalari A. f) XII den B. g) Decimo A. h) ridaldus B. — cancellerius A. i) deest B. P. k) collon. A, P; coloniensis B. l) est B. m) dicebatur B. n) Coloniā A. o) Leod. ep. B. p) est add. B. q) marquarius B. r) Carumbac A; curribat B; cf. supra p. 55, n. f. s) et ut B. t) preessent B. u) incirca B. v) ven. et des. B. w) deest A. x) obb. arg. B. y) deest B. z) dedisset A. a) sua precepta iur. B. b) celsi B. c) Hericum A; enricum B. d) erbesis B; Arbellis A; Herbesis et Herbisils Gato. Flamma; Arbelliam Calchus. e) Arb. Nordanum A. Calchus; erb. et Iordanem B. f) scacabaroziū B; prod. et Scac. A, quae lectio authentica esse nequit, cum infra quinque fuisse praepositos Mediolanensibus legatur, sex autem essent, si haec lectio reciperetur; Gato. Flamma, Chron. mai. p. 703. et Manig. florum c. 192. habet Iordanus de Scacabaroziis, Calchus etiam Nordanum Scacabaroziū unum habet. g) eius B. h) deest B. i) exegerunt A. k) sic A, B. l) fuerunt B. m) solueret B. n) librarum que int. B. o) testium sine dol. B.

1) Potius Sept. 4 (II. Non. Sept.) teste necrologio Leodiensi. (Aegid. Aureaevall., SS. XXV, p. 107, male II. Non. Oct.); cf. ib. n. 2. 2) Hoc nomen a Codagnello e coniectura scriptum fuisse puto, cum nemo nec quisquam eorum qui hos annales exscripserunt huius Martini mentionem fecerit. Quinque sanctorum nomina praeter hoc loco commemoratos referuntur ab Aegidio Aureaevall., SS. XXV, p. 107, neque tamen Martini. Iam in archetypo Gestorum nomen non scriptum fuisse videtur, spatio vacuo relicto.

fieri fecerunt, in quo scripta erant omnia mansa et focu-1164.  
laria<sup>a</sup> et iuga bovum Mediolanensium.

Imperator vero<sup>b</sup> mense Novembrio<sup>c.1</sup> proximo ivit<sup>Nov.</sup>  
ultra montes et Marquardum<sup>d</sup> omnibus Longobardis pre-  
posuit, qui omnibus Mediolanensibus<sup>b</sup>, tam<sup>e</sup> civibus quam  
quibusdam<sup>b</sup> rusticis, venationem inturbavit<sup>f</sup>, id est ut nemo  
venaretur<sup>g</sup> cum cane aut rete<sup>h</sup> neque pedicam<sup>i</sup> vel<sup>k</sup> laceo-  
los<sup>l</sup> poneret neque fossam faceret<sup>m</sup>. Et predicti quinque  
iemaverunt<sup>n</sup> ibi ad palatium expensis imperatoris cum  
equis et clientibus<sup>o</sup> multis usque ad pascha et colligerunt<sup>p</sup> 1165.  
medietatem decime omnium terrarum et totam ovium<sup>q</sup> Apr. 4.  
decimam. Preterea porcos pretio soldorum<sup>r</sup> sex quingen-1164.  
tos<sup>s</sup> et lignorum plaustra mille<sup>t</sup> ac fenum<sup>u</sup> et pullos et  
ova inmoderate congregaverunt; et cum<sup>v</sup> ligna defecerunt,  
iterum<sup>w</sup> coegerunt rusticos aut<sup>x</sup> plaustrum lignorum pro<sup>b</sup>  
iugo aut imperiales XII<sup>y</sup> dare; et multam propterea pec-  
cuniam extorserunt, quia<sup>z</sup> tunc nix maxima erat, que<sup>a</sup>  
cepit ningere decimo die mensis Decembris<sup>b</sup> et operuit<sup>Dec. 10.</sup>  
faciem terre et stetit per totum Ianuarium et Februarium. 1165.  
Ultimo autem die mensis Februarii iterum cecidit nix<sup>c</sup>,<sup>Ian. Febr.</sup>  
cum duodecies cecidisset, cuius altitudo fuit unius spanne<sup>d</sup>.<sup>Febr. 28.</sup>  
Et ante medium Martium nemo usquam<sup>e</sup> arare potuit, et<sup>Mart. (15).</sup>  
inmoderate segetes<sup>f</sup> corrupit<sup>g</sup>, maxime in episcopatu Papie.  
Frumenta vero non sunt adeo corrupta<sup>h</sup>; marciaticum<sup>i</sup>  
tamen bonum fuit.

Mense autem Iulio proximo MCLXV. Marquardus<sup>k</sup> Jul.  
precepit<sup>f</sup>, ut duodecim homines de unoquoque burgo irent  
Modoetie<sup>l</sup> ad eum, et precepit illis, ut burgenses<sup>m</sup> usque  
ad decem<sup>n</sup> octo dies quadringentas<sup>o</sup> libras imperialium  
solverent; quod factum est<sup>p</sup>. Item qui propter paupertatem  
tributum solvere non potuerunt, duplum postea solve-  
runt, aut possessiones eorum<sup>a</sup> publicate sunt<sup>q</sup>. Rusticorum  
vero impressio talis erat: Feni plaustra<sup>r</sup> mille et lignorum  
totidem annualiter dabant<sup>s</sup>, frumentum et siliginem et<sup>f</sup>

a) focalari A. b) deest B. c) novembri B. d) marguardanibus longobardus prep. B.  
e) Mediolanensibus add., sed del. A. f) interdixit B. g) veneretur B. h) deest A;  
cf. Galv. Fl., Chron. mai. p. 699. i) pedicam A. k) aut B. l) lanceollos A.  
m) facere A. n) hiemarunt A; remanerunt B. o) orientibus B. p) collegerunt A;  
cf. p. 58, n. k. q) dec. citium. Pretā B. r) soldorum B h. l. s) quingentos B. t) ac  
mille add. B. u) senum A. v) ea A. w) iterūt B. x) ut A. y) XII imp. B.  
z) quę A. a) deest A. b) nouembris corr. decembris A. c) nix cec. et cum B.  
d) spanne A. e) usq(ue) B. f) deest B. g) corumpsit B. h) corrupta B. i) mar-  
tium B. k) marquard B. l) Modoetiam A. m) burgensis A. n) octo dies  
decem q. B. o) quadraginta B. p) fuit B. q) fuerunt B. r) feni malignorum  
tot. pl. ann. B. s) dabatur A.

1) *Iam mense Oct. imperator rediit.*

1165. porcos ut supra, vinum<sup>a</sup>, agnos, pullos et ova; trabes<sup>b</sup>, assides<sup>c</sup> ad domos hedicandas, sudes et vimina ad sepes faciendas, circulos ad vegetes stringendas et omnia<sup>d</sup> alia que necessaria erant ministrabant<sup>e</sup>, carrigia<sup>f</sup> infinita, trabes<sup>g</sup> quamplures ad quorundam Papiensium domos hedicandas dare ac lapides a civitate Papiam vehere cogebantur.

1166. <sup>Mai.</sup> Post hec vero Marquardus<sup>h</sup> reversus anno dominice incarnationis MCLXVI. obiit<sup>i</sup> mense Madio. Post<sup>i</sup> datus est eis in potestatem<sup>k</sup> comes Henricus<sup>l</sup> de Disce, qui mense <sup>Iul.</sup> Iulio proximo imposuit eis fodrum, burgensibus scilicet et his qui in circuitu burgorum erant mille libras<sup>m</sup> imperialium et quingentas<sup>n</sup> plus; quod bene fuit solutum.

<sup>Nov.</sup> Mense vero Novembrio quarto imperator Longobardiam intravit et venit iuxta Brixiam et devastavit castella et villas usque in fossata, et sexaginta obsides de maioribus<sup>o</sup> et melioribus Brixienium Papiam misit. Pergamensium quoque episcopatum usque ad montem devastavit.

1167. <sup>Febr.</sup> Inde<sup>p</sup> vero transiens MCLXVII. mense Februario<sup>q</sup> ivit Bononiam et usque ad civitatem eam undique<sup>r</sup> devastavit, et centum obsides eis abstulit et sex milia Lucensium<sup>s</sup> libras. Eodem mense nix cecidit magna, altitudo cuius<sup>t</sup> fuit iuxta

<sup>Mart.</sup> brachia duo. Mense Martio proximo centum obsides de<sup>u</sup> Mediolanensibus<sup>v</sup>, videlicet L de burgensibus et L de foren-

<sup>Mart. 23.</sup> sibus, comes<sup>w</sup> Henricus de Disce<sup>x</sup> X. Kal. Aprilis Papiam <sup>\*p. 377.</sup> misit. Eodem<sup>y</sup> item<sup>r</sup> mense a quibusdam burgensibus, quos elegit, quingentas libras imperialium et plus petiit<sup>x</sup>; sed eas<sup>y</sup>

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Mense vero Novembrio quarta vice imperator venit in Lombardiam et venit iuxta Brixiam — — venit quinto die Septembris.

a) necdum B. b) et tr. A. c) asses B. d) alia omnia B. e) erant, ministr. *distinctum* in A (Min.). B. f) ei regia B. g) et tr. pl. B. h) marguard B. i) postea B. k) potestate B. l) Anricus A. m) librarum B. n) quingentas h. l. A. o) mel. et mai. B. p) Idem A; Et inde tr. B (P). q) sic A. P; februarii B. r) deest B. s) libr. Bononiensium B. P. t) eius A. u) deest A. v) melioribus B. w) henr. dedisse B. x) petit A. y) eos A.

1) P. Scheffer-Boichorst in 'Mittheil. d. Inst. f. Österr. Gesch.' XI, p. 637, n. 2. coniecit hoc loco legendum esse abiit pro obiit, cum Marquardus multo postea superstes fuerit. Hoc vero omnino reiciendum est, codices enim consentiunt, etiam Galv. Flamma, Manip. florum c. 192, Muratori, SS. XI, col. 644. hoc loco nixus scripsit: Mortuo Marchualdo Henricus comes de Disco vicarius efficitur, et Calchus p. 229: Marchoaldus moritur. Conicio igitur illum Marquardum de Crumbach, quem K. W. Hug, 'Die Kinder Friedrich Barbarossas' (Würzburg 1890) p. 58. a. 1170. vicisse docuit, huius filium vel cognatum fuisse.



caliditate quorumdam habere non potuit. Post hec<sup>a</sup> vero, 1167. cum iam audissent<sup>b</sup>, quod illi de marchia cum quibusdam<sup>c</sup> civitatibus Longobardie<sup>d</sup> iurassent, ducentos obsides de burgensibus tulit et eos Papie incarceravit. Item paulo post centum de<sup>e</sup> militibus petivit, qui si altera die dati non fuissent, burgos se destructurum adiutorio Papiensium et Sepriensium dixit. Sed divina opitulante misericordia quadam industria et sagacitate burgensium maxime tamdiu verbis inretitus est, quod Deus<sup>f</sup> adiutorium suum dedit. Interea Papienses consilio habito Modoetie ad quosdam<sup>(29)</sup> de burgensibus quasi ad privatos amicos nuncios dirigebant, ut<sup>g</sup> pretiosa queque Papiam mitterent, fiducia publice data, ut res et persone salve essent. Sed postea coegerunt homines habitaculum ibi iurare et res non permiserunt reduci. O quantus clamor et quantus timor, quantus<sup>h</sup> fletus per quatuor ebdomadas in burgis fuit, maxime<sup>i</sup> in burgo<sup>k</sup> Noxede et Vegiantini<sup>l</sup>! Nemo erat, qui auderet lectum intrare. Cottidie die<sup>m</sup> noctuque dicebatur<sup>n</sup>: 'Ecce Papienses veniunt<sup>m</sup> burgos comburere<sup>o</sup>!' Interea, cum iam multi exportassent<sup>p</sup> res suas, alii iuxta civitatem<sup>q</sup>, alii iuxta<sup>e</sup> Cumas, alii Novariam, alii Papiam, alii Laude, alii ad villas, venerunt Pergamenses primum et Brixienses et Cremonenses MCLXVII. quinta feria<sup>r</sup>, quinto Kal. Madii et intro-<sup>Apr. 27.</sup> duxerunt eos in civitatem. Post hec vero Galdinus archiepiscopus<sup>s</sup>, qui erat cum papa Alexandro, venit quinto die<sup>Sept. 5.</sup> Septembris<sup>t</sup>.

Imperator vero duodecimo die<sup>m</sup> eiusdem mensis Roma<sup>Sept. 12.</sup> rediit<sup>u</sup> et Papiam venit, et septimo Kalendas eiusdem<sup>Sept. 25.</sup> mensis combusit Roxate et alia loca usque ad Casternum<sup>v. 1</sup> et locum Sancti Viti<sup>w</sup> et Cornaleti.

*Codagnelli Libellus tristitiae.*

Imperator vero XII. die eiusdem mensis rediit Papie et septimo<sup>(29)</sup> Kal. Octubris conbuxit Roxate — — quos ipse creaverat deposuit.

a) hoc B.      b) audivissent A.      c) m. de civ. (cum q. des.) B.      d) lombardie B.  
e) deest B.      f) decus eis suum adint. B.      g) de (?) del., et superscr. ut A.      h) et q. B.  
i) et max. B.      k) burgis B.      l) Vigentini A.      m) deest A.      n) dicebant B.      o) comburere B.  
p) res s. exp. B.      q) Mediolani ad. B.      r) feria B.      s) episcopus B.  
t) decembris A; cf. *Ann. Mediol. min. (infra)*.      u) reddiit A.      v) castanum B.      w) iuti A.

1) *Hanc lectionem praeferebam et Casterno inter septentrionem et occidentem ab Abbiategrasso situm intelligendum esse, non Castanum (Castano Primo [circ. Abbiategrasso, mand. Cuggiono]) Cont. Laud., SS. XVIII, p. 656. docet, cum loca quae ibi destructa enumerantur, scilicet Abbiategrasso, Corbeta, Magenta, vicina sint Casterno, multo longius distent a Castano.*

1168. Postea vero MCLXVIII. nono die Martii suspendit  
*Mart. 9.* imperator Zilium<sup>a</sup> de Prando obsidem de Brixia iuxta  
 Sauxiam<sup>b</sup>, dolore et furore repletus, quod Mediolanenses,  
 Brixienses, Laudenses, Novarienses, Vercellenses<sup>c</sup> obside-  
 (80) runt<sup>d</sup> Blandrate; et inde abiit in Alamaniam. Eodem  
*Mart. 12.* mense, XII. die mensis Placentini, Parmenses et Obizo  
 marchio Malaspine<sup>e</sup> iterum introduxerunt Terdonenses<sup>f</sup> in  
*Mart. 20.* civitatem. Eodem mense, XX. die mensis Seprienses  
 iuraverunt stare precepto<sup>g</sup> Galdini archiepiscopi et consu-  
 lum<sup>h</sup> Mediolani.
- (81) Post multas quoque expeditiones ultra Padum factas  
 cum civitatibus, que cum Mediolanensibus iuraverant, sci-  
 licet marchia<sup>i</sup>, Verona, Brixia, Mantua, Pergamum, Laude,  
 Novaria, Vercelle, Placentia, Parma, Regium, Mutina, Bo-  
 nonia, Feraria<sup>k</sup>, imperator Federicus quinta vice Lonbar-  
 diam<sup>l</sup> intravit MCLXXIII.<sup>m</sup> quarto Kal. Octubris et venit  
 Sauxiam<sup>n</sup> cum<sup>o</sup> octo milibus pugnatorum et combusit<sup>p</sup>  
 eam. Venit<sup>q</sup> deinde Aste, et fere octo diebus reddiderunt  
*Oct. 29.* se. Deinde venit Alexandriam quarto Kal.<sup>r</sup> Novembris<sup>1</sup>  
 et obsedit eam cum Papiensibus et marchione Montis-ferati  
 1175. usque in undecimo<sup>s</sup> die mensis Aprilis. Ea vero die cum  
*Apr. 11.* esset sabbatum sanctum pasce<sup>t</sup>, data etiam<sup>u</sup> fiducia Ale-  
*Apr. 12.* xandrinis, quod non opugnaret eos nisi<sup>v</sup> transacto festo,  
 accensus<sup>w</sup> ira et dolore Longobardorum<sup>x</sup>, qui erant in loco  
 Castegio<sup>y</sup>, clam fecit suos armari et nocte intromisit de  
 melioribus, quos habebat, circa ducentos in quodam fora-  
 mine, quod fecerat, et quod exitum habebat fere in me-  
 diam civitatem; et mane cepit pugnare. Sed Deus pugna-  
 vit pro civibus, et omnes qui erant in foramine et in turri  
 lignea, quam fecerat, mortui sunt, et turris combusta est<sup>z</sup>;  
 (82) et sic liberati sunt. Mediolanenses<sup>a</sup> cum carozero<sup>b</sup> suo  
*Mart. 11.* moverunt XI. die Martii MCLXXV, et venerunt<sup>c</sup> in ex-

a) sic *Ann. Mediol. min.*; Zillium *A*; gillum de franco *B*. b) Sauriam *A*; iusta saxini *B*;  
 apud Sausiam *Ann. Mediol. min.* c) et Verc. *B*. d) sic *A* et *Ann. Mediol. min.*; obsi-  
 derent blandate *B*. e) Malaspina *A*; Ob. malaspina *B* et *Ann. Mediol. min.* f) ther-  
 don. *A*. g) preceptis *B*; mandatis *Ann. Mediol. min.* h) sic *A* et *Ann. Mediol. min.*;  
 consilii *B*. i) marcha *A*. k) et fer. *B*. l) vice iterum in lomb. intr. *B*. m) mille-  
 simo centesimo septuagesimo quarto kallendas Octobris (*alterum* quarto *cest*) *A*; anno in-  
 carnationis MCLXVIII. quarto *kal* *B*; cf. *Galv. Fl. l. l.* n) seuxiam *B*. o) c. o. m. p.  
 ex *B* *supplevi, des. A, sed etiam Galv. Flamma, Chron. mai. p. 717. et Manip. florum c. 203,*  
*locis ex hoc libro exscriptis 8000 militum commemorat.* p) conbuxit *B*. q) deinde venit *B*.  
 r) octobris *add., sed del. A.* s) quartodecimo *A*; usque ad undecim dies m. *B*; *sed sabbatum*  
*paschatis a. 1175. fuit Apr. 12.* t) esset sanctum pascha *B*. u) ē (est) *B*. v) ubi *B*.  
 w) accensis *A*. x) logombardorum *A*. y) Casteggio *A*. z) fuit *B*. a) uero *add. B.*  
 b) carocio *B*. c) fuerunt *B*.

1) Immo Oct. 27, ut *Ioh. Codagn. in Ann. Placent., SS. XVIII, p. 414.*  
*scribit.*

ercitu isto marchia<sup>a</sup>, videlicet Trivixium<sup>b</sup>, Padua, Verona, 1175. Vicentia<sup>c</sup>, Brixia, Mantua, Pergamum, Parma, Regium, Mutina, Placentia et Feraria, pedites et milites, et<sup>d</sup> trecenti milites<sup>e</sup> Novarie, Vercellarum; et ibi quedam pax (*Apr.* 16/7). fide facta fuit<sup>1</sup>.

Postea vero MCLXXVI. quarto Kal. Iunii, die<sup>f</sup> sab<sup>(38)</sup> 1176. bati, cum essent Mediolanenses iuxta<sup>g</sup> Legnanum, et cum<sup>Mat 29.</sup> eis essent milites Laude L et milites Novarie et<sup>\*p. 378.</sup> Vercellarum<sup>h</sup> circa trecentos<sup>i</sup>, Placentie<sup>k</sup> vero circa ducentos<sup>l</sup>, militia Brixie et Verone<sup>m</sup> et totius marchie<sup>n</sup> — pedites vero Verone et Brixie erant in civitate, alii iuxta in<sup>o</sup> itinere et proficisebantur ad exercitum Mediolanensium —: Federicus imperator erat<sup>p</sup> cum Cumanis omnibus castramentatus iuxta<sup>p</sup> Cairate cum Theothonicis<sup>q</sup> militibus fere mille; et dicebatur, quod erant duo milia, quos venire fecerat per Desertinam<sup>r</sup> tam privatissime, quod a nemine Longobardorum<sup>s</sup> potuit sciri<sup>t</sup>. Imo cum dicebatur, quod essent<sup>u</sup> apud Bilinzonam<sup>v</sup>, fabulosum videbatur. Et cum vellet transire et Papiam ire, credens<sup>w</sup>, quod Papienses deberent ei obviare, Mediolanenses<sup>x</sup> obviaverunt ei cum suprascriptis<sup>y</sup> militibus inter Borxanum<sup>z</sup> et Busti Arsitium<sup>a</sup>, et ingens prelium inchoatum est. Imperator vero<sup>b</sup> milites qui erant ex una parte iuxta carocerum<sup>c</sup> fugavit, ita quod fere omnes Brixienenses et de ceteris pars<sup>d</sup> magna fugerunt usque Mediolanum et pars magna de melioribus<sup>e</sup> Mediolanensibus<sup>f</sup>. Ceteri<sup>g</sup> steterunt iuxta carocerum<sup>c</sup> cum peditibus<sup>h</sup> Mediolani et viriliter pugnauerunt. Postremo imperator versus est<sup>i</sup> in fugam, Cumani<sup>k</sup> vero fere omnes capti fuerunt, Theothonicorum<sup>l</sup> multi capti<sup>m</sup>, interfecti, et multi in Ticino necati<sup>n</sup> sunt.

Eodem vero anno imperator direxit nuntios ad papam<sup>o</sup> (34) Alexandrum et clam pactus est cum eo. Et statuerunt colloquium apud Veneciam<sup>p</sup>, publice simulantes se<sup>q</sup> velle

a) marcha A. b) Trivigium A. c) sic B et Ann. Mediol. min.; Vic. Ver. A. d) deest B. e) Nov. mil. B. f) sic B. P.; de A. g) circa B. P. — lignanum B; lignanum P. h) sic B. P.; Vercellis A. i) ducentos A. k) et Plac. A. l) vero ducenti B. m) et Ver. des. B. n) sic B. P.; marche A. o) alii iuxta, alii in it. prof. B. P. p) sic A. P.; deest B. q) Teuthon. A. r) sic A. P.; desertinam B; et add. A. s) lombard. B; lombard. P. t) scire A. u) esset A; imperator P. v) bilinzonam P; birizonam B. w) credentes B. x) et Med. A. y) istis A (*compendium istis a scriba male lectum est*). z) Borsanum A; broxanum P; brexanum B. a) sic P; Arsitium A; bustarstitium B. b) autem P; et B. c) carroc. A. d) m. p. B. e) deest B. f) ceteri fugerunt add. A. g) sic A. P.; deest B. h) cum ped. des. A. i) est in f. des. A. k) Cumas A; et C. v. fere fuer. capti B. l) Theuton. A. m) et multi add. B. n) sic A. P.; sunt nec. B. o) Al. p. B. P. p) sic A. P.; Venecias B. q) deest B. P.

1) *Illa de Montebello, cuius instrumentum vide LL. II, 1, p. 145 sqq.; cf. Joh. Codagn., SS. XVIII, p. 414.*

1177. componere<sup>a</sup> inter Longobardos<sup>b</sup> et imperatorem. Et fuerunt ibi ambo per medium annum<sup>1</sup> cum archiepiscopis et<sup>c</sup> episcopis, patriarchis<sup>d</sup>, abbatibus et aliis clericis multis, cum<sup>e</sup> comitibus<sup>f</sup> et marchionibus. Postremo nono Kal. Jul. 24. Augusti incarnationis MCLXXVII. Alexander papa recepit Federicum in christianissimum imperatorem et uxorem eius Beatricem et filium eius Henricum<sup>g</sup> in regem, cum adhuc non esset pubes<sup>h</sup>. Inter Lonbardos et eorum societatem et imperatorem a Kal.<sup>i</sup> Augusti proximi inantea usque ad sex annos trengnam<sup>k</sup> sacramento ab utraque parte prestito firmaverunt, . . . . .<sup>l</sup> et eis in perpetuum fecit<sup>2</sup>, deserendo fidem, quam Longobardis promiserat. Nam ex quo fuit Venetie, direxit litteras<sup>3</sup> Mediolanensibus, quibus<sup>m</sup> dixit, quod prius dimitteret se secari<sup>n</sup>, quam pacem absque Mediolanensibus faceret. Sed<sup>o</sup> Longobardos deseruit<sup>p</sup> et episcopos depositos restituit et quos ipse creaverat deposuit<sup>q. 4</sup>.

Sept. Mense vero Septembrio proximo fuit dilluvium, quo maius non fuit a diebus Noe. Nam Ticinum operuit ab una costa ad aliam terram, ita quod multe arbores non apparebant. Lacus qui dicitur Maior crevit usque ad decem-octo brachia in altum et operuit domos Lixie; a Scrivia ibant navigio usque Placentiam.

a) pacem *add.* B. P. b) lonbardos B; lombardos P. c) *deest* B; ep. et P. d) et *add.* h. l. B. e) et P; et cum B. f) communitatibus A; comittibus B. g) anricum B. P. h) sic P; paves(?) A; essent pupes B. i) kallendas A. k) tregnam A. l) *hoc loco quaedam in utroque cod. omiata esse patet.* m) quibus — Mediolan. om. A. n) sic P; sectari B. o) facere se A. p) deseruit — creaverat om. A. q) *hoc loco desinit* B.

1) *Imperator paulo minus duobus mensibus post pacem factam, papa paene medio anno Venetiis affuerunt.* 2) *Scil. Alexander papa.* 3) *Quae non exstant.* 4) *Quae hoc loco in cod. A omiata sunt nescio an in cod. Rauliano erasa fuerint, cum auctor eis acriter in Alexandrum papam invehatur.*

# APPENDIX.

## CONTINUATIO.

*Cod. A.*

\*Et in ipso anno, qui erat MCC. primo, die Martis, <sup>\*p. 381.</sup>  
XI. die ante Kall. Iunii, indictione quarta, Mediolanenses <sup>1201.</sup>  
trium portarum, scilicet porte Ticinensis, porte Romane et <sup>Maii 22.</sup>  
porte Orientalis, cum omni comitatu et cum Cumanis et  
Novariensibus et Vercellensibus, Alexandrinis perrexerunt  
in obsidione Viglevani et cum carrocero et vexillis et cum  
magnis predariis septem. Et per sex ebdomadas<sup>a</sup> ibi stete-  
runt. Quod castrum fortissimum erat cum fossato magno  
et murato a ripa de foris usque ad summum et cum altis-  
simo muro merlato iuxta teragium et cum uno alio muro  
intus; qui duo muri interrati erant a medio usque ad  
summum. Ibi castra fixerunt et fortiter expugnaverunt.  
Eo die sabbati, qui est septimus dies mensis Iulii<sup>1</sup>, ante <sup>Iul. 7.</sup>  
quam opidum esset captum, iverunt alie tres porte, scilicet  
porta Vercellina, porta Cumana, porta Nova, ad ipsum  
castrum et cum aliis portis steterunt<sup>b</sup> et fortiter illud ex-  
pugnaverunt, et illud ceperunt et destruxerunt et captivos  
Mediolanum duxerunt, in carcerem eos miserunt.

Millesimo ducentesimo primo, quarto<sup>2</sup> die ante Kall. <sup>Iul. 27.</sup>  
Augusti, in vigilia sanctorum Nazarii<sup>\*</sup> et Celsi fuit prelium <sup>\*p. 382.</sup>  
de Nigrino<sup>c</sup>, in quo capti et denudati fuerunt Papienses  
omnes, et multi fuerunt interfecti.

Sequenti vero anno, qui erat millesimo ducentesimo 1202.  
secundo, in mense Iunio collegerunt Mediolanenses exerci- <sup>Iun.</sup>

a) ebdomadas || hebdomadas c.    b) ceperunt c.    c) Vigrino c.

1) Quo die castrum captum est; cf. *Ioh. Codagn. Ann. Plac., SS. XVIII, p. 421.* 2) VI. Kal. Aug. recte habent *Notae S. Georgii et Ioh. Codagn. Ann. Plac., SS. XVIII, p. 388. 422;* nam vigilia Nazarii et Celsi est Iul. 27; et cum hoc die convenit quod *Ioh. Codagn. dicit die Veneris proelium commissum esse.*

1202. tum cum omni comitatu et cum Papiensibus perrexerunt super terram Pergamensium<sup>a</sup> cum carozero, magnum guastum fecerunt et<sup>b</sup> arbores eorum corticaverunt et blavas devastaverunt et alia multa malla fecerunt; per dies undecim super terris Pergamensium steterunt faciendo guastum cum Papiensibus insimul cum carozero suo.

1230.  
Oct. 17. Millesimo ducentesimo trigesimo<sup>1</sup> XVII. die mensis Octobris incepit magna pluvia, et pluit per ebdomadas . . .<sup>c</sup> Et tunc ambo pontes Ticini fracti sunt, et multa loca submersa fuerunt, et Ticinus totam vallem implevit usque ad fundamentum costarum eius.

Qui fecit hoc opus, Sire Raul nomine dictus.

a) papiensium *del.* et *superscr.* pergam. c.    b) in c.    c) numerus *deest* c.

1) *Non est cur dubitemus, quin haec inundatio a. 1230. facta sit, nam etiam Tristan. Calchus l. XIII, p. 280. haec ad a. 1230. habet, et Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 668. hoc anno Padum fluvium inundasse referunt.*

**ANNALIVM S. EVSTORGII MEDIOLANENSIVM**  
**[MINORVM] A. 1154—1177.**

Anno Domini MCLIII. Federicus Romanorum rex cum <sup>p. 393.</sup> 1154.  
 Henrico duce<sup>1</sup> primo intravit<sup>a</sup> Lombardiam<sup>b</sup> XI. Kal. <sup>Oct. 22.</sup>  
 Novembris et venit Papiam. Et destruxit Roxate et pontes supra <sup>G. Fed.</sup>  
 Ticinum et castra de Galliate<sup>c</sup> et de Treocate et de Momo et de Ast.

Anno Domini MCLV. de<sup>d</sup> mense Februarii Federicus rex 1155.  
 cepit obsidere Terdonam, et eam rediderunt die XXIII. <sup>Apr. 18.</sup>  
 Et Arnulfus<sup>3</sup> combustus est<sup>f</sup>. Et eodem anno de mense  
 Maii abiit Romam et factus<sup>g</sup> est imperator et<sup>h</sup> coronatus ab Adriano  
 papa. Et eodem anno in festivitate Gervasii et Protasii capti fue- <sup>Jun. 19.</sup>  
 runt Papienses in maxima quantitate apud Sedezanum, Mara-  
 galia de Alliate<sup>i</sup> tunc consule existente. Et<sup>h</sup> redificata<sup>k</sup> fuit  
 civitas Terdone a Mediolanensibus. Et eodem anno et mense<sup>l</sup> Novem-  
 bris elevatus<sup>m</sup> fuit pons<sup>n</sup> supra<sup>o</sup> Ticinum ad<sup>p</sup> Brinate. <sup>Nov.</sup>

Anno Domini MCLVI. porta Romana et porta Ticinensis ob- 1156.  
 siderunt et vicerunt<sup>q</sup> Stabium<sup>r</sup> cum porta Orientali. Et die  
 XIII. <sup>Jun. 18.</sup> Junii<sup>s</sup> Mediolanenses congregato<sup>u</sup> exercitu cum CC militibus  
 Brixiansibus<sup>v</sup>, qui erant in solis<sup>w</sup> expensis communis Mediolani,  
 obsiderunt<sup>x</sup> Ceredanum et illud destruxerunt<sup>y</sup>, hoc videnti-  
 bus Papiensibus et Novariensibus<sup>z</sup>, qui prope ibi<sup>a</sup> erant cum  
 tota sua fortia<sup>b</sup>. Et Mediolanenses ceperunt Papienses et  
 suburbia<sup>c</sup> Papie<sup>4</sup>. Et eodem anno de mense Iulii vel Augusti<sup>5</sup> <sup>Iul. Aug.</sup>  
 porta Vercelina<sup>d</sup>, porta Cumana<sup>d</sup>, porta \*Nova intraverunt<sup>e</sup> vallem de <sup>\*p. 394.</sup>  
 Lugano et ibi ceperunt circha XX castella<sup>f</sup>. Et alie<sup>g</sup> tres porte fece-

a) introivit 3. b) in Lomb. 1. 3. c) Galbiate 2. 3. d) de — Adr. papa. Et eodem  
 anno om. 3. e) vicesimo 2. f) combursit 1. g) reffectus 1. h) *deest* 2. i) Alliate 3;  
 Albiate cons. 2. k) retificata 1; ratificata 2. 3. l) et m. N. om. 2; de m. 1. m) factum 1.  
 n) *deest* 2. 3; pontem 1. o) super 1. p) de 2. 3. q) iverunt in 2. r) Stabium 1.  
 s) VIII. 2. t) *deest* 3. u) fecerunt congregationem exercitus et cum 1. v) de Brissia 1.  
 w) solitis 2; in soldo com. 1. x) et obs. 1. y) derupaverunt 1. z) Papienses et  
 Novarenses 1; Pap. et Novarienses 2. a) *deest* 1. 2?; er. ibi pr. 3. b) fortitia 1;  
 sforcia 2. c) Pap. subburga 1. d) et *add.* 1. e) iverunt in 1. f) castra 2; cep.  
 teram et XX castelis 1. g) illic 1.

1) Saxoniae et Bawariae. 2) Immo die 18. April., ut *Gesta Feder.*,  
 supra p. 17. recte habent; quod confirmatur a Ioh. Codagn., *Ann. Placent.*,  
 SS. XVIII, p. 412. et diplomate *Friderici* (St. 3705). Numerus XVIII. in  
 XXIII. corruptus videtur. 3) de Brixia. 4) Haec ex altero fonte hausta  
 ad a. 1157. spectare videntur. 5) Cf. supra p. 23, n. 2.

G. Fed. runt<sup>a</sup> mirabile prelium cum Papiensibus<sup>b</sup> in campis<sup>c</sup> de Videgulfis<sup>d</sup>. Et  
 Nov. de<sup>e</sup> mense Novembris<sup>f</sup> sequenti alie tres porte ceperunt edificare  
 pontem supra<sup>g</sup> Ticinum inter<sup>h</sup> Abiate et Cassolum<sup>i</sup>, et alie tres porte  
 postea<sup>k</sup> per totum<sup>l</sup> hyemem et quadragesimam pulcherrimum pontem  
 compleverunt.

1157. Anno Domini MCLVII. de mense Iunii Mediolanenses cum  
 Jun. CC militibus Brixiansibus suprascriptis<sup>m</sup>.<sup>1</sup> iverunt ultra Tici-  
 num<sup>n</sup>. Et tunc Papienses per comune, milites et pedites, et marchio  
 Montis-ferrati et Obizo Malaspina et alii septem inter comites et mar-  
 chiones intraverunt Vegivanum<sup>o</sup>. Et tunc captum fuit et de-  
 structum Gambolate<sup>p</sup>, et rehedificatum<sup>q</sup> fuit castrum de Lomelo  
 per Mediolanenses, et captum fuit Vegivanum et fere omnes  
 Papienses in Vegivano<sup>2</sup>.

1158. Anno Domini MCLVIII. imperator Federicus cum rege Boemie  
 ut leo<sup>r</sup> pugnans secundo totam Italiam devastavit cum in-  
 numerabili<sup>s</sup> exercitu. Et venit in Blanchanuda<sup>t</sup> et invento guado  
 subtus Cornalianum transivit Abduam et cepit Tricium<sup>u</sup>. Et venit  
 Melegnanum; et inceptum fuit maximum prelium cum Mediola-  
 nensibus, et<sup>k</sup> fugando eos duravit prelium usque ad por-  
 tam Romanam. Et postea de mense Augusti domnus<sup>v</sup> impe-  
 rator congregavit magnum exercitum de Parma<sup>w</sup>, de Cremona,  
 de Novaria, de Pavia, de Verceilis, de Ast, de Cumis<sup>x</sup>, de Per-  
 gamo, de Blandrate, de Bergolio et de Gamondi<sup>y</sup>, de Marengo<sup>z</sup>, de  
 Vicentia, de Trevisio, de Padua, de<sup>a</sup> Verona, de Feraria, de  
 Ravenna, de Bononia, de Regio, de Mutina<sup>b</sup>, de Brissia et de  
 multis aliis civitatibus Tussie et de Bregoniac.<sup>3</sup> comitibus<sup>d</sup> et  
 marchionibus tocius Lombardie, et posuit vexilla<sup>e</sup> sua et castra in  
 brolio Mediolani; et vicerunt Archum Romanum. Et nona die

Aug. mensis<sup>f</sup> Septembris proximi<sup>a</sup> rediderunt se et civitatem domno im-  
 Sept. 8. peratori, et fecit pactum cum eis; et ivit<sup>a</sup> in Monte-ferrato  
 et postea Bononiam.

1159. Et in MCLVIII. apud Bononiam in pascha<sup>4</sup> predictus  
 Apr. 12. imperator bannivit<sup>h</sup> Mediolanum. Et<sup>f</sup> tunc Mediolanenses cepe-  
 runt Tricium, et domnus<sup>a</sup> imperator inde doluit et venit Laude,  
 et<sup>a</sup> de mense Iulii cepit obsidere Cremam.

1160. Anno Domini MCLX. die tercio exeunte mense<sup>1</sup>  
 Ian. 26. Ianuarii<sup>5</sup> capta fuit Crema a domno imperatore et destructa.

a) mirabilia et add. 1. b) contra Papienses 2. c) campo 1. d) Vidgulfis 2; Vid-  
 gulfis 3. e) deest 3. f) novembri 2. — sequentis 1. g) super 1. h) pro inter —  
 hyemem et habet 1: in Tycino et ad. — Habiate 3. i) sic 3; Casolio 2. k) deest 2.  
 l) sic 2, 3 (cf. infra p. 69, l. 19). m) secundis 1. n) pontem Ticini 1. o) Vigleva-  
 num 2; in Veg. 1. p) Gaxuborate 1; Gambolatium 2. q) edificatum 1. r) loco pugna 2.  
 s) mirabilii 1. t) Branchantidem 2. u) Trazium 1. v) dictus 2. w) et post  
 omnium sequentium civitatum nomina add. 1. x) de C. des. 1. y) Gramondi 1; Ga-  
 mandi 2. z) Martinego 1. a) deest 2. b) Mantua 1. c) et Pagomonibus 2.  
 d) comitatibus 1. e) vexilla 1; nassilia 2. f) deest 1. g) fecerunt 1. h) bande-  
 zavit 1. i) ex. m. des. 2.

1) Eosdem fuisse hos ac suprascriptos auctor coniecit. 2) Cf. Not. S. Georgii, infra p. 71, Ann. Mediol. breves, infra p. 72. 3) I. e. de Burgundia (Burgundianses Gesta Feder. p. 30). 4) Non accurate excerptis auctor hoc loco Gesta Feder. p. 36. 5) Non die Ian. 29, sed 26; cf. supra p. 38.



Et de<sup>a</sup> medio mense Maii proxime sequente fecit dominus<sup>b</sup> im-<sup>G. Fed.</sup>  
 perator mirabile guastum de arboribus et blavis circa civita-<sup>Mai.</sup>  
 tem Mediolani, per Martexanam et per<sup>b</sup> Seprium<sup>1</sup>. Et de mense  
 Augusti proxime sequenti Mediolanenses cum paucis militibus<sup>Aug.</sup>  
 Brixiensibus miserunt in fugam domnum<sup>c</sup> imperatorem<sup>2</sup>  
 usque ad Carchanum<sup>d</sup>, et multi fuerunt capti ex Tehotoni-  
 cis et Lombardis a Mediolanensibus. Et tunc fuit ortus  
 ingens<sup>e</sup> ignis in porta Cumana<sup>f</sup> et fere mediam civitatem combursit  
 et victualia. Et eodem anno de<sup>b</sup> mense Augusti inceptum<sup>1158.</sup>  
 est ad redificandum<sup>g</sup> Laude iuvenis<sup>b, 3</sup>.<sup>Aug.</sup>

\*Anno Domini MCLXII. primo die Marci Mediola-<sup>\*p. 395.</sup>  
 nenses<sup>4</sup> rediderunt se et civitatem domno imperatori in Laude.<sup>1162.</sup>  
 Et posuit Mediolanenses<sup>h</sup> in burgis et destruxit<sup>i</sup> civitatem<sup>Mart. 1.</sup>  
 Mediolani.

Anno Domini MCLXIII. de mense Octobris<sup>k</sup> tertio<sup>l</sup> Fede-<sup>1163.</sup>  
 ricus imperator intravit Lombardiam.<sup>Oct.</sup>

Anno Domini MCLXIII. de mense Ianuarii inceptum<sup>1164.</sup>  
 dominus<sup>b</sup> imperator edificare civitatem unam apud Sanctum<sup>Ian.</sup>  
 Columbanum. Eodem yeme Cremonenses<sup>5</sup>, Veneciani et Mar-  
 chexani iuraverunt insimul<sup>n</sup> et facti sunt inimici domni<sup>b</sup> impera-  
 toris. De<sup>o</sup> mense Iunii proxime sequenti dominus<sup>b</sup> imperator<sup>Iun.</sup>  
 cum exercitu suo perrexit<sup>p</sup> ad partes illas marchie et Verone\* et  
 inde cum obprobrio rediit. Et ipso anno archiepiscopus Colo-  
 niensis fecit portare Coloniam corpora trium Magorum, qui Magi  
 erant in ecclesia sancti Eustorgii<sup>q</sup>. Et de mense Novembri proxime<sup>Nov.</sup>  
 sequenti domnus imperator ivit ultra montes.

Anno Domini MCLXVII. de mense Novembris dominus<sup>b</sup> im-<sup>1166.</sup>  
 perator Federicus quarto<sup>r</sup> intravit Lombardiam<sup>s</sup> et venit Brixiam et<sup>Nov.</sup>  
 devastavit blavas<sup>t</sup> et arbores Brixie et Pergami usque ad montes.  
 Et<sup>u</sup> deinde abiit Romam cum exercitu et combursit porti-<sup>1167.</sup>  
 cum et alam<sup>v</sup> Sancti Petri et obsedit Romam, multorum  
 ab utraque parte nece<sup>w</sup> accepta, tamen<sup>x</sup> acceptis inde<sup>y</sup>

\*) Pro m. et V. habet 1: in marchia Trevisana cum ducis<sup>z</sup> Boemie<sup>6</sup>.

a) in 1. b) deest 2. c) dominus 1; dictum 2. d) Cancharum 1. e) magnum 1.  
 f) Romana 2. g) retif. 1; ratif. 2. h) Mediolanum 1. i) destruit 1. k) octobri 2.  
 l) correri ex Gestis Feder.; item 2; deest 1. m) incipit 1. n) simul 2. o) Et de 1.  
 p) ire add. 1. q) erant ad Sanctum Eustorgium 1. r) corr. Jaffé (sic Gesta Feder. p. 60);  
 quando 1. 2. s) in L. 1. t) blada 2. u) deest 1. v) altaria 1. w) corr. Jaffé;  
 nec 1. 2. x) acceptatam et 1. y) idem 2. z) sic 1.

1) Locorum in Gestis Federici p. 40. enumeratorum compluria in Martesana,  
 nullus in comitatu Seprii situs erat. 2) Hoc loco auctor procul dubio  
 alios annales secutus est; cf. Not. S. Georgii, infra p. 71. 3) Haec ex  
 altero fonte sumpta ad a. 1158. pertinent. Cf. locum Chron. Philippi de  
 castro Seprio citatum ab Ant. Ceruti, 'Misc. di storia Ital.' VII, p. 675: Anno  
 Domini MCLX. die IV. Augusti inceptum est edificari civitatem Laudensem  
 iuvenem. 4) Haec exciderunt in Gestis Feder., supra p. 52 sq.  
 5) Immo Veronenses, ut Gesta Feder. supra p. 57. habent. 6) Theobaldus  
 frater Wladislai regis tunc iam non in Italia fuit. Haec nonnisi e con-  
 sectura scribae loco corrupto orta videntur.

1167. obsidibus recessit<sup>a</sup>. Et iterum<sup>b</sup> Lombardi<sup>c</sup> se invicem iuramento in simul<sup>d</sup> pacti sunt. Et imperator Papiam reversus est<sup>e.1</sup> et<sup>f</sup> conatus est solvere iuramenta et pacta
1168. Lombardorum. Et cum hoc facere nequiverit, in Alamaniam reversus est.
1167. Anno Domini MCLXVII. ivit<sup>g</sup> dominus<sup>h</sup> imperator Bononiam et fecit guastum circa<sup>i</sup> usque ad civitatem<sup>k</sup>. Et tunc cecidit magna nix in Lombardia, que fuit alta duo brachia. Et eodem anno in<sup>h</sup> die Iovis<sup>h</sup>, V. Kal.<sup>l</sup> Maii Mediolanenses intraverunt suam<sup>m</sup> civitatem cum auxilio Brixien<sup>n</sup>, Pergamensium et Cremonensium. Et de mense Septembris proxime venit dominus<sup>h</sup> imperator Federicus a Roma et<sup>o</sup> ivit Papiam, et combursit Roxate et alia loca usque ad Cornaledum<sup>p</sup>.
1168. Anno Domini MCLXVIII. de mense Marcii dominus<sup>q</sup> imperator Federicus fecit suspendi<sup>r</sup> Zilium de Prando<sup>s</sup> obsidem Brixie apud Sausiam<sup>t</sup> dolore<sup>u</sup>, quia Mediolanenses<sup>v</sup>, Brixien<sup>v</sup>, Laudenses<sup>v</sup>, Novarienses<sup>w</sup>, Vercelenses obsiderunt<sup>x</sup> Blandrate; et inde<sup>y</sup> abiit in Alamaniam. Eodem mense Placentini<sup>z</sup>, Parmenses et Obizo Malaspina introduxerunt Terdonenses in civitatem<sup>a</sup> suam; et Seprienses iuraverunt stare<sup>b</sup> mandatis domni Galdini archiepiscopi<sup>c</sup> et consulum<sup>d</sup> Mediolani.
1174. Anno Domini MCLXXIII. e mense Octobris dominus<sup>f</sup> Federicus imperator quinto intravit Lombardiam<sup>g</sup> et combursit Sausiam<sup>h</sup>; et<sup>c</sup> postea venit ad civitatem de Ast<sup>i</sup>, et eidem<sup>k</sup> rediderunt se. Et<sup>l</sup> eodem mense cepit<sup>m</sup> obsidere Alexandriam et stetit circa eam usque ad Marcium. Et tunc Mediolanenses cum<sup>n</sup> Trivixio, Padua, Verona, Vicentia, Brixia, Mantua, Pergamo<sup>o</sup>, Parma, Regio, Mutina, Placentia, Ferraria, Novaria et Vercellis moverunt se<sup>p</sup> ad succurrendum Alexandriam. Et facta fuit pax cum imperatore in<sup>q</sup> MCLXXV.
1175. Anno Domini MCLXXVI. de<sup>r</sup> mense Aprilis obiit beatus Galdinus archiepiscopus Mediolani. Eodem anno facta fuit ecclesia de Vicoboldono<sup>2</sup>. Et eodem anno,

a) recessit 2. b) intravit 1. c) Lombardiam 1; Lombardiam 2. d) simul 2. e) regressit 2. f) deest 1. g) venit 2. h) deest 2. i) extra civitatem et 1. k) Bononie add. 1. l) mensis 1. m) in s. 1. n) Bressianis et Pergamenses et Cremonenses 1. o) et iv. des. 2. p) Cornaredum 1. q) deest 2. 3. r) suspendere 2. s) Brando 3; Bando 2. t) sic 3; Sansnam 1; Sansam 2. u) de dol. 1. v) et add. 1. w) et add. 1. 3. x) obsidebant 2. 3. — Blandrate 3. y) idem 1. z) per Placentinos et 2. a) suam civ. 3. b) iur. facere omnibus mand. 1. c) deest 2. d) consilium 1. e) MCLXIX. 1. — de add. 2. f) deest 2. 3. g) in L. 1. h) sic 3; Sanssinam 1; Sansam 2. i) civ. Astensem 3; civ. Albensem 2. k) Astexani add. 1; se eid. reddid. 3. l) Et de 2. m) deest 1. n) Mediol. et Cumenses (falso) et Trevisenses et Paduani et Veronenses et Vessentini et Bressiani et Mantuani 1. o) Bergamum 3; et Pergamenses et Parmesani et Rezani et Placentini et Ferrareses et Novareses et Vercellenses 1. p) et fecerunt magnum exercitum add. 1. q) deest 3; anno add. 2. r) deest 3.

1) Ex altero fonte hoc loco commemoratur, quod ex Gestis Feder. p. 60. infra iterum narratum est. Imperator fines Bononienses vastavit, antequam Romanam proficisceretur. 2) Cf. Galv. Flammæ Chron. maius l. 1. p. 719 sq. et Bentii Alexandr. opusc. de Mediolano ed. L. A. Ferrai in 'Bullettino dell' inst. stor. Ital.' IX (1890), p. 34.

mense<sup>a</sup> Iunii<sup>1</sup> disconfitus<sup>b</sup> fuit imperator Federicus<sup>c</sup> ad<sup>1176.</sup>  
Legnanum<sup>d</sup> a Mediolanensibus. (Maii 29).

Anno Domini MCLXXVIII. fuit maximum diluuium. Et Henri-<sup>1177.</sup>  
cus filius imperatoris Federici factus est rex<sup>2</sup>. Et facta fuit G. Fed.  
pax inter papam<sup>e</sup> Alexandrum et imperatorem Federicum apud Vene-  
cias; et<sup>f</sup> fecit treugam<sup>g</sup> cum Lombardis. Et illo<sup>h</sup> anno fuit  
penuria panis maxima.

## NOTAE S. GEORGII MEDIOLANENSES

A. 1154—1176.

MCLIII. Imperator Federicus primo intravit Lum-<sup>p. 386.</sup>  
bardiam.

VIII. Id. Apr.<sup>3</sup> MCLV. Terdona capta est atque de-  
structa.

XVIII. Kal. Iul.<sup>4</sup> MCLVI. Mediolanenses ceperunt *Iun.* 14.  
Cerredanum.

XIII. Kal. Iul. MCLVII. Mediolanenses ceperunt *Iun.* 18.  
Vigivanum et fere omnes Papienses.

V. Kal. Sept. MCLVII. Mediolanenses redificaverunt *Aug.* 28.  
Lomelum.

\*VIII. Id. Aug. MCLVII. Rex Federicus imperator <sup>\*p. 387.</sup>  
obsedit civitatem Mediolani usque VIII. Idus Septembris. <sup>1158.</sup>  
VIII. ante Idus Septembris, susceptis a rege legatis Medio-<sup>Aug. 6.</sup>  
lanensibus, confirmatum est pactum et concordia in scriptis <sup>Sept. 6.</sup>  
redacta.

V. Id. Aug. MCLX. Mediolanenses obsederunt Car-<sup>Aug. 9.</sup>  
canum et ceperunt eum<sup>5</sup> et imperatorem Federicum in  
fugam converterunt<sup>i</sup>, et sui capti sunt plurimi.

VIII. Kal. Sept. MCLX. Ignis Canum<sup>6</sup>. *Aug.* 25.

a) de m. 1; et m. 2. b) sconfitus 1; disconfatus 2; discumatus 3. c) f. dominus imp. 1.  
d) Legnanum 1; Lignanum 2. e) Papia et Alexandria 1; Papiam et Alexandriam 2.  
f) desest 1. g) treguam 1. h) i. a. des. 1. i) conuertent c.

1) Sic scripsit auctor falso, quia in fonte suo legit quarto vel III. Kal. Iunii; qui notam de proelio Legnanensi ex aliis annalibus sumpsisse videtur; cf. *Not. S. Georgii*, infra p. 72. 2) Hoc falso coniecit auctor ex eo quod in *Gestis Feder.* p. 64. legit: papa recepit . . . Henricum in regem, qui iam a. 1169. rex creatus est. 3) Immo Apr. 18, non Apr. 6; cf. supra p. 67, n. 2. 4) Cf. supra p. 23, n. 1. 5) Minime; vide supra p. 48, n. 5. 6) Cf. supra p. 47.

- Mart.* 7. Nonis Mart. MCLXII. Imperator Federicus suam gratiam Mediolanensibus reddidit et eos de bano tulit; et civitas destrui cepit.
- Apr.* 25. VII. Kal. Maii<sup>1</sup> MCLXVII. Mediolanenses intraverunt civitatem.
1176. III. Kal. Iunii<sup>2</sup> fuit victus inperator Federicus ad  
*Maii* 30. Legnianum a Mediolanensibus.

*ANNALIUM MEDIOLANENSIVM BREVIUM*

A. 1154—1177.

- p.* 390. MLIIII. Hostem fecit civitas Mediolanensis ad Lar-  
*Aug.* 10. dragum<sup>a</sup> in festo sancti Laurentii, X. die Augusti<sup>3</sup>. Rex  
Fredericus destruxit pontem Ticini — et Galiate et Trecate  
*Dec.* 15. et civitatem Terdona — XV. die mensis Decembris<sup>4</sup>.
- MCLV. Adrianus<sup>b</sup> papa unxit Fredericum, qui eodem  
anno Longobardiam intravit vastatis multis urbibus atque  
locis.
- Iun.* 14. MCLVI. Mediolanum cepit Cerredanum XVIII. Kal.  
Iunii<sup>5</sup>; et in ipso anno ceperunt Morgengum Mediola-  
nenses<sup>c</sup>.
- MCLVII. Mediolanum cepit castrum de Vigevano et  
*Iun.* 18. fere omnes Papienses XII. Kal. Iulii<sup>6</sup>. Item in eodem  
*Aug.* 28. anno reedificatum est Lomellum V. Kal. Septembris<sup>7</sup>.
- MCLVIII. Dominus rex Fredericus cum exercitu suo  
passavit Abduam in festivitate beati Iacobi et sancti Chri-  
*Iul.* 25. 26. stophori<sup>d</sup>, VII. Kal. Augusti<sup>8</sup>; et in ipso mense venit et  
*Aug.* 6. obsedit Mediolanum, in festivitate sancti Xisti, VI. die  
Augusti.

a) Cardragum L.    b) Hadrianus L.    c) Mediolanensis L.    d) Christophari L.

1) Immo demum *Apr.* 27; cf. *supra* p. 61.    2) Immo die *Maii* 29; *supra* p. 63.    3) *Aug.* 11. *Otto Morena* p. 591 sq.    4) *Hic dies ad pontem Ticini destructum referendus est. In obsidione etiam castrum Galiate imperatorem die Dec. 22. fuisse scimus (St. 3702), Terdonamque demum a. 1155. mense Aprilis destructam esse. Ph. J.*    5) Immo Iulii. Cf. *Not. S. Georgii et supra* p. 23, n. 1.    6) Immo Iun. 18. Cf. *Not. S. Georgii*.    7) Cf. *Not. S. Georgii*.    8) *Dictorum sanctorum dies est Iul. 25, VII. Kal. Aug. = Iul. 26, sed exercitus imperatoris Iul. 23—25. Adduam transiit.*

MCLIX. Rex Fredericus posuit assedivm circa Cre-  
mam III. die Octobris<sup>1</sup>. Mortuus est Adrianus<sup>a</sup> papa. Oct. 3.  
Scisma<sup>b</sup> ortum est in ecclesia Romana.

MCLX. Factum est bellum de Carcano in sancto  
Laurentio, X. die Augusti<sup>2</sup>. Aug. 10.

MCLXII. Fredericus imperator Mediolanenses rebelles  
vicit et Mediolanum funditus evertit die VIII. Martii\*. Mart. 8.

MCLXVII. Recuperata est civitas Mediolani, et cives  
intraverunt Mediolanum VI. Kal. Martii<sup>3</sup>. Fredericus  
Parmam, Bononiam, Terdonam cum aliis civitatibus coegit  
ad deditionem<sup>4</sup>. Febr. 24.

MCLXXVI. Die VIII. Madii Cunrandus Cagapistus<sup>5</sup> 1177.  
venit Venetiis et rectores Longobardie, ubi erant dominus Maii 8.  
papa Alexander et imperator Fredericus pro pace facienda.

Item in ipso anno in festivitate sanctorum martyrum 1176.  
Sisinii, Martyrii et Alexandri bellum de Legnano III. Kal. Maii 29.  
Iunii<sup>6</sup>.\*\*.

\*) *Hoc loco male sequitur in ed.: MCLXIV. X. die mensis Martii*  
*fuit pugna in Campo-mortuo; quod Not. S. Georgii ad a. 1061.*  
*X. Kal. Iun.; Ann. S. Eustorgii ad a. 1061; Ann. Mediol. bre-*  
*vissimi ad a. 1064. X. die mensis Madii inter a. 1127. et 1200.*  
*habent.*

\*\*\*) *In Notis S. Mariae Mediolan. (SS. XVIII, p. 385) haec sola*  
*notitia legitur ad a. 1154—1177. pertinens: III. Kal. Iuni anni* 1176.  
*Domini MCLXXVI. inter Legnianum et Ticinum Mediolanenses* Maii 29.  
*expulerunt de campo imperatorem Federicum cum toto exercitu*  
*suo, et infiniti Teutonici capti sunt ibi et gladio occisi, et fere*  
*totus populus Cumanorum ibi remansit. (Sequitur locus rarus).*

a) Hadrianus L.    b) Schisma L.

- 1) *Iam a mense Iulio ineunte Crema obsessa est; supra p. 36; Otto Mor.*  
*p. 610.*
- 2) *Immo Aug. 9. J.*
- 3) *Immo V. Kal. Maii; cf. Not. S. Georgii.*
- 4) *Hoc falsum est. Nullam harum civitatum hoc anno ad deditionem coegit.*
- 5) *Hunc esse Girardum Pistum nuntium Mediolanensem (cf. LL. II, 1, p. 152.*  
*157; Romuald. Salern. [SS. XIX, p. 447]) Jaffé recte coniecit. Quod non*  
*dubium est, cum idem etiam Girardus Cagapestus vocetur; cf. Giulini, 'Mem.*  
*di Milano' III, p. 750. Ideo nomen Cunrandi corruptum esse apparet.*
- 6) *Immo 4. Kal. Iun., qui dies festus est Sisinii et Alexandri; cf. Not.*  
*S. Georgii.*

## GESTA FEDERICI I. IMPERATORIS IN EXPEDITIONE SACRA.

*Ut iam supra p. 6—9. exposuimus, in utroque codice Gestorum Federici in Lombardia eis subiunctus est libellus de expeditione sacra Friderici I, cui inscribatur Gesta Federici. Ut vero hic libellus ab aliis Gestis Friderici discernatur, huic titulo verba in expeditione sacra adiunximus. Quo libello in edendo, cum nullus alius codex manu scriptus eum continens unquam innotuerit, quod dolemus, eadem duo exemplaria tantum nobis subsidio sunt, quibus in recognoscendo superiore libello uti sumus, alterum videlicet codicis Rauliani*

*A) codex bibliothecae Brerae Mediolanensis AF 9. 30, saec. XVII; alterum apographum codicis Codagnelliani nimis mendosum,*

*B) codex bibliothecae publicae Parisinae Lat. nr. 4931, mbr. saec. XIII, f. 105<sup>d</sup>—107<sup>e</sup>.*

*Etiam peiore loco res nostrae sunt in huius libelli textu parando quam in altero edendo. Exemplum A enim dimidiam tantum partem libelli continet, reliqua parte procul dubio iam a scriptore codicis Rauliani omissa. Praeterea librarius nimis negligens compluries nonnulla verba ut in altero libello omisit, alia male lecta, foede corrupta transscripsit. Demum vero in hoc codice exordium libelli plane diversum a codicis B principio turgida ac contorta oratione conscriptum est, cum auctor libelli simplicissimo impolitoque sermone usus sit, ut alterum quendam, nescio an Raulem, libello introitu apto carenti hoc exordium praefixisse et principium immutasse appareat. Et cum hoc loco libri breuiati textus genuinus mutatus sit, paucis locis, quibus textus Raulianus et Codagnelli solito magis inter se differunt, in dubio relinquendum est, uter vera auctoris verba praebet. Horum locorum binis columnis institutis utrumque textum dedimus.*

*Ac sane male nobiscum actum esset, nisi feliciter contigisset, ut alia subsidia nobis subvenirent. Inter quae primo loco nominandus, qui iam in altero libello edendo bono nobis usui fuit,*

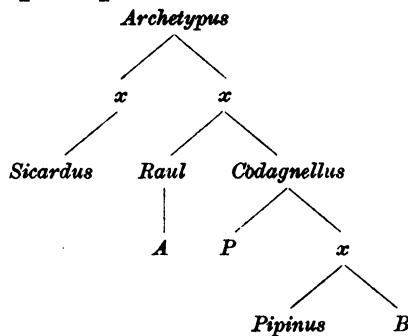
*P) Annalista Placentinus Gibellinus in codice Musei Britannici asservatus, cum codicem Codagnellanum multo meliorem quam B exscripserit, multum facit ad veras lectiones Codagnelli cognoscendas, quamvis in transcribendo libello quaedam omi-*

serit, quaedam, ut sermonem corrigeret, mutaverit (SS. XVIII, p. 466 sq.).

Codicis Codagnelliani apographo codici B quidem arta quadam necessitudine coniuncto<sup>1</sup>, sed illo meliore usus est etiam Franciscus Pipinus, cum chronicae suae hunc libellum non quidem ad verbum transcriptum, sed verbis plerumque mutatis politisque insereret<sup>2</sup>. Attamen non sine fructu eum consuluimus iis locis, quibus B et P inter se differunt<sup>3</sup>.

Iohannes Codagnellus quidem hunc libellum non ut Gestorum in Lombardia magnam partem retractavit ac depravavit, sed tamen, ut iam alio loco breviter exposui<sup>4</sup>, suo more quaedam verba addidit vel mutavit. Quae cum ita sint, feliciter evenit, ut Sicardus episcopus Cremonensis codice optimaе notae et perantiquo usus ex hoc libello excerpta multa chronicis suis inseruerit<sup>5</sup>. Qui quamvis rudem sermonem expoliverit et elegantiore reddiderit, tamen non paucis locis iudex affuit, ut discernatur, uter codicum veram lectionem praebeat, et eius auxilio, ubi reliqui defecerunt, quaedam menda codicis B recte corrigi potuerunt.

Quomodo igitur subsidia nostra inter se cohaereant, hac imagine facile perspicere potes:



1) Quod ut ostendatur, duos locos affero. Ubi vera lectio est: invenerunt Turchomanos de Baria (vel de Beria, quod in dubio relinquendum est). Sunt enim agrestes Turchi, P habet: Turchos invenerunt Manos reliquis omisiss, B: inv. turchosmanos de barias. nagestes turchi, Pipinus: Turchos, Marios, Debarias et Nagestes invenit. Alio loco, quo vera lectio est: per montaneam, P habet: per montaneas, sed B et Pipinus: ad montana.  
 2) Muratori, SS. Rer. Ital. IX, col. 589—593. 3) Tristanus Calchus l. XII, p. 254. paucissima ex hoc libello, quem in codice Rauliano legit, excerptis, quae nulli sunt usui. Quod A. Pannenburg contenderat, 'Forschungen z. Deutschen Gesch.' XIII, p. 322 sq., Gesta ab auctore Historiae peregrinorum lecta et adhibita esse recte refellit A. Chroust, 'Tageno, Ansbert und die Hist. peregr.' (Graz 1892) p. 170—176. 4) 'N. Archiv' XVI, p. 285 sqq. 5) Usus sum textu eius auxilio omnium codicum qui exstant emendato.

*Iam maxime necessarium est, ut hic libellus omnibus subsidiis emendatus in publicum emittatur. Nam L. A. Muratorius, SS. R. Ital. VI, col. 1193—1195. ea tantum, quae codex A continet, tamquam partem libri, cui Radulfi nomen inscripsit, edidit, G. H. Pertz quidem codicibus A. B. P usus integrum libellum exhibuit SS. XVIII, p. 378—381. tamquam alteram partem Annalium Mediolanensium maiorum, sed codicibus A et B male exscriptis, hoc mendosum exemplum codicis Codagnelliani, quod iusto maioris aestimavit, ut in Gestis Federici in Lombardia ubique fere secutus est, ne codicis A quidem varia lectione integra adnotata, Sicardo ac Pipino neglectis<sup>1</sup>.*

*Cum Gesta Federici in expeditione sacra ad nos tantum pervenerint coniuncta cum Gestis Federici in Lombardia, conici posset utrumque libellum ab eodem auctore compositum esse. Ac concedendum quidem est simili stilo utrumque conscriptum esse. Etiam in utroque vox quaedam (baldaciter) a lexicographis in aliis libris hucusque non inventa occurrit. At Sicardus episcopus Cremonensis cum Gesta in expeditione sacra in chronicis suis exscripserit, Gestis in Lombardia non usus est, illa igitur sola in codice suo legisse videtur. Cum autem Sicardus Chronica sua iam a. 1201. vel paulo post conscripsisse videatur, Gesta in ultimo decennio saeculi XII. composita esse inde efficitur. Quisquis vero fuit auctor eorum, certe Italicus fuit, cum sermone magis Italico quam Latino libellum hunc confertum verbis Italicis conscripserit. Qui quidem ipse illi expeditioni non interfuit, sed libellum a socio quodam expeditionis sacrae compositum exscripsit.*

*Nam, ut nuper exposui<sup>2</sup>, Iacobus Aquensis ordinis Praedicatorum Cronicae ymaginis mundi circa a. 1334. conscriptae longam uberemque relationem expeditionis sacrae Federici I. imperatoris inseruit, quae plerumque et rebus narratis et verbis cum Gestis congruit. In relatione a Iacobo exscripta is qui res narravit se ipsum in exercitu imperatoris fuisse, proeliis itineribusque interfuisse saepissime dicit, multis verbis mediam ac labores, quos passus sit, conquestus. Hunc librum inscriptum fuisse Historias Federicas in tribus chronicis<sup>3</sup> laudatas loco citato iam exposui.*

*Quae ratio inter libellum a Iacobo exscriptum et Gesta Federici intercedat, difficile est perspectu. Cum enim uterque*

1) *In verbis scribendis hoc in libello cod. B ubique fere secutus sum, vide quae supra de ratione orthographica codicum supra p. 7. 11. exposui.*

2) *'N. Archiv' XVII, p. 503—510.* 3) *Gilberti Chron. rec. D, SS. XXIV, p. 134, n. ††; Chron. pont. et imp. Mant., SS. XXIV, p. 217; Chron. Turon., SS. XXVI, p. 463.*



*libellus plurimis quidem rebus conveniat, sed modo hic, modo ille plura vel veriora tradiderit, tres habes rationes ad quaestionem solvendam. Aut enim statues ab auctore Gestorum solum eum libellum, quem Iacobus exscripsit, adhibitum, sed a Iacobo multa mutata, multa omissa esse; aut, cum quidem a Iacobo quaedam mutata esse concesseris, ab auctore Gestorum tamen alterum etiam libellum incognitum lectum exscriptumque esse<sup>1</sup>; aut, si neutrum tibi placuerit, Iacobum libellum illum retractatum, immutatum, depravatam legisse, ab auctore Gestorum genuinum purumque libelli illius textum adhibitum esse censebis. Quod ut lector ipse diiudicet, hanc partem Cronicae ymaginis mundi, hucusque immerito neglectam, in qua sane multa notatu dignissima legantur, una cum Gestis edendam duxi. Ad quam recognoscendam tribus qui exstant codicibus usus sum<sup>2</sup>:*

A) codice bibliothecae Universitatis Taurinensis G. II. 34 (Pasini nr. 589) chart., saec. XIV.

B 1) codice eiusdem bibliothecae Taurinensis I. II. 22 (Pasini nr. 505) chart. fol. max., saec. XV.

B 2) codice bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis D 526 inf., chart. fol. max., saec. XV.

*Ex codice A Iacobi cronica edita est a Gustavo Avogadro inter Monumenta historiae patriae, Script. III, col. 1359 sqq., ubi haec relatio col. 1561—1567. legitur.*

*Berolini a. d. VIII. Idus Decembr. a. 1891.*

#### O. HOLDER-EGGER.

1) Quod quidem mihi persuasum habeo. Cf. 'N. Archiv' XVII, p. 506 sq.

2) De codicibus vide quae exposui 'N. Archiv' XVII, p. 496 sqq. Ibi quidem codicem Mediolanensem B 1 signavi, cum codex Taurinensis I. II. 22 fragmenta tantum cronicae contineat. Sed cum hic relationem expeditionis sacrae hanc integram praebeat ac codici Mediolanensi multo praestet, eum priore loco posui.

*A (Sire Raul).*

Tempore quo Dei templum  
1187. fedaverat Saladinus, Yerosolimitanamque<sup>a</sup> vero invaserant civitatem Turci et christianam exercitu cum magno dissipavere plebem, displicuisse Deo videtur tyrannum scelus tale fecisse, ut quidem ecclesiam conculcaret catholicam. Et eam qui coluere auribus insonuit christianorum vocibus orbe diffusis terrarum, quibus in locis<sup>p. 378.</sup> christianis, quibusque<sup>b</sup> in<sup>Apr. 23.</sup> locis fidelis degisset, quoniam<sup>c</sup> Turcorum gens iniqua fideles<sup>d</sup> Surianas sibi omnes usurpaverat partes. Per<sup>e</sup>  
1188. idem tempus Romanorum preclarus nomine Federicus  
<sup>\*p. 379.</sup> imperator ac semper augustus in partibus Hierosolime trans<sup>f</sup> mare decrevit dirigere iter. Assumensque<sup>g</sup> crucem nutu<sup>h</sup> favente divino Theutonico- rum acie cum magna milium XC armatorum pugnantium

*B (Iohannes Codagnellus).*  
GESTA FEDERICI IMPERATORIS.

[In<sup>i</sup> festo sancti Georgii<sup>1</sup>]  
levavit imperator Federicus signum crucis domini nostri Iesu Christi MCLXXXVIII. ab eiusdem incarnationis anno. Exivit autem cesar de Alamania et venit in Ungaria. Ibi fertur<sup>k</sup> eum<sup>\*</sup> habuisse XC milia militum pugnatorum armatorum. Rex vero Ungarie honorifice et pacifice recepit eum, et in pace transivit per totam Ungariam.

a) yerosolimitamque A. b) quisque A. c) Quo A, in archetypo quō (= quoniam) scriptum fuisse videtur. d) gens in qua fidelis Surianus A. e) Et A (E facile in Et corrumpi potuit). f) terras A. g) Asserensque A; corr. Murat. h) Theut, nutu fav. div. acie A. i) uncia inclusa des. B (ubi Gesta Federici imperatoris, levavit nigro atram. scr.), ex P supplent. k) sic P; fecerunt B; dicitur Sicard.

1) Hoc die imperator non crucem assumpsit, sed ut exercitus cruce signatus ad expeditionem conveniret, statuit; quem annalistam Placentinum ex codice suo Codagnelli sumpsisse mihi persuasum habeo, cum in B quaedam deesse appareat, omnia fortassis, quod in exemplari a B descripto haec minio exarata essent.

*EX IACOBI AQUENSIS CRONICA YMAGINIS  
MUNDI.*

Supradictus<sup>a</sup> imperator Fredericus primus, qui dicitur Barbarossa, debellatis omnibus suis inimicis in Ytalia et posito imperio in pace, vult ab astrologis cognoscere de suo fine. Qui omnes concordant<sup>b</sup>, quod morietur et suffocabitur in aqua. Ipse vero omnino erat voluntarius ire ultra mare contra Sarracenos. Et timens transire mare propter prophetiam mortis sue, ordinavit ire per Ungariam et per Traciam<sup>c</sup> versus aquilonem<sup>d</sup>, per terram ire in Ierusalem cum maximo exercitu militum et peditum et per vias gravissimas et montes quasi inmeabiles. Relinquit<sup>e</sup> enim loco sui in imperio duos filios suos, scilicet Henricum<sup>f</sup> primogenitum et Philippum<sup>g</sup> minorem, ad custodiam imperii. Tertium autem filium medium, scilicet ducem Suevie<sup>h</sup>, ducit 1189. secum, qui dicebatur Fredericus secundus. Et anno Iesu Christi MCLXX.<sup>1</sup> est in Ungaria cum rege Ungarie, amico suo, habens ibi secum totam suam comitivam<sup>i</sup>, scilicet militum in armis LXXXX<sup>m k</sup>, exceptis roncinis, qui honera portabant, et mulis<sup>l</sup> grossis. Fuerunt enim ibi peditum sagitariorum cum arcubus X<sup>m</sup>, cum balistis vero parvis, mediocris<sup>m</sup> et grossis X<sup>m</sup>. Et sic de Ungaria capit iter versus aquilonem per terram cum comitiva<sup>n</sup> predicta et episcopis et aliis clericis multis. Et quasi pervenit ad montes Caspios et paludes Meotides, volens vitare pro posse omnem transitum<sup>o</sup> aquarum, ut melius faciat iter suum.

a) rex *add.*, *sed del.* B 2.    b) cū cordant B 1. 2.    c) trāciam B 1. 2.    d) aquilone B 2.  
e) Reliquid B 1. 2.    f) hūrricum A.    g) phylipum B 1; philipum B 2.    h) suevie B 2.  
i) cōmitinam B 2.    k) CLXXXX<sup>ta</sup> (milla *in marg. suppl.*) A.    l) nullis grossis A.  
m) *sic codā.*    n) cōmitina B 2.    o) terram scitum A.

1) *Omnino falsa est in gestis Friderici I. Iacobi computatio annorum.*

A.

1189. aditum<sup>a</sup> Ungarie in primo magno cum favore habuisse fertur. Rex vero tunc Ungarie<sup>1</sup> magna cum gente triumphali eum recepit amore sereno. Imperator ille nobilis Ungariam transisse testatur sine tumultu. Igitur Romanus agustus ad Constantinopolitanum Cursacum nuntios<sup>b</sup> direxit episcopum Monasterii<sup>c. 2</sup> et comitem Robertum de Nashu<sup>d. 3</sup>, ut ei transitum regionis preberet sine timore.

Ipsae vero eos detinuit et preparavit tres magnos exercitus et misit eos<sup>h</sup> contra eum ad introitum Burgarie<sup>i</sup>, ut<sup>k</sup> dissiparent<sup>l</sup> viam ante eum. Erat<sup>m</sup> enim<sup>n</sup> maximum nemus itinere dierum quatuor et via artissima. Preses vero Burgarie, cum videret<sup>o</sup> se non posse imperatori resistere, cum exercitibus suis<sup>p</sup> totam viam dissipavit et nemora contra eum stravit<sup>q</sup>. In exitu vero nemoris magnam munitionem<sup>r</sup> fecit, cum<sup>r</sup> exercitibus illis<sup>s</sup> ad pugnam<sup>t</sup> cum cesare se preparavit. Imperator vero per nemus maximo<sup>u</sup> labore viam fecit. Dux vero de Suave<sup>v</sup>, filius imperatoris, precedebat cum suo exercitu; et cum invenisset munitionem et exercitum<sup>w</sup>, cum eis pugnavit<sup>5</sup> et maximam multitudinem illorum interfecit et munitionem destruxit. Transivit

B.

Miserat Romanus imperator ad Cursacum<sup>e</sup> Constantinopolitanum imperatorem nuntios, scilicet episcopum Monasterii<sup>f</sup> et comitem Robertum, ut eum<sup>g</sup> reciperet in pace.

a) additum A. b) dimisit *add.*, *sed del. A.* c) monasteri A. d) *sic Sicard.*; Vascha A. e) iursacum P; ursacum constantinopolitano imperatore B. f) monasterii B. g) *sic P*; illum Pipin.; eos B. h) *sic B. P.*; *deest A.* i) *sic B. P. Sicard.*, *infra etiam A.*; Burgarie A h. l. k) detinerent (*detineret B*) eum et *add. B. P.* l) dissiparet A; disp. B h. l. et *infra.* m) *sic A. Sicard.*; Est B. P. n) enim ibi P. Pipin.; autem ibi Sic. o) *sic A. P.*; Burg. ut detineret B. p) illis B; totis ex. totam P. q) contra construxit B. P. r) et B. s) cum P. t) pugnam B. P. u) *sic A. P. Pipin.*; nimio B. v) sua via B. w) mun. exercitus B.

1) Bela III. 2) Hermannum II. 3) Plures legati fuerunt. Sed eosdem duos tantum nominant Panthei Cont. Eberbac., SS. XXII, p. 345; epistola SS. XX, p. 494. edita; Ann. Mellic. Cont. Zwell., SS. IX, p. 544. 4) Haec munitio ea videtur fuisse, quam reliqui auctores tertiam clusuram dicunt, portae S. Basilii, i. e. fauces nunc dictae Derbend; cf. Riezler in 'Forschungen z. D. Gesch.' X, p. 33. 5) Immo viso primo agmine ducis Graeci munitionem reliquerunt, ut reliqui auctores referunt.

## DE PRIMO IMPEDIMENTO QUOD HABET \* IN ITINERE SUO.

Mittit enim imperator Fredericus, postquam de Un-1189. garia recessit<sup>1</sup>, nuntios ad imperatorem Constantinopolitanum per mare velociter, quod vadit pacifice. Et vocabatur imperator Constantinopolitanus Cursacus<sup>b</sup>. Ambaxiatores autem<sup>c</sup> imperatoris Frederici erant<sup>d</sup> episcopus Monasticus et comes Robertus. Et quod eum cum suo exercitu velit pacifice recipere. Quod ut audit imperator Constantinopolitanus predictus, ambaxiatores ponit in districtu, ut non revertantur<sup>e</sup> ad imperatorem Fredericum. Et ultra hoc congregat<sup>f</sup> maximum<sup>g</sup> exercitum et omnes vias et passus destruit et munit, ne imperator Romanus possit transire. Et inpedit viam imperatori et<sup>h</sup> introitum Burgarie, ubi est via montuosa, gravis et artissima et nemus itinere dierum trium. In quadam enim valle, per quam exercitus imperatoris Frederici debet transire, ponit quandam magnam aquam et ultra aquam facit maximum exercitum hominum, et ibi contradicunt imperatori Romano fortissime. Dux vero Suavie<sup>i</sup>, filius imperatoris, semper precedebat cum V milibus equitum et cum<sup>k</sup> V milibus peditum sagitariorum per unam dietam totum exercitum imperatoris. Et animalia comestibilia et que portabant victualia sequebantur. Ultimo veniebat exercitus magnus cum imperatore Frederico. Et ultimo ad custodiam<sup>l</sup> omnium et post omnes duo milia equites in armis totam caudam exercitus restringebant. Pugnabat filius imperatoris Frederici contra inimicos, qui volunt viam impedire, et debellat eos et maximam multitudinem occidit de illis Burgaris et Grecis. Et omnia arma et spolia eorum accipiunt et destruunt eorum munitiones.

a) habuit A; omnes rubricae des. B 2, spatio vacuo relicto eis minio inserendis. b) crescentius A. c) ut B 2. d) erat B 2. e) reuertatur B 2. f) congregavit A. g) magnum B 1. 2. h) in Introitu B 2. i) sanxonie B 1. 2; sansonie del. et in marg. scr. suauie corr. sueuie A. Iacobum quidem Saxonie hoc loco scripsisse constat, sed nescio an hoc ipse in margine correxerit. k) deest B 2. l) custidiam B 2.

1) Minime postquam de Ungaria recessit, sed iam e Germania misit hos nuntios a. 1188. Iacobus hunc errorem intulisse videtur, cum Gesta Fed., praesertim rec. B, eum non habeant.

1189. autem Romanus<sup>a</sup> imperator et venit ad civitatem que dicitur Philipensis<sup>b</sup> et<sup>c</sup> oppugnavit<sup>1</sup> et<sup>d</sup> cum omnibus divitiis<sup>e</sup> cepit, et ibi duodecim ebdomadas permansit.

Postquam<sup>f</sup> Constantinopolitanus imperator<sup>g</sup> audivit, quod Philipensis<sup>b</sup> capta erat<sup>h</sup>, nuntios cesaris<sup>i</sup> dimisit et verba<sup>k</sup> in hunc modum mandavit<sup>1</sup>: 'Mandat tibi, Romane<sup>m</sup> imperator, Cursacus se esse<sup>1</sup> bene sanum'<sup>2</sup>. Audivit<sup>n</sup> autem soldanus de Cunio, quod imperator<sup>o</sup> esset Philipis<sup>p</sup>. Misit ei salutem, et quod baldaciter<sup>q</sup> per totam suam terram transiret.

A.

B.

Qui misit ei nuncios, qui Et nuntios misit, qui duce-  
debeant eum ducere per rent<sup>r</sup> eum.  
totam suam terram<sup>3</sup>.

(Nov. 5). Dimisit<sup>s</sup> autem<sup>t</sup> ibi<sup>u</sup> cesar partem exercitus sui<sup>u</sup> et  
(Nov. 22). post dies decem<sup>v</sup> occupavit<sup>w</sup> Andrinopolim<sup>4</sup>. Turchi vero<sup>x</sup>  
et Greci fugerunt<sup>y</sup> ante faciem<sup>z</sup> eius et relinquerunt<sup>a</sup> civi-  
tatem. Misit vero cesar<sup>b</sup>, ut pars exercitus Philipense<sup>c</sup>  
Dec. 25. relicta secum<sup>d</sup> veniret dominice festum nativitatis celebra-  
tura<sup>e</sup>. Eo<sup>f</sup> ibi morante Grecus imperator preparavit  
maximum<sup>g</sup> exercitum<sup>h</sup> Turchorum<sup>i</sup> et Grecorum et misit  
eum de montana<sup>k</sup> contra imperatorem. Federicus vero<sup>l</sup>  
imperator misit filium<sup>m</sup> suum ducem cum mille<sup>n</sup> militibus  
Nov. 24. et quibusdam sagittariis, et<sup>o</sup> preliatus est cum eis et eos

a) magnus A. b) sic A (cf. Iac.); Phlippis Sic.; phillipis P; philippus B. c) eam add. B. P.  
d) sic A. P.; deest B. e) ducis A. f) autem add. B. P. Pipin. g) episcopus del. et  
superacr. imperator A. h) esset B. P. Pipin. i) sic B. P.; cesareos A. k) uerberans B;  
uerberatos P. l) sic B. P.; deest A. m) sic A. P.; romanus B; Romanorum Pipin.  
n) Audivit — transiret om. A. o) Fredericus add. P. p) sic P; philippus B. q) sic  
corr. Fertis, quod uerbum in Gestis Fed. supra bis usurpatum est, ubi (p. 18) codex Codagnelli  
etiam semel blandaciter habet; blandaciter B; blandiciter P. r) sic P; duxerunt B.  
s) sic A. P.; misit B. t) sic A. P.; deest B. u) deest B. P. v) decem dies P; p. all-  
quot dies B. w) sic A. P.; civitatem add. B. x) sic A. P.; deest B. y) fugierunt B.  
z) a facie B. P. Pipin. a) sic A. B. b) Misit imperator B; M. Romanus imperator P.  
c) rel. philippus B; rel. civitate Philipensi P. d) deest B; ven. ad eum P. e) cele-  
britari A; ven. et ibi dominicam in civitate celebraverunt B; ubi domini natalitia cele-  
bravit Pipin. f) Ergo A. — ibidem B. g) sic B. P. Sic. (Iac.); magnum A. h) deest A.  
i) sic A (ubi saepe Turci) et Iac.; Grec. et Turch. B et Sic. (Pipin). k) mundana B.  
l) deest B. m) ducem f. s. B. n) sic B. P. Pipin.; deest A. o) sic B. P.; deest A.

1) Immo civitatem ab incolis relictam invenit. 2) Cf. Chron. regia Col.  
p. 145: ei demandavit se salvum esse et nichil aliud. 3) Hi nuncii  
demum a. 1190, Febr. 17. Adrianopolim venerunt Tagenone referente.  
4) Relicta Philippopoli Nov. 5. demum Nov. 22. Adrianopolim venit. 5) Hoc  
verum non esse potest, cum Tagenone teste pars exercitus in civitate Philip-  
popoli relicta demum a. 1190, Ian. 15. inde profecta Adrianopolim die Febr. 6.  
advenit.

POST MULTA IMPEDIMENTA CAPIT IMPERATOR FREDERICUS PHILIPPENSES <sup>a</sup>.

Postquam<sup>1</sup> autem transivimus prima inpedimenta supra 1189. posita, venimus ad civitatem quandam Grecie, que dicta est (Aug. 24). Phylipope<sup>b</sup>, quam fecit primo rex Philippus<sup>c</sup>, et dicitur modo Philippis<sup>d</sup>, in sacra autem pagina<sup>e</sup> Philippenses. Et illam expugnando cepimus violenter, que erat tota ditissima auro et<sup>f</sup> argento et vestibus preciosis. Et omnes de exercitu Frederici sunt ditati<sup>g</sup>. Et ibi sumus in gaudio per tres menses<sup>2</sup>. Audit imperator Constantinopolitanus<sup>h</sup>, quod<sup>1</sup> est capta Philippenses, dimittit ambaxiatores, quos tenebat, predictos de nostris et imperatori Frederico scribit blande dicens: 'Mandat tibi imperator Constantinopolitanus<sup>3</sup> Cursacus<sup>k</sup> bene valere ad servitium tuum'. Et hoc scribit fraudulententer. Etiam soldanus Sarracenorum misit imperatori Frederico litteras et nuntios cum salute, qui eum ducerent et dirigerent per itinera. Et hoc<sup>1</sup> etiam fraudulententer facit. Venit autem post decimum diem imperator Fredericus Ardenople<sup>m</sup>, que est bona civitas Grecie, et illam cepimus<sup>4</sup>. Et dum essemus in Ardenople<sup>m</sup>, venit super nos maximus exercitus Turchorum et Grecorum per montana. (Nov. 24). Contra quos preliatur dux Suavie et fugavit omnes, et etiam

a) philipenses B 1 h. 1. et infra B 1. 2. b) phylippee A. c) philippus B 1. 2. d) philipps B 1; et d. m. Ph. om. B 2. e) ad add. A; scribitur add. B 2. f) deest B 2. g) dictati B 1. 2. h) 9statinop. B 1. i) h<sup>a</sup> ciuitas add., sed del. A. k) cresentius A. l) II B 2. m) ardenopple A.

1) Ab hoc capite Iacobus verba Historiarum Fred. plerumque reddidisse videtur. 2) Ab Aug. 24. usque ad Nov. 5. imperator Philippopolis moratus est, non plenis 11 septimanis; quocum auctorem huius relationis Adriano-polim profectum esse infra apparet. 3) In Hist. Fred. procul dubio Romanus scriptum erat, pro quo perperam in Gest. Fed. Romane scriptum est. Ansbertus enim refert principes offensos fuisse, quod Isaac in litteris se imperatorem Romanorum appellaverit. 4) Recte in Gest. Fed. dictum est civitatem ab incolis relictam esse.

1189. superavit; et<sup>a</sup> fugerunt et clausurunt se<sup>b</sup> intra menia<sup>1</sup>. Descendens<sup>c</sup> autem de equo cum omni exercitu menia<sup>d</sup> cum omnibus maxima vi cepit<sup>e</sup> et omnes obruncavit. Sed tunc XII<sup>f</sup> Turchi quandam munitionem ceperunt et ibi mirabiliter restiterunt, ita quod eos capere non potuerunt, quoadusque<sup>g</sup> igne cremaverunt<sup>2</sup>. Deinde Grecus imperator post septem dies<sup>3</sup> misit nuntios XVI de melioribus<sup>4</sup>, quos habebat, ad Romanum<sup>h</sup> imperatorem<sup>1</sup>, dicens se velle dare transitum, et quod iret securus per totam suam<sup>k</sup> terram. Federicus<sup>1</sup> imperator cum libenter vellet ad expugnandum Constantinopolim ire<sup>m</sup>, tamen habito consilio<sup>n</sup> principum viam rectam obtinuit, ut quam citius posset venire in auxilium christianorum. Tunc cesar petiit a Greco obsides, et (Febr. 27.) ille misit<sup>o</sup> XII, qui perduxerunt<sup>p</sup> eum Galipolin<sup>q</sup>, et ibi transitum habuerunt. Constantinopolitanus<sup>r</sup> rex<sup>s</sup> amplius (Mart. 24-28.) dedit eis<sup>t</sup> naves, quas<sup>u</sup> promiserat<sup>v</sup>, ita quod per quinque<sup>w</sup> (Mart. 22-28.) dies transierunt. Dux vero cum omni exercitu prius<sup>x</sup> transiit, imperator vero in quadam galea cum sagittariis et balistariis<sup>y</sup>, ballistis<sup>z</sup> extensis retro<sup>a</sup> transivit. Post transitum vero venerunt<sup>b</sup> Philadelphym<sup>c</sup>; et quia dux<sup>d</sup> ille nolebat<sup>e</sup> dare forum, Theothonici<sup>f</sup> preparaverunt se ad bellum<sup>g</sup> cum<sup>h</sup> eo et maximum prelium fecerunt. Dux<sup>i</sup> vero Philadelphys<sup>k</sup> preparavit<sup>l</sup> se ad preliandum<sup>m</sup> cum imperatore. Videns autem<sup>n</sup> multitudinem exercitus imperatoris, et quod<sup>o</sup> non posset resistere, venit<sup>p</sup> ad imperatorem et<sup>p</sup> promisit ei dare<sup>q</sup> forum, et si vellet intrare<sup>r</sup> in civitatem, intraret<sup>s</sup> cum paucis<sup>t</sup>. Intravit imperator cum

a) eum A. — fugerunt B. b) sic B. Pipin.; deest A. c) sic B. P. Pipin.; Descendit A. d) meniam A. e) maximam incepit A. f) Sed cum concilii A. g) eos add. B. P. h) sic P. Sic. Pipin.; manum B; magnum A. i) sic A. P. Sic. Pipin.; deest B. k) sic A. P.; terr. s. B. l) vero add. B. Pipin. m) sic B. P.; inire A. n) consilio principum A. o) ei add. B. P. p) sic B. P. (Sic.); produxerunt A. q) Gallipolim A. r) Cöster B; Constantinus P. s) imperator B. P. t) ei B. P. u) quam P. v) sic A. P.; promisit B. w) sic A et Sic. (quinque diebus); unum diem B. P. cum Iac. x) sic P (prior Sic.); primus A.; pr. tr. imp. v. om. B. y) balest. B. z) deest B. P. a) sic B. P.; recte A. b) sic A. Sic. (P. Pipin.); habuerunt B. c) sic Sic.; phlledelphym B; philedelfm P; Philadelfiam A. d) et qua ductus B. e) nolebat B. f) Teutonici A. g) prelium A. h) et ex eis max. fec. pr. B; cum eis P. i) Dictus B. k) phlledelphys B; Philadelphie A. l) preparat B. m) pugnandum B. Sic.; expugnandum P. n) deest B. P. o) cum B. p) deest B. q) f. d. B. r) intr. in des. B. s) sic A. P.; intrare B. t) sic A. P. Sic. Iac. Pipin.; pace B.

1) *Oppidi Demoticae. Cf. Chroust, 'Tageno, Ansbert und die Hist. peregr.' (Graz 1892) p. 136. Haec de oppido capto, quae Gesta Fed. habent, etiam in Hist. Fred. extitisse, sed a Iacobo omissa esse opinor.* 2) *De hac turre, de qua capta apud Iac. melius relatum est, cf. Chron. regia Col. p. 147.* 3) *Nimium deprehendis errorem. Demotica oppido a. 1189, Nov. 24. capto, hoc a. 1190, Febr. 14. accidit.* 4) *Immo tres tantum teste Ansberto; cf. 'N. Archiv' XVII, p. 506.*



in maxima multitudine occidimus. Tunc autem XII<sup>a</sup> Turchi 1189. quendam munitionem capiunt et viriliter defendunt. Nec potuimus eos vincere nisi cum maximo labore et igne. Tunc imperator mittit nuntios suos imperatori Frederico, quod nobis vult dare transitum per totam suam terram; et nisi hoc fecisset, cepissemus Constantinopolim violenter. Petit imperator Fredericus obsydes de Grecis, quod servabunt sibi promissionem. Et mittit sibi imperator Constantinopolitanus XII barones<sup>b</sup> magnos, qui stant nobiscum. Et ducunt totum exercitum cum imperatore ad magnam civitatem Grecie Galpolim. Etenim<sup>c</sup> apud Galpolim pessimus et gravis transitus. Et non potest transiri alibi nisi cum periculo vite, quia ibi sunt paludes et montes altissimi, super quas non potest ascendi.

#### TRANSIT FREDERICUS PALUDES GALPOLIDES.

In transitu paludum Galpolidum habuimus tot naves, quod in una die<sup>1</sup> transivimus omnes, excepto quod dux Suavie per antediem transivit cum V milibus equitum et totidem peditum sagitariorum<sup>2</sup>. Imperator autem Fredericus<sup>d</sup> habuit ad transeundum galeam unam magnam et fortem, quia non confidebat de Grecis. Et ideo ita omnes ibamus cum armis paratis et balistis extensis, ac<sup>e</sup> si inimici essent ibi.

#### VENIMUS AD CIVITATEM PHYLADELFIAM<sup>o</sup>.

Post transitum vero istum gravissimum venimus ad civitatem Phyladelfiam<sup>f</sup>, et nolebant nobis vendere victualia. Et ideo preparant se Theotonici ad bellum contra Grecos; et in isto<sup>g</sup> bello fecimus eis maximum dampnum, et etiam ipsi nobis. Iterum preparant se Greci ad bellum nobiscum. Et tunc supervenit imperator Fredericus cum exercitu magno. Quod videntes Greci de Philadelfia<sup>h</sup> dant nobis forum<sup>i</sup> de<sup>k</sup> victualibus. Intrat imperator Fredericus civitatem illam cum paucis, et exercitus totus extra re-

a) il del. B 2.    b) m. b. A.    c) Et. ap. G. om. A. B 2.    d) feder. h. l. A.    e) hac B 1. 2.    f) fladelfiam A h. l.    g) et int<sup>o</sup> A.    h) phyladelfia h. l. B 1; phyladelfia B 2.    i) fetū B 2.    k) omnibus add. B 2.

1) *Rectius Gesta referunt exercitum quinque (revera sex) diebus fretum transiisse. Sed verum hoc esse posset, si auctor dicere voluit suum agmen una die transiisse.* 2) *Ipsum ducentem in coena Domini (Mart. 22), agmen eius in paraseue (Mart. 23) transiisse Ansbertus tradidit; quod Chron. regia Col. p. 148. confirmat.*

1190. quibusdam<sup>a</sup>, exercitus extra<sup>b</sup> remansit. Sed quia Greci pernimum<sup>c</sup> dicebant eis carum forum, crevit<sup>d</sup> inter eos magna lis<sup>e</sup>, et<sup>f</sup> inierunt bellum et certaverunt per duos dies et duas<sup>g</sup> noctes<sup>h</sup> absque<sup>i</sup> voluntate imperatoris. Videntes<sup>i</sup> autem Greci se vinci fugerunt in civitate et munitio<sup>k</sup>nes civitatis ceperunt. Postea<sup>k</sup> inierunt<sup>l</sup> pactum et dederunt eis bonum forum; sed porrigebant cum funibus in canistris<sup>m</sup> et paneriis<sup>n</sup>, et ipsi eodem modo porrigebant<sup>o</sup> eis nummos. Exiit<sup>p</sup> autem<sup>q</sup> imperator de civitate Philadelphym<sup>r</sup>. Postea<sup>s</sup> dux dedit ei nuntium, qui debebat eum ducere, et duxit eum per montana et nemora, et<sup>t</sup> non invenerunt victualia<sup>u</sup> per duos dies. In exitu vero nemoris invenerunt quosdam Grecos et Armenos, qui dederunt eis illud forum, quod potuerunt. Post hec invenerunt Turchomanos<sup>v</sup> de Baria<sup>w</sup>. Sunt enim agrestes Turchi, qui nullo<sup>x</sup> detinentur imperio et nulla loca possident, sed morantur in agris. Qui<sup>y</sup> maximum et infinitum<sup>z</sup> exercitum congregaverant<sup>a</sup>, ita quod sperabant se posse superare imperatorem et habere omnia sua; et pugnaverunt cum eo per<sup>b</sup> quatuor ebdomadas die noctuque, ita quod exercitus imperatoris semper incedebat armatus.

A.

Exercitus vero imperatoris magnam multitudinem ex eis interfecit. Interfecerunt etiam quendam amiratum, magistrum militie eorum.

B.

Et interfecit ex eis maximam multitudinem et quendam amiragium<sup>c</sup>, magistrum militie eorum.

\*) *B addit*: Videns dictus<sup>d</sup>, quod non posset resistere, venit ad imperatorem et permisit<sup>e</sup> dare forum et omnia que posset<sup>z</sup>.

a) in civitatem et *add. B. P.* b) *sic B. P. Iac.; deest A.* c) periorum *A.* d) crescit *B.* e) eos magralls *B.*; cr. m. lis intra *A.* f) et — certaverunt *om. A.* g) *deest B et Sic.* h) *ex add. A.* i) Videntes — civitate *om. B.* sed ea in *cod. Codagnelli fuisse ostendit textus Pipini.* k) et p. *B.* l) innuerunt *A.* m) canestrils *A.* n) panearils *A.*; in pan. *B.* o) portabant *A.* p) Exiit *A.* q) postea *B.* r) philedelphym *B.*; Philadelphie *A.* s) et p. *B.* t) *deest A.* u) vict. — invenerunt *om. A.* v) Turcomanos *A.*; turchosmanos *B.*; turchos inv. manos *P.*; Turcos, Marios *Pipin.* w) Berza *A.*; Betia *Sic.*; barias, nagestes turchi *B.*; Debarias et Nagestes *Pipin.* x) *sic A. P. Sic. Iac. Pipin.*; in illo *B.* y) *sic B. P.*; II *A.* z) *sic B. P. Pipin. (Sic.); max. ex. inf. A.* a) *sic A. Pipin.*; congregauerunt *B.* b) *sic B. P. Sic.; deest A.* c) *sic P et B infra;* admir. *B h. l.* d) dux legendum. e) promisit legendum.

1) *Sane hoc falsum est. Pugna exorta mox et certe eodem die sedata est.*  
2) *Haec perperam addita esse patet.*

~~mansit. Facinat nobis forum carissimum de omnibus vic-~~ 1190.

t Grecos maxima discor-  
ris cepimus civitatem<sup>a</sup>  
poterat conpescere Theo-  
timentes dant nobis de

Jac. Aqu. 87

Jacobus Aquensis

in

O. Holder-Gager, ed.

gest. Teil. 1.

MGH SS rergerm.

mmh,

DD 3  
M 8 A 6  
V 25

mensem fuimus. De illis autem occidimus maximam multi-  
tudinem, et ipsi de nostris multos<sup>k</sup> occidunt. Iterum dux

. PER DESERTA.

phia<sup>d</sup>, et dat nobis dux (Apr. 22).  
ostendant. Et ducunt  
ra et per<sup>f</sup> deserta. Et  
sic fuimus<sup>g</sup> in maximis  
per dies multos. Et  
exitu enim illius deserti  
t dant nobis victualia  
non habent<sup>2</sup>. Et cum  
vunt enim sicut bestie.

IUM TURCHORUM.

t Grecos infinitos, agre-  
letinentur imperio. Illi  
bent civitates, sed mo-  
it unum, qui illos pre-  
pugnant cum arcubus,  
exercitu veniunt contra  
er IIII<sup>or</sup> dies et noctes  
æ. Et tamen continue  
is et non dormimus. Et  
mortali peste quasi per

a) ciuitates A. b) teothon. h. l. B 1. c) via gr. B 1. d) sic h. l. A; phyladelphia B 1;  
fyladelphia B 2. e) in mary. suppl., signo posito post ost. A. f) deest A. g) fuimus B 2.  
h) deest B 1. 2. i) ligneis A. k) deest B 2.

1) Agmen Boemorum et episcopi Ratisbonensis civitatis portam quandam  
aggressum esse retulit Ansbert. 2) Haec dictionis figura Iacobo con-  
sueti est.

1190. Restagnus<sup>a</sup> vero dominus illorum in quadam strictura<sup>b</sup> montium cum<sup>c</sup> infinito exercitu fuit ante imperatorem et non sinebat eum transire, sed misit<sup>d</sup> ad eum, quod non transiret, nisi daret ei centum somarios<sup>e</sup> auri et argenti honeratos<sup>f</sup>. Imperator vero respondit se libenter velle<sup>g</sup> dare ei<sup>h</sup> aurum et argentum, sed non nisi menolatum<sup>i</sup> unum<sup>k</sup>. Interea nuncii soldani<sup>l</sup>, qui<sup>m</sup> ducebant<sup>n</sup> eos, dicebant<sup>o</sup> cito eos<sup>p</sup> esse in terra soldani, ita quod gens ista  
 (Mati 3), non valeret<sup>q</sup> eis amplius nocere. Tunc quidam amirandus<sup>r</sup> divino<sup>s</sup> numine<sup>t</sup> tactus<sup>i</sup> venit ad imperatorem et dixit ei<sup>u</sup> se ostendere bonam viam; et<sup>v</sup> quod mane erant preliaturi<sup>w</sup> cum eo; et si hoc non esset, amputaret caput ei<sup>x</sup>. Et duxit eum<sup>y</sup> per<sup>y</sup> montaneam, cum deberet ire per planitiem, quam<sup>z</sup> Turchi ceperant<sup>a</sup>. Precepit tunc imperator, ut omnes acciperent penitentiam, quia in mane erant  
 (Mati 4), preliaturi; mane vero<sup>b</sup> ceperunt montanea<sup>c</sup>, sagittarios<sup>d</sup> et balistarios premisit; et pugnauerunt cum eis et multos [ex<sup>e</sup> eis] interfecerunt, sed ipsi desuper multos de nostris<sup>f</sup> impetierunt<sup>g</sup>. Et cum pervenissent<sup>h</sup> ad descensum<sup>i</sup> montis, non potuerunt descendere nisi relictis sarcinis<sup>k</sup> et alimentis. Sed cum<sup>l</sup> dux descendisset, ipsi<sup>m</sup> ita infestabant imperatorem<sup>n</sup>, quod non poterat descendere. Dux<sup>o</sup> vero reversus simul cum imperatore<sup>p</sup> pugnavit cum eis, devicit eos, et dux ibi fuit percussus de quodam lapide et duos dentes amisit<sup>2</sup>. Postea transacto monte et relictis alimentis et

a) sic P. Sic. et Iac.; Restagnus A; Regnās B; Rostagnus Pipin. b) sic B et Sic. (Iac.); stricta A; in quamdam strictam P. c) sic A. P. Sic. Pipin.; deest B. d) immisit A. e) summarios A. Sic.; somerios P. f) sic B. P. Sic. et Iac.; onustos A et Pipin. g) sic A. P.; deest B et Sic. h) sic A. P.; et B. i) sic Sic.; manu latum B. P.; manu laturum Pipin.; sed nisi immelonatum A. k) deest B. P. l) soldoni B. m) sic A. P. Sic. Pipin.; deest B. n) sic B. Sic.; dicebantur A. o) sic P.; deest A; et dic. B. p) deest A. q) valuerunt A; amplius non posset ei noc. B; non posset ei ampl. P. (Pipin.). r) amiragus B. P. s) sic B. P. Pipin.; deest A. t) sic P. Pipin.; minime B; nomine A. u) se ost. ei B; illi se ost. P. v) sic B. P.; deest A. w) sic A. P.; preliati erant iam B. x) eius B. y) sic A. P. (per montaneas). Sic. (per montana); ad montana B et Pipin. z) quam — acciperent om. A. a) sic P.; operant (opāt) B; occupaverant Pipin. b) sic B. P.; prel. manere unde A. c) montana B. d) sic P.; deest A (cf. Pipin. et Iac.); sagittariis et balistariis B. e) ex eis des. A. f) uiris B. g) impediunt A; interfecerunt B. h) pervenisset B. P. i) sic P et Pipin.; scensum A; exitum B. k) sic A. P. Sic. (Pipin.); n. relictis saracenis B. l) sic B. P. Sic.; deest A. m) et ipsi A. n) sic B. P.; imperatori A. o) sequentia omnia des. A — p. 96, l. 1. p) patre P.

1) Male hoc divino numine tactus, quod Iac. non habet, additum est. Ansbertus enim habet: duce quodam Turco captivo, et Hist. peregr.: nutu divino unus ex hostibus, qui nuper in manus nostrorum inciderat, victus adducitur; quod et Chron. regia Col. p. 149. confirmat. 2) Hoc etiam Hist. peregr. narrat, sed unum tantum dentem ducis fractum esse. Sed nostro assentit Ricard. Londin. c. 23, SS. XXVII, p. 203.

eorum nomine Restagnus<sup>a</sup> venit contra nos cum maximo 1190. exercitu ad quandam magnam stricturam, et ibi sumus locuti cum eis, quod nos permittant transire pacifice. Et petunt a nobis centum equos honoratos auro. Quibus imperator derisorie respondit, quod dabit eis aurum manganatum<sup>1</sup>. Et cum isto pacto semper transibamus, donec fuimus extra terminos eorum cum non multo dampno nostro. Et post hec invenimus hinc inde de victualibus, licet multum caris.

DE QUODAM<sup>b</sup> MAXIMO ET DURO PRELIO, IN QUO FUIT PERCUSSUS DUX, FILIUS IMPERATORIS NOSTRI.

Post hec quidam armirandus magnus de illis partibus (Mait 3.) venit ad imperatorem et dixit, quod nobis ostenderet bonam viam, 'tamen mane habebitis prelium maximum Turchorum et Grecorum'. Iste armirandus<sup>c</sup> cepit nos ducere per montes gravissimos, et tandem pervenimus ad cacumina montium<sup>d</sup>. Et ecce sequenti die versus planiciem venit (Mait 4.) infinita multitudo Turchorum et omnium nationum contra nos ad prelium. Tunc omnes accepimus penitentiam et invocavimus auxilium salvatoris Iesu Christi<sup>e</sup>. Facto mane nostri sagitarii ordinate ceperunt antecedere exercitum, et devenimus ad inimicos. Et omnes fortiter — et imperator nobiscum — cepimus pugnare. Et habebamus omnes cruces in armis et vexillis. Et pugnando perdidimus omnia victualia et comestibilia. Modo dux Suavie cum sua gente probiter preceedit preliando, et nos cum imperatore vivaciter<sup>f</sup> sequimur. Et cum pervenisset dux cum sua gente ad planitiem, barbari inimici fortiter invadunt imperatorem; <sup>g</sup>persequabatur<sup>h</sup> in tantum, quod non poteramus de monte descendere. Quod ut videt dux, revertitur cum sua gente ad nos, et tunc fit prelium fortissimum et durissimum per totum illum diem. Et cum lapidibus et sagittis ante et retro et in latere continue<sup>i</sup> impugnabant<sup>k</sup> nos. Et tandem fortiter percutitur filius imperatoris dux Suavie de lapide grosso super os et perdidit de primis duos dentes<sup>l</sup>.

a) rostagnus A. b) quoddam A. c) almirandus h. l. B 1. 2. d) muncium B 1; nuncium B 2. e) del add. B 2. f) uniter B 1. 2. g) et eum in marg. add. A. h) sic A. B 2 (passive); qui sequebatur B 1. i) cottidie A. k) impugnant B 2. l) dentes B 1.

1) I. e. mangana (machina iaculatoria) proiectum. Sed procul dubio Gesta hoc loco authenticam habent lectionem. Nam Arnold. Lubic. IV, 12. narrat Fridericum soldano Iconii dixisse se ei daturum esse unum denarium qui manlat dicitur; et Hist. peregr., quae quidem hoc aliquanto post accidisse narrat, imperatorem dixisse refert se largiturum Turcis unum argenteum.

1190. sarcinis<sup>a. 1</sup>, ductores soldani fugerunt ab eo. Imperator vero duxit eos per quandam planiciem per quindecim dies, sed non inveniebant ad comedendum, sed comedebant<sup>b</sup> equos. Cum in illis partibus agrestes Turchi putarent eos defecisse fame<sup>2</sup>, preparaverunt se ad bellum cum peditibus  
 (Maii 7). et militibus, ut pugnarent cum eis. Imperator autem manu gravi devicit eos; sed maxima multitudo Turchorum fugerunt in quadam clausura<sup>c</sup>. Et Theothonici acceperunt ligna et igne conbuserunt eos; et deinde Turchi agrestes fugerunt et amplius non fuerunt secuti.

Altera vero die Melecrinus<sup>d</sup> filius soldani cum suo exercitu obviavit<sup>e</sup> imperatori et misit ad eum dicens: 'Revertere! Quid facere putas, cum amplius habeam vexilla quam tu milites?' Et cum pervenisset ad quandam pontem, Turchi fuerunt ante et retro. Dux vero precessit et pugnavit cum eis et devicit eos, imperator ex alia parte alios fugavit et maximam partem interfecit et pontem  
 (Maii 12). transivit. Deinde maxima et infinita multitudo Turchorum ex omni parte circumvit<sup>f</sup> exercitum christianorum, ita quod eundo expugnavit eum undique die<sup>g</sup> noctuque per tres<sup>h</sup> ebdomadas<sup>3</sup>; et nichil habebant ad comedendum<sup>1</sup>, nisi quod comedebant<sup>i</sup> equos. Postea dimiserunt eum ire. Per  
 (Maii 15). unum diem et noctem non<sup>k</sup> inveniebant aquam<sup>4</sup>; sed ceperunt quandam Turchum<sup>1</sup> et minati sunt ei amputare caput, nisi ostenderet aquam; qui ostendit eis aquam salsam.

a) sic P (cf. supra p. 88, l. 20); et sarc. des. B; sarcinas alimentorum Pipin. b) commed. h. l. B. c) quandam clausuram P. d) sic Sic.; melecrinus B; meletrinus P. e) imp. obv. P. f) sic P. Sic.; crevit B; vallavit Pipin. g) nos add., sed expunct. B. h) sic B. P et Pipin. (trium), quae igitur fuit lectio codicis Codagnelliani, sed vera videtur lectio Sicardi quatuor, cum Iac. Ag. habeat per mensem. i) commed. h. l. B. k) sic Sic. (cf. P et Pipin.); deest B. l) sic emendavi ex Sic. (Turco quodam capto) et P (Capto . . quodam Turcho) et Pipin. (quodam ex Turcis . . captivo); quādam turbam B.

1) Ab exercitu scilicet, ut ex loco superiore patet, non a nunciis, quamvis hi etiam res suas in castris reliquerint. 2) Miro modo haec, quae Iac. non habet, conveniunt cum Tagenone et Ansberto: Turci existimantes nos omnino inedia extabuisse. 3) Haec falsissime effecta sunt ex eis quae Iac. recte habet, ubi in universum labores mensis unius describuntur, cum hoc loco falso dicatur iterum ab hoc die (Maii 14) usque ad urbem Iconii captam (Maii 18) tres (vel quatuor) hebdomadas in fame exactas esse. 4) Tageno (Magnus Reichersp.): castra absque gramine et aqua metati sunt. Sequenti mane, hoc est in Idibus Maii, sicut premortui itinerantes aquam in palustribus locis invenerunt.

Ductores vero nostri fraudulenter, cum essemus in prelio, 1190. a nobis fugerunt<sup>a</sup>; et perdidimus omnia alimenta et cepimus comedere equos et mulos.

VADIMUS PER XV DIES SINE DUCTORE<sup>1</sup>.

(Maii 5—18).

Imperator vero et dux cum maxima industria ceperunt ducere exercitum per illam planitiem diebus XV. Nec habemus quid comedere nisi equos<sup>b</sup>, mulos et canes. Modo veniunt contra<sup>c</sup> nos Turchi salvati<sup>d</sup> et maximi in granda<sup>e</sup> (Maii 7.) multitudine et contra nos cum lapidibus pugnant, de quibus maximam gentem occidimus. Alii autem intraverunt quandam vallem, quos omnes occidimus, nec unus illorum evadit. Bene poteramus ire per mare cum minori labore, sed imperator nolebat<sup>f</sup> intrare mare nec aquam magnam.

## VENIUNT SARRACENI CONTRA NOS.

Malatrinus<sup>g</sup> filius soldani Sarracenorum venit contra nos ad prelium cum gente magna et misit primo imperatori dicens: 'Revertere, revertere! Non poteris transire<sup>h</sup>, quia in maiori numero habeo vexilla quam tu milites'. Et bene dicebat verum in duplo. Imperator vero non curavit de verbis illis, sed continue et audacter transiebamus et pervenimus ad quendam pontem<sup>i</sup>. Et ibi circumdederunt nos Turchi ante et retro. Cepimus contra eos pugnare et devincimus eos et pontem<sup>i</sup> transivimus. Iterum Turchi in multitudine revertuntur ad bellum et circumdederunt<sup>k</sup> nos ex omni parte, ita quod eundo continue pugnabamus cum gladiis et arcubus et lapidibus. Et sic fuimus<sup>l</sup> in pugna continua<sup>m</sup> et nocte<sup>n</sup> et die per mensem<sup>2</sup>. Et nichil habebamus comedere nisi modicum de equis, mulis, canibus et erbis salvaticis<sup>o</sup>. Aquam malam et amaram et venenatam sepe bibimus, que nos fortiter ledebat. Postquam autem transivimus istam pestem, devenimus<sup>p</sup> ad alium locum, ubi non erat aqua. Et invenimus quendam Turchum, tamen non vult nobis ostendere aquam. Ponimus illum ad penam<sup>q</sup> mortis, et tunc ostendit nobis aquam salsam, amaram, vene-

a) fugēnt A. b) et add. A. c) e. nos om. B 2. d) sic codd. pro silvatici. e) sic A. B 1; magna B 2. f) nolebāt B 2. g) Malatrinus, sed hasta compendit super a del. A. h) transire B 1, 2. i) pōtem B 1. k) circōderunt B 2. l) sumus A. m) continua B 2. n) die etiam h. i. B 2. o) sic A; saluatis B 1, 2. p) uenimus B 1, 2. q) pennam B 2.

1) Sed die Maii 10. Turcum illum captum, de quo supra relatam est, itineris ducem fuisse Tageno refert. 2) Repetit hoc loco auctor, quae iam supra p. 87. de mense in inedia et laboribus exacto dixerat, videlicet a die Apr. 22. Philadelphia relicta usque ad diem Maii 18. capta urbe Iconii.

1190.  
(*Maii* 17). Altera vero die fuerunt castramentati in cardinis Conii. Tunc soldanus misit ad imperatorem, quod ipse male intraverat in suam terram. Et imperator remisit ei, ut diceret, utrum vellet<sup>a</sup> dare forum an non. Respondit vero \*p. 381. soldanus se<sup>b</sup> velle dare, sed ita \*carum misit forum, quod christiani<sup>c</sup> non poterant sufferre; et preparaverunt se, ut pugnarent cum eis. Tunc episcopus Virciburgi<sup>d.1</sup> fecit<sup>e</sup> penitentiae contionem die Veneris pentecostes quatuor temporum<sup>2</sup> et ortatus<sup>f</sup> est eos ad bellum et precepit, ut omnes acciperent penitentiam et comederent<sup>g</sup> carnes ad hoc, ut firmiter pugnarent contra hostes. Dixerat enim ipse episcopus et quidam alii<sup>h</sup> se vidisse beatum Georgium pugnantes pro eis contra hostes. Unde omnes voverunt ieiunare *Maii* 18. vigiliam<sup>h.4</sup> in pane et aqua. Armati vero ad pugnandum, filius soldani occupavit exercitum<sup>i</sup> retro; sed dux pugnavit contra civitatem<sup>k</sup> et magna vi intravit cum eis in civitatem et fere omnes interfecit. Imperator vero retro cum filio soldani pugnavit, infinitam<sup>l</sup> et innumerabilem multitudinem ex eis interfecit. Et reversus imperator hospitatus fuit cum filio in civitate. Erat<sup>m</sup> enim castrum fortissimum in (*Maii* 19). civitate, in quo soldanus cum quibusdam fugit. Mane ne-

a) sic P. Pipin.; uelle B. b) forum add. P. c) sic P (Sic.); deest B. d) mei burgi B; uiciburgi P. e) sic P (conc. fecit penit.); de no cont. B. f) ex P (ortans) et Pipin.; ordinatus B. g) commed. B. h) eius vig. Pipin. i) imperatoris add. P. k) soldani add. P. l) et inf. mult. P. m) sic P. Pipin. et Iac.; Est B.

1) Godefridus. 2) Recte quatuor temporum, quod Iac. omisit, Gesta habent, dies enim *Maii* 16. 18. 19. fuerunt quatuor temporum pentecostes. 3) Magis cum hoc loco quam cum Iac., qui imperatorem visionem habuisse scribit, convenit Chron. regia Col. p. 150: Quibus autem Deus revelare voluit, ipsa die viderunt beatum Georgium, ubi hoc in proelio die *Maii* 14. commisso factum esse scribitur, quo die s. Georgium a comite de Helfenstein visum esse tradit epistola SS. XX, p. 495, et Ansbert.: s. Georgii . . . qui in anxietatibus nostris aliquotiens viris religiosis apparuit. 4) Male omissum est beati Georgii, quod Iac. habet. Voverunt ieiunare hoc die (*Apr.* 22) posteris annis post reditum.



natam<sup>a</sup>, que nos et bestias nostras occidebat. Et parum 1190. omnes biberunt<sup>b</sup>.

VADIMUS SUPER TERRAM SOLDANI SARRACENORUM.

Post hec<sup>c</sup> intramus terram Sarracenorum in locum (Masi 17). qui vocatur<sup>d</sup> Cardinis<sup>e</sup>.<sup>1</sup> Et tunc soldanus mittit imperatori nostro, quod male intraverat terram<sup>f</sup> suam. Imperator Fredericus non curans de verbis suis scribit ei dicens: 'Da michi victualia pro peccunia mea'. Et respondit soldanus, quod dabit; et dedit modicum, et non sufficiebat nobis. Tunc parat se imperator Fredericus pugnare contra soldanum. Sequenti die, qui erat die<sup>g</sup> Veneris<sup>2</sup>, episcopus noster de Ciburg<sup>h</sup>.<sup>3</sup> predicavit et dixit, quod omnes confiterentur<sup>i</sup> propter magnum bellum futurum, et quod quilibet in die Veneris comederet carnes, quia aliud non habebamus<sup>k</sup> ad comedendum. Et sequenti nocte dixit imperator, quod vidit in sompniis<sup>l</sup> beatum Georgium, qui illum confortavit. Et sumus omnes fortiter<sup>f</sup> animati ad bellum, et omnes fecimus votum ieiunare vigiliam beati Georgii. Cum autem<sup>m</sup> omnes essemus in crastino parati ad prelium, maxi- Masi 18. mus exercitus Sarracenorum fuit contra nos retro. Contra quos<sup>4</sup> dux Suavie fortiter pugnando posuit cum maxima violentia in fugam. Et illis fugientibus et nostris sequentibus cepit dux Suavie unam civitatem<sup>5</sup> illorum et omnes quasi ibi interfecit, quos invenit. Imperator autem in alia parte fortiter pugnabat cum aliis Sarracenis, et illos etiam fugavimus et intravimus civitatem captam. Erat enim castrum fortissimum in capite civitatis, et ibi se recollegit<sup>n</sup> soldanus cum multis. Et videns prohibitum nostre gentis (Masi 19).

a) uenenata B 2. b) beberunt B 1. c) li B 2. d) uo||tur B 2. e) carduus A. B 2, in marg. eadem manu Carde A. f) deest B 2. g) sic codd. h) Ciburg' A. i) confitatur B 2. k) heamus (habeamus) B 1. 2. l) sompnis (is e corr.) B 1; sopnis B 2. m) deest A. n) recoligit B 2.

1) Haec corrupta esse a Iacobo apparet. Recte Gesta habent in cardinis (i. q. gardinis, pro quo Sicard. scripsit viridariis; vide Ducange-Henschel s. v. gardinus) Conii. Cf. 'N. Archiv' XVII, p. 507, n. 2. Cf. Tageno (Magnus Reich.): (Masi 17) Ingressi . . . hortum et viridarium regium, quod Ansbertus die Masi 18. factum esse scribit. 2) Die proelio praecedente orationem ab episcopo Wirziburgensi habitam esse refert etiam Hist. peregr. Sed cum proelium reliquis testibus die Masi 18, qui fuit Veneris commissum sit, oratio die Iovis, Masi 17. habita est. Et hoc die sacra esse habita etiam Tageno narrat. Auctor eo in errorem ductus esse videtur, quod episcopus, ut ipso proelii die sacro, qui fuit Veneris, carnes comederentur, permisit. 3) Iacobus nomen Wirziburg corruptit. 4) Immo dux civitatem aggressus est, imperator exercitum filii soldani a tergo invadentem impugnavit, ut Gesta recte referunt. 5) Iconium. Sane Iacobus unam male addidit.

1190. cessitate compulsus misit ad imperatorem, dicens se<sup>a</sup> velle dare forum et omnia que vellet<sup>b</sup> in pace, et se mestum esse de hoc quod contigerat. Imperator vero<sup>c</sup> propter<sup>d</sup> fetorem<sup>e</sup> mortuorum, quod<sup>f</sup> domus et vie plene erant (Mss 23). cadaveribus, petiit obsides ab eis<sup>g</sup> et secessit fere per tria miliaria et castrametatus<sup>h</sup> est in pomeriis<sup>i</sup>. Soldanus autem<sup>j</sup> dedit ei XXIII obsides<sup>k</sup> et dedit ei forum per totam suam terram, ut promiserat imperatori. Et<sup>l</sup> quia equi defecerant imperatori propter hoc, quod ipsi eos<sup>m</sup> comederant<sup>n</sup>, et mortui erant in preliis et fame, imperator<sup>o</sup> petiit ab eo<sup>p</sup> forum equorum<sup>q</sup>, et soldanus ei confert<sup>r</sup> venire maximam multitudinem; sed pernimum eos caros dicebant ex voluntate soldani, ita quod unum dextrarium centum marchas argenti dicebant; et per tres dies fuerunt ita cari. Sed Theothonici ceperunt dare fertonem pro marcha<sup>s</sup>, et ipsi bene accipiebant. Audiens soldanus misit ad imperatorem, conquerens se, quod sui decipiebant Turchos. Imperator remisit ei, quod, si darent bonum forum, et ipsi darent bonam marcham; et sic constituerunt inter se potestates de christianis et Turchis, qui tenebant iustitiam; et deinde non deceperunt se. Et Turchimani<sup>t</sup> agrestes, qui non sunt de potestate soldani, semper infestaverunt<sup>u</sup> eos usque in Armenia<sup>v</sup>; postquam venerunt in Armenia et ascenderunt montana, ipsi amplius non fuerunt secuti<sup>w</sup>, sed invenerunt Armenos et Grecos, qui dederunt eis forum; post descenderunt de montanis<sup>x</sup> et invenerunt flumen Calphy et iverunt duos dies per ripam illius.

a) ei *add.* P. b) *sic Sic. et Pipin.*; uellent B. c) autem P. d) *sic P. Sic. et Iac.*; per B. e) *fectorem B. P.* f) *emendavi*; quo B. g) *eo P.* h) *sic Sic.*; et ea strenue tactus B. i) *vero P.* k) *Et — imperatori ex P. suppl., om. B.; cf. Iac.* l) *sic P. Pipin.*; illos Iac.; *deest B.* m) *commed. B.* n) *ex P et Iac. suppl., deest B.* o) a soldano P et Iac. p) *ducere fecit P.; cf. Iac.* q) *sic P. Sic. et Pipin.*; per marcham B. r) *turchi manu B.* s) *eos infestabant P.* t) *Armeniam P.* u) *eos add. P.* v) *montanis P.*

1) *Verum hoc est, quod Iac. non habet. Cf. Tageno: iuxta hortum regium sicut et prius castra metatus fuit.* 2) *Apud Iac. recte hoc factum esse dicitur, antequam imperator Iconii urbe exiret.*

timuit et misit nostro imperatori, quod vult dare sibi 1190. victualia pacifice. Imperator vero noster [propter fetorem mortuorum<sup>1</sup>] petit a soldano sibi dari obsydes, ut possit de eo confidere. Et dedit nobis obsydes IIII<sup>or</sup> 2 de principibus (*Mati 23*). suis. Et hoc facto retrocessit a civitate illa imperator per tria miliaria propter fetorem mortuorum. Modo habemus forum de victualibus, tamen nimis carum<sup>3</sup>. Et quia equi defecerunt nobis, quia illos comederamus, petit imperator noster a soldano Sarracenorum forum de equis. Et soldanus fecit cito venire maximam multitudinem equorum, tamen vendebantur carissimi. Vendebant enim unum equum centum marchas<sup>a</sup> argenti. Tunc aliqui nostrum ceperunt in emendo decipere illos Turchos et dare eis pro<sup>b</sup> equis malum argentum. Quod ut cognovit soldanus, conquestus est de hoc apud imperatorem nostrum. Imperator vero remisit ei<sup>c</sup>, quod hoc est factum, quia equos vendunt ultra<sup>d</sup> quam debent. Et tunc est ordinatum, quod de utraque gente sint mediatores<sup>e</sup> inter ementem<sup>f</sup> et vendentem. Et sic factum est et servata iustitia de precio ordinato.

#### DE ALIO PRELIO CONTRA TURCHIMANOS s.

Postquam recedimus a terra soldani, venimus ad Turchimanos<sup>g</sup>, qui sunt homines agrestes et sine lege<sup>c</sup> et ratione. Et isti fortiter nos impugnant et cum lignis et lapidibus et nocte et die, et viri et mulieres; et multos de illis occidimus. Et persequuntur nos, usque dum venimus in Armeniam. In Armenia autem sunt montes maximi, super quos ascendimus omnes cum maximo labore; et tunc Turchimani<sup>h</sup> dimittunt nos. In ista autem Arminia<sup>i</sup> invenimus homines ultra modum silvestres et duros<sup>k</sup> de omnibus et rusticos, tamen dant nobis forum de victualibus. Modo descendimus ad magnam planitiem et invenimus flumen magnum nomine Calphy. Et vadimus per ripam fluminis per duos dies cum maxima consolatione et letitia,

a) sic *cod.*. b) m. arg. pro eq. B 2. c) *deest* B 2. d) aliter B 1. 2. e) mediatores B 1. f) vend. et em. B 2. g) turchianos A. h) turchiniani A. i) sic h. l. A. B 1, *infra etiam* B 2; armenia h. l. B 2. k) et *cod.* B 2.

1) Miro modo haec verba, quae uncis inclusi, hoc loco perperam posita cum *Gestis* conveniunt, quae *infra* recurrunt recto loco. 2) Viginti obsides datos esse testatur *Tageno* (*Magnus, Ansbert.*) et epistola SS. XX, p. 495. Unde auctor *Hist. Fredr. XXIII* scripsisse videtur, ut *Gesta* et '*L'Estoire de Eracles*' c. 24. in '*Recueil des hist. des croisades, Hist. occid.*' II, p. 135. habent. 3) Hoc, quod in *Gestis* non habetur, confirmatur verbis *Tagenonis*: et si care venderetur.

1190.  
Iun. 10.

Tertio<sup>a</sup> vero die<sup>1</sup> vidit imperator ultra flumen quendam amena et virentia<sup>b</sup> loca; transivit causa comedendi et spaciandi et post prandium dixit se velle balneare<sup>c</sup>, estus quippe magnus erat\*. Descendit autem imperator in flumine<sup>d</sup> cum duobus militibus et cepit natare; et tunc inundatio<sup>e</sup> venit et eum demersit<sup>f</sup>. Et quidam alius<sup>g</sup> miles cucurrit<sup>h</sup> equo<sup>i</sup> et eum extraxit<sup>k</sup> de flumine<sup>2</sup>. Eodem<sup>1</sup> die mortuus est, et ibi<sup>m</sup> planctum<sup>n</sup> magnum fecerunt super eum.

A.

Postea deportaverunt in civitate Salephym<sup>p</sup> et ploraverunt eum per quattuor dies et condiderunt aromatibus.

(Iun. 11—13).

B.

Et postea portaverunt eum ad civitatem Salephym<sup>p</sup> et paraverunt per tres dies et condiderunt aromatibus.

\*) Pro estus — erat habent B. P: Erat quippe<sup>o</sup> illud flumen magnum<sup>3</sup>.

a) pergit A. b) preciosa B. P. c) sic P. Sic. Iac. (Pipin.); banare B; natare A. d) sic B. P; flumen A. e) inuenda A. f) mersit eum B. P. g) deest B. P. Pipin. h) sic A (currens P; accurrens Pipin.); uenit B. i) cum equo B. P. k) extr. eum B; traxit eum foras P. l) et B; Eo namque P. m) deest B. n) plantum B. o) prope P. p) Saleph A; phalephym B; Salephyn Sic.; salaphim P.

1) Tertio die falso scriptum videtur ab hoc auctore, immo eo die quo exercitus Seleuciam advenerat, ut Iac. habet. 2) Haec proxime accedunt ad ea quae Hist. peregr. et Ioh. de Piscina, SS. XXII, p. 340, tradunt. 3) Ita male scripsit Codagn. opinatus voci estus hoc loco vim aquarum multarum inesse, cum revera caloris magni vim habeat.

donec venimus pacifice<sup>a</sup> ad civitatem quandam Armenie 1190. nomine Phalephy<sup>1</sup>; et habebamus<sup>b</sup> dolorem prope et nesciebamus. Et videbatur nobis, quod essemus in paradiso, quia eramus in pace. Mors autem imperatoris nostri Frederici erat propinqua, sicut infra dicitur.

DE MAXIMO DOLORE DE MORTE NOSTRI IMPERATORIS  
FREDERICI BARBA - ROSSA.

Ultra flumen predictum de Calphy erant loca spetiosa et delectabilia sicut paradisos. Et transivit imperator flumen cum paucis ad illa viridaria causa comedendi. Erat enim calor maximus. Et post prandium<sup>c</sup> dixit, quod volebat se balneare. Et descendit imperator in<sup>d</sup> aquam fluminis cum duobus militibus et cepit natate. Natura autem fluminis talis<sup>e</sup> erat, quod subito crescebat sine pluvia. Et sic statim venit super imperatorem maxima inundatio aque fluminis, in tantum quod proiecit eum absque<sup>f</sup> virtute natandi in<sup>g</sup> fundum sub aqua. Et factus est totus plenus<sup>d</sup> aqua<sup>h</sup>. Currunt milites et trahunt<sup>i</sup> eum extra aquam semivivum. Veniunt medici, faciunt experimenta sua, ut evacuetur<sup>k</sup>; non potest aqua exire sicut debet. Et sic circa vespertas propter aquam multam, quam habebat in corpore, suffocatus<sup>l</sup> est et moritur. Fit planetus maximus in universo exercitu. Portatur corpus eius in civitatem de Phalephy<sup>m</sup> regis Arminie<sup>2</sup>, et ibi condiderunt<sup>n</sup> illud, sicut mox<sup>o</sup> est, cum aromatis. Dux autem Suavie, filius eius, cum maxima tristitia et dolore strinxit exercitum totum simul. Et eramus in timore maximo propter barbaros, in quibus eramus, ac<sup>p</sup> si fugissemus de prelio. Sed sapientia ducis in navibus et galeis traduxit exercitum totum cicius per mare<sup>3</sup>. Et cum pauca pecunia sumus ad propria reversi, et omnes opes divisimus<sup>q</sup> et<sup>r</sup> aliam spoliā nostram.

a) paciffice B 1. 2.    b) hēamus (habeamus) B 1. 2.    c) pradium B 2.    d) deest B 2.  
e) deest B 1. 2.    f) ab || B 2.    g) ut A.    h) aque B 1. 2.    i) tranūt, u expuncto B 2.  
k) euacinetur B 2.    l) subfocatus B 1; subfocatus B 2.    m) philyaphi A.    n) sic codd.  
pro condiverunt.    o) i. e. mos.    p) hac B 1. 2.    q) dñissimus A; dimissimus B 1;  
dimissimus B 2.    r) ad B 2.

1) *Iacobus nomen corruptit legens falephy pro falephy (Seleucia). Haec, quae Gesta non habent, optime conveniunt cum Tagenonis relatione: exercitus, qui precesserat, ea die . . . in campis Seleucia castrametatus est.*  
2) *Hoc confirmat Chron. Montis Sereni, SS. XXIII, p. 162.*    3) *Cf. N. Archie' XVII, p. 509.*

## QUOT MILITES SUNT MORTUI IN ISTA VIA.

Modo videamus<sup>1</sup>. Imperator primus Fredericus, qui dictus est Barbarossa, volens ire ad terram sanctam de Ierusalem cepit iter suum de Alamania, sicut supradictum est, cum LXXXX<sup>M</sup> equitum christianorum armatorum et XX<sup>M</sup> peditum sagitariorum cum alio vulgu<sup>a</sup> innumerabili. Et vadens per terram versus partes aquilonis per vias pessimas pervenit in Arminiam quasi infra annum<sup>b</sup>. Et inventum est, quod quasi omnes pedites mortui sunt vel in preliis vel in asperitatibus<sup>c</sup> vie; de militibus autem perdidit XX<sup>M</sup> equitum armatorum, et totus vulgus consumptus est. Et ipse ultimo moritur et nichil de proposito, quare iverat, fecit propter predicta, que impediunt eum. Causa autem, quare per terram vadit et non per mare, hec est, ut comuniter dicitur, quia astrologi<sup>d</sup> dixerunt, quod debebat mori in aqua<sup>2</sup>. Et ideo ipse<sup>e</sup> volens aquas vitare propter aquam suffocatus est. Per<sup>f</sup> aquam autem maris transisset totus exercitus in tribus<sup>g</sup> vel IIII<sup>or</sup> mensibus et sine maximo<sup>h</sup> labore vel<sup>i</sup> periculo. Sed per viam, quam fecimus, nullus posset ymaginare<sup>k</sup> gravitates et pericula<sup>l</sup>, nisi nos, qui fuimus ibi<sup>m</sup> et<sup>n</sup> vidimus et maiora quam scribimus.

a) sic codd. b) amum A. c) adspert. B 1. 2. d) adstrologi B 1. 2. e) deest B 1. 2. f) pp B 2. g) p̄tibus add. B 2. h) magno, superscr. maximo A. i) et B 1. 2. k) ymaginari corr. ymaginare A. l) periculo B 2. m) deest A. n) ī (etiam) B 2.

1) Sequuntur verba Iacobi, qui in fine capituli ad verba relationis exscriptae redit. Cf. 'N. Archiv' XVII, p. 507 sq. 2) Longe lateque hic rumor divulgatus erat. Nam praeter Chron. Turon. et Chron. pont. et imp. Mant., in quibus Historiae Fredericae citantur, eius mentionem faciunt Ann. Egmund., SS. XVI, p. 470; Ann. Placent. Gib., SS. XVIII, p. 467; Chron. Mett. univ., SS. XXIV, p. 517; Chron. Goslar. c. 13, 'Deutsche Chron.' II, p. 595. Cf. supra p. 79. 91.

## INDEX.

- Abdua fl. v. Addua.  
 Abiate, *Abbiategrasso* (prov. Milano) 23. 68.  
 Adam de Paradino 48.  
 Addua, Adua, Abdua, fl., *Adda* 27. 28. 29. 35. 68. 72.  
 Adelpertus comes (Ekkebertus de Formbach et Pütten) 30.  
 Adrianus IV. papa 18. 39. 67. 72. 73.  
 Adua v. Addua.  
 Alamania 55. 62. 70. 78. 98.  
 Albericus episc. Laudensis 40.  
 Albertinus de Carate Mediolan. 17.  
 Albertus, fil. Osae, Mediolan. 50. 51.  
 Alcherius de Vicomercato 29.  
 Alexander III. papa, Rolandus, Rolandinus, card. 15. 39. 53. 55. 61. 63. 64. 71. 73.  
 Alexandria civ., *Alessandria* 15. 62. 70. — Alexandrini 62. 65.  
 Algisius, Alghisius, cimiliarcha, postea archiep. Mediolan. 42. 53.  
 Aliprandus iudex Mediolan. 58.  
 de Alliate, *Agliate* (circ. Monza, mand. Carate Brianza): Maragalia.  
 de Alserio lacus 42.  
 S. Ambrosii (Ambrosii) monast. Mediolan. 36. 54.  
 Ambroxius de Bollate Mediolan. 49.  
 Amizo consul Mediolan. a. 1155. 19. n. 1.  
 Anagnia civ., *Anagni* 39; de An.: Iohannes card.  
 Andrinopolis, Ardenople, civ., *Adrianopol* 82. 83.  
 Angleria, *Angera* (circ. Varese) ad lacum Maiorem 44.  
 Anricus v. Henricus.  
 Anselmus de Orto consul Mediolan. a. 1162. 51. 58.
- Aplanum, *Appiano* (circ. Como) 47.  
 Arcus (Archus) Romanus turris Mediolan. 31. 32. 49. 68.  
 Ardengorum (*Ardenna* [circ. Varese, mand. Arcisate]?) turres 28.  
 Ardenople v. Andrinopolis.  
 Arialdus consul Mediolan. a. 1155. 19. n. 1.  
 Arialdus Crivellus 49; fil.: Iordanus.  
 Armeni 86. 87. 94. — Armenia, Arminia 94. 95. 97. 98; Arminiae rex 97.  
 Arnadius consul Mediolan. a. 1155. 19. n. 1.  
 Arnulfus (de Brixia) 67.  
 Arnulfus, Arnolfus, capitaneus de Melzate (Malxate) 49.  
 Arona, *Arona* (circ. Novara) ad lacum Maiorem 28.  
 Arsizate, *Arcisate* (circ. Varese) 47.  
 Aste, Ast, civ., *Asti* 62. 67. 68. 70. — Astenses 30.  
 astrologi 79. 98.  
 Austriae dux: Henricus II.  
 Azo Bultraffus Mediolan. 36.  
 Azonis Cicerani Mediolan. filius 38.
- de **Bagnolo**, *Bagnolo* (circ. Milano, mand. Locate Triulzi, com. Chiaravalle): Bruno abbas de Caravalle.  
 Baradellum, *Castel Baradello* (com. Camerlata) nunc destructum prope Comum 40. 56.  
 Baradigium, *Bareggio* (circ. et mand. Abbiategrasso) 40.  
 de Baria (Betia, Berza) Turchomani 86. — Bariani Turchi 87.  
 de Basilica-Petri, *Bescapé* (mand. Pavia): Oldratus.

- Bavariae dux: Henricus (Leo); comes palat.: Otto I.  
 Beatrix, uxor Frederici I. imp., 64.  
 Bela III. rex Hungariae 78—80.  
 Bergolium, Bergulium, *olim situm ubi nunc Alessandria* 30. 68. — Bergulienses 18.  
 Bertinus (Berta) abbas Morimondi 49.  
 Bertoldus IV. dux de Zarengo 37.  
 Biandrate v. Blandrate.  
 Bilinzona, *Bellinzona (cant. Tessin)* 63.  
 Blancanuga, Blanchanuda, *locus ignotus* 28. 68.  
 Blandrate, Biandrate, Blandate, *Biandrate (circ. Novara)* 30. 62. 68. 70; comes: Guido.  
 Blandronum, *Biandronno (circ. Varese, mand. Gavirate) ad lacum de Varese* 47.  
 de Sancto Blatore: Buza, Iohannes. Boemitae 28. 29. 31; rex: Wladislaus II; dux: Theobaldus.  
 de Bollate, *Bollate (circ. Milano)*: Ambroxius.  
 Bolzanum, *Bolgiano (circ. Milano, mand. Locate Triulzi)* 34.  
 de Bonate: Turricus.  
 Bononia civ., *Bologna* 30. 36. 60. 62. 68. 70. 73. — Bononienses 30. — Bononiensium librae 60, n. s.  
 Borxanum, *Borsano (circ. Abbiategrasso, mand. Cuggiono)* 63.  
 Bragamaita (Bragheta Maita) 50.  
 Bregonia v. Burgundia.  
 Brinate, *Bernate Ticino (circ. Abbiategrasso, mand. Magenta)* 22. 67.  
 Brioscum, *Briosco (circ. Monza, mand. Carate Brianza)* 40.  
 Brixia, Brissia, civ., *Brescia* 22. 24. 25. 30. 42. 44. 45. 60. 62. 63. 68—70. — Brixienenses 24—26. 30. 38. 42—44. 60. 62. 63. 67—70; civis: Zilius de Prando.  
 Bruno de Bagnolo abbas de Caravalle 17.  
 Bultraffus, Bultrafus: Azo.  
 Burgari 81. — Burgaria 80. 81; Burgariae praeses 80.  
 (Burgundia) Bregonia 68. — Burgundienses 30.  
 Busti Arsitium, *Busto Arsizio (circ. Gallarate)* 63.  
 Busti Carulfi, *Busto Garolfo (circ. Abbiategrasso, mand. Cuggiono)* 55.  
 de Buxinate: Squarzaparte.  
 Buze de Sancto Blatore filius 38.  
 Cagapistus: Girardus.  
 Cairate, *Cairate (circ. Gallarate, mand. Busto Arsizio)* 63.  
 Calphy fl., *Saleph* 94—97.  
 Campus-mortuus, *Campomorto (mand. Pavia)* 73, n.  
 Canum gens Mediolan. 71; Canis: Lafranchus.  
 Caput-de-malio de Pusterla Mediolan. 38.  
 de Carate, *Carate Brianza (circ. Monza)*: Albertinus.  
 Caravallis monast., *Chiaravalle (circ. Milano, mand. Locate Triulzi)* 17; abbas: Bruno.  
 Carcanum, Carcani, de Carchano castrum, *Carcano (circ. Como, mand. Erba) ad lacum de Alserio* 15. 41. 42. 46—48. 69. 71. 73. — Carcanenses 43.  
 Cardinis locus *falso pro cardinis (viridarius)* Iconii 93.  
 Carraria, *olim sita a Mediolano septentrionem versus prope Dergano, iam non exstat* 54.  
 de Carusco, *Calusco? (circ. Bergamo, mand. S. Pietro)*: Presbiter.  
 casina Plasmundi 54.  
 casinum Thomae 48.  
 Caspii montes 79.  
 Cassiolum, Cassiolum, Cassolum, *Cassolnuovo (circ. Lomellina, mand. Gravellona)* 23. 24. 68.  
 Castanum, *Castano Primo (circ. Abbiategrasso, mand. Cuggiono)* 61, n. 1.  
 Castegium, Castigium, *Casteggio (circ. Voghera)* 15. 62.  
 Castellinus (Castellus) de Ermenulfis Mediolan. 36.  
 Castellionum, *Castiglione Olona (circ. Varese, mand. Tradate)* 47.  
 Casternum, *Casterno (circ. Abbiategrasso, mand. Magenta, com. Robecco sul Naviglio)* 61.  
 Cavacurta, *Cavacurta (circ. Lodi, mand. Maleo)* 28.  
 Cavagniar, *Cavagneria, Cavagnera (mand. Pavia)* 87.  
 S. Celsi eccl. Mediolan. 31. 54.  
 Ceredanum, Ceredanum, cast., *Cerano*



- (*circ. Novara, mand. Trecate*) 22.  
23. 67. 71. 72.
- Chunradus v. Conradus.  
de Ciburg episc. v. Virceburg.  
Ciceranus: Azo.  
Cirate (*quid sit, ignoro*) 35.  
de Civassio cast., *Chiasso (cant. Tessin, distr. Mendrisio)* 22.  
Colonia civ., *Köln* 58. 69; Coloniensis, Collonensis archiep.: Rainaldus.  
Sanctus Columbanus, *San Colombano al Lambro (circ. Lodi, mand. Borghetto Lodigiano)* 15. 57. 59.  
Congrede partes 30.  
Conium, *Konijah* 92. 93. 95; de Cunio soldanus (Azzeddin) 82. 87. 92—95; fil.: Melecrinus.  
Conradus, Cunradus, Chunradus (Kolb), de Maze (Moze) 35.  
Constantinopolis civ. 84. 85; Constantinopolitanus imp.: Cursacus (Isaac Angelus).  
Copera, Coperra (*ignoro, quid sit; nescio an cogitandum sit de monte della Corva*) 28.  
Cornaletum, Cornaledum, *Cornaredo (prov. Milano, circ. Gallarate, mand. Rhò)* 61. 70.  
Cornalianum, Cornelianum, *Cornigliano Bertario (circ. Milano, mand. Cassano d'Adda)* 29. 68.  
Cornate (*olim in Brianza situm, neque enim Cornate [mand. Gorgonzola] nec Cornate [mand. Milano, com. Corpi Santi di Milano] hoc loco dictum esse potest*) 41.  
Cornu, *Corno Vecchio (circ. Lodi, mand. Maleo)* 28.  
Credarius pons 49.  
Crema cast., *Crema* 15. 27. 35—38. 47. 68. 73. — Cremenses 38. 39; cives: Presbiter de Carusco, Turricus de Bonate.  
Cremona civ. 30. 35. 37. 40. 46. 68; episc.: Ubertus. — Cremonenses 15. 27. 35. 54. 61. 69. 70.  
Crivellus: Arialdus, Iordanus.  
de Cruce: Lanfrancus.  
de Cruce prata 20.  
de Crumbac, *Burg Grumbach (Rbz. Würzburg)*: Marquardus.  
Cumae civ., *Como* 30. 61. 63. 68. — Cumani, Cumaxini, Cumenses 41. 46. 47. 53. 54. 65. 70, n. n. 73. — Cumanorum episcopatus 56.  
Cumana (Cumacina) porta Mediolan. 18. 23. 41. 43. 47. 49. 54. 65. 67. 69.  
de Cumino: Petrus.  
Cunium v. Conium.  
Cursacus (Isaac Angelus) imp. Constantinopol. 80—85.  
Cunradus v. Conradus.  
Cunrandus (*falso pro Girardo*) Cagapistus 73.  
de Curte: Lanfrancus.  
Curtus: Waldericus.
- Daniel** episc. Pragensis 28. 31.  
S. Dionisii monast. Mediolan. 31. 54.  
de Disce, *Dietz (Rbz. Wiesbaden)* comes: Henricus.  
Disertina, *vallis de Disentis* 63.  
Dossus: Petrus.  
Ducis pratium iuxta Placentiam 17.  
de Dugniano, *Dugnano (circ. Monza, mand. Desio)*: Mainfredus.
- Ekkebertus** comes v. Adelpertus.  
de Erbesiis: Henricus.  
de Ermenulfis: Castellinus (Castellus).  
S. Eufemiae pusterla Mediolan. 42.  
S. Eustorgii eccl. Mediolan. 58. 69.
- de Fabrica prata iuxta montem Terdonae 19. 21.  
Fara, *Fara Novarese (circ. Novara, mand. Carpignano)* 23.  
Federicus v. Fredericus.  
S. Felicis corpus 58.  
Ferraria, Feraria, civ., *Ferrara* 30. 62. 63. 68. 70. — Ferarienses 30.  
Frasceda (Frasceda), *Frascata (circ. Tortona, mand. Curone) ad Curonem fl.* 19. 110.  
Franci 16. — Franciae rex: Ludowicus VII.
- Fredericus, Federicus.**  
Fredericus (cogn. Barbarossa) 78. 97. 98) I. imp. (rex Romanorum) 67) 14—18. 24. 28—64. 67—73. 78—98; uxor: Beatrix; filii: Fredericus, Henricus, Philippus.  
Federicus IV. de Rotburc dux Suae viae 49.

- Fredericus V. dux Suaviae, fil. Frederici I. imp., 79—85. 88—93. 97.  
 Federicus mag. scholarum 56.
- Galdinus**, Gaudinus, archidiaconus, postea archiepiscopus Mediolanensis 42. 53. 61. 62. 70.  
 Galliate, Galliate, castrum, *Galliate (circ. Novara)* 17. 28. 67. 72.  
 Galipolis, Galpolis, civitas, *Gallipoli* 84. 85. — Galpolitides paludes 85.  
 Gambolate, Gaborate, castellum, *Gambold (circ. Lomellina) ad fl. Terdoppio* 25. 68.  
 Gamondum, *Castellazzo Bormida (circ. Alessandria)* 30. 68. — Gamundienses 18.  
 Garbania, Garbagina, *Garbagna (circ. Tortona)* 17.  
 Garsendonius episcopus Mantuanus 40.  
 Gasparus Menoclius miles Mediolanensis 37.  
 Gaudinus v. Galdinus.  
 Gazianum, *Gaggiano (circ. Abbiategrasso, mand. Binasco)* 37.  
 Genua, Ianua, civitas, *Genova* 53.  
 S. Georgius 92. 93.  
 Girardus (*falso Cunrandus*) Cagapistus 73.  
 Godefridus episcopus Virciburgi 92. 93.  
 Gothi 16.  
 Gozonus (Gozwinus) comes (de Heinsberg) 34. 55.  
 Gratasolia, *Gratasoglio (com. Corpis Santi di Milano)* 37.  
 Gravadonum, Gravedona, *Gravellona (circ. Lomellina)* 14. 27.  
 Greci 81—83. 85—87. 89; Grecus imp.: Cursacus (Isaac Angelus). — Grecia 83. 85.  
 Grogonzola, *Gorgonzola (circ. Milano)* 29.  
 Guido comes de Blandrate 25. 39. 40. 50—52. 57.  
 Guido comes de Lomello 45—47.  
 Guifredus comes de Lomello 45, n. 1.  
 Guilielmus III, marchio Montisferati 18. 24. 40. 41. 44—46. 62. 68.  
 Guntelmus, Guitelmus, magister Mediolanensis 22. 23. 26. 40.
- de **Heinsberg** comes: Gozonus.  
**Henricus**, Anricus.  
 Henricus VI. imp., filius Frederici I. imp., 64. 71. 79.
- Henricus II. episcopus Leodiensis 54—56. 58.  
 Henricus II. dux Austriae 38.  
 Henricus (Leo) dux Saxoniae et Bavariae 67.  
 Henricus comes de Disce 60. 61.  
 Henricus de Erbesis 58.  
 Anricus de Landriano Mediolanensis 38.  
 Henricus Suevus 55.  
 Herba, *Erba (circ. Como)* 41.  
 Hermannus II. episcopus Monasterii 80. 81.  
 Hierosolima v. Ierusalem.  
 Horasum *ignotum, in territorio Tortonensi olim situm* 17. 20.  
 Hostensis, *Osteno? (circ. Como, mand. Porlezza, com. Claino, ad lacum de Lugano)*, advocatus 56.  
 Ugo de Pasiluco consul Mediolanensis a. 1155. 19.  
 Ugo Vicecomes Mediolanensis 17.
- Ianinus** Mainerius Mediolanensis 17.  
 Ianua v. Genua.  
 Iconium v. Conium.  
 Ierusalem, Hierosolima, Yerosolimitana civitas 78. 79. 98.  
 Indunum, *Induno Olona (circ. Varese, mand. Arcisate)* 47.  
 Iohannes de Anagnina cardinalis subdiaconus 39. 40.  
 Iohannes de Sancto Blatore 50.  
 Iordanus, filius Arialdi Crivelli, 49.  
 Iordanus Scacabarozius civis Mediolanensis 15. 51. 52. 58.  
 Isaac Angelus v. Cursacus.  
 Italia, Ytalia 68. 79.
- Lacus** de Alserio 42.  
 Lacus Maior, *Lago Maggiore* 64.  
 Lafrancus v. Lanfrancus.  
 Lambrate, *Lambrate (circ. Milano, mand. Melzo) ad Lambrum fl.* 54.  
 Lambrus fl., *Lambo* 40.  
 de Lampugniano, *Lampugnano (circ. Milano, mand. Bollate)*: Lixia, Pagnierius.  
 Landrianum, *Landriano (mand. II. di Pavia) ad Lambrum fl.* 16. 27. 56; de L.: Anricus.
- Lanfrancus**, Lafranchus.  
 Lafranchus Canis Mediolanensis 47.  
 Lanfrancus de Cruce Mediolanensis 17.

- Lanfrancus de Curte Mediolan. 17, n. 1.
- Lanzacurte (Lanzaturre) de Rancate 49.
- Lardragum, *Lardirago* (circ. Pavia, mand. Belgioioso) 72.
- Lauda, Laude (juvenis 69), civ., cuius locus olim dictus Mons-Gezonis, *Lodi Nuovo* 36. 37. 40. 46. 49. 50. 52. 53. 56. 61. 63. 68. 69. — Laudenses 53. 54. 62. 70; episc.: Albericus. — Laudensis episcopatus 55.
- Laude, *Lodi Vecchio* 27.
- Legnanum, Legniamum, *Legnano* (circ. Gallarate, mand. Busto Arsizio) ad *Olonam fl.* 15. 40. 55. 63. 71—73.
- Leodiensis episc.: Henricus II.
- de Leuco, Leucho, *Lecco* (prov. Como), rocha 28.
- Lixia, *Lea ad lacum Maiorem* (prov. Novara, circ. Pallanza) 64.
- Lixia (de Lampugnano) consul Mediolan. a. 1157. 27.
- Lodoycus v. Ludowicus.
- Lomellum, de Lomelo castrum, *Lomello* (circ. Lomellina) ad *fl. Agogna* 15. 27. 28. 68. 72; comites: Guido, Guifredus.
- Longobardi, Lombardi, Lonbardi 15. 16. 24. 34. 57. 59. 62—64. 69—71. — Longobardia, Lombardia, Lombardia, Lumbardia 14—16. 18. 24. 28. 30. 33. 34. 41. 46. 54. 56. 60—62. 67—73.
- Lucensium librae 60.
- Ludowicus VII. rex Franciae 55.
- Lodoycus de Baradello 40.
- de Lugano vallis 14. 67.
- Lumilina prov., *Lomellina* 14.
- Lunartii locus ignotus 56.
- Lutarengi (= Lotharingi) 30.
- de Madregniano: Obizo.
- Magorum trium corpora 58. 69.
- Mainerius: Ianinus.
- Mainfredus de Dugniano consul Mediolan. a. 1159. 36.
- Maita: Bragheta.
- Mala-opera: Martinus (Martinonus).
- Malaspinæ marchiones 17. 19; marchio: Obizo.
- Malatrinus v. Melecrinus.
- Maleum, Mareum, *Maleo* (circ. Lodi) 27. 28.
- Malxate v. Melzate.
- de Mandello, *Mandello del Lario* (circ. Lecco, ad lacum de Lecco), capitanei 56.
- Mantua civ., *Mantova* 62. 63. 70; episc.: Garsendonius.
- Maragalia de Alliate consul Mediolan. a. 1155. 19. 67.
- Marcellinus: Rogerius.
- Marchagium 30.
- marchia, marcha (Trivissana 69, n. \*) 15. 57. 60—63. 69. — Marchexani 69.
- Marengum, Marengum, *Marengo* (com. Alessandria) 30. 68.
- Mareum v. Maleum.
- de Sancta Maria: Rugerius.
- S. Maria in Scultabis eccl. Torton. 21.
- S. Mariae eccl. maior Mediolan. 34. 40.
- Marquardus de Crumbac 55. 58—60.
- Martesana, Martexana, comitatus 34. 40. 41. 55. 69. — Martexani, Martenses 34. 54. 55.
- S. Martini conf. corpus 58.
- Martinus (Martinonus) Mala-opera Mediolan. 36.
- Marus Mons v. Mons.
- de Maze: Chunradus.
- Medilium, *Mediglia* (circ. Milano, mand. Melegnano) 40.
- Mediolanum, Mediolanensis civ., *Milano* 15. 20—22. 24—27. 30—37. 40—56. 58. 61—63. 65. 67—73; eccl. et monast.: S. Ambrosii, S. Celsi, S. Dionisii, S. Eustorgii, (S. Mariae) maior eccl., Omnium sanctorum in brolio Templi, S. Simpliciani, S. Victoris ad Corpus, S. Vincentii; aedif.: Arcus Romanus, domus malsanorum 31; portae: Cumana, S. Eufemiae, Nova, Orientalis, Romana, Ticinensis, Tonsa, Vercellina. — Mediolanenses 14—29. 31—38. 40—50. 54—60. 62—73; archiep.: Obertus, Galdinus; archipresb.: Milo; archidiacon.: Galdinus; cimil.: Alghisius; consules 49. 52. 62. 70; consules: a. 1155. Maragalia de Alliate, Ugo de Pasciluco, Arnadius, Arialdus, Amizo; a. 1156. Azo Ciceranus; a. 1157. Lixia de

- Lampugniano; a. 1159. Mainfredus de Dugniano; a. 1162. Osa, Anselmus de Orto; cives: Albertinus de Carate, Albertus fil. Osae, Aliprandus iudex, Ambrosius de Boliate, Anricus de Landriano, Azo Bultraffus, Caput-de-Malio de Pusterla, Castellinus de Ermenulfis, Gasparus Menclocius, Ianinus Mainerius, Iordanus Scacabarozius, Lafranchus Canis, Lanfrancus de Cruce, Lanfrancus de Curte, Martinus Mala-opera, Obizo de Madregniano, Oldratus de Basilica-Petri, Pagnierius de Lampugniano, Rogerius Marcellinus, Rugerius de S. Maria, Squarzaparte de Buxinate, Ugo Vicecomes.
- Melecrinus, Malatrinus, fil. (Azzeddini) soldani de Conio, 90. 91. 92.
- Melegnanum, Melegnium, *Melegnano* (circ. *Milano*) 29. 31. 48. 68. de Melzate, Malzate, *Melzo* (circ. *Milano*)? capitanei: Arnulfus, Ubertinus.
- Menclocius: Gasparus.
- Meotides paludes 79.
- de Micano: Suxo.
- Millo, Milus, archipresb. Mediolan. 42. 53.
- de Mizano: Suzo.
- Modoetia civ., *Monza* 34. 55—57. 59. 61.
- de Momi, Momo, villa et castrum, *Momo* (circ. *Novara*) ad fl. *Agogna* 16. 67; de Mommo turris 23.
- Monasterii, Monasticus, *Münster*, episc.: Hermannus II.
- Montis-ferrati comitatus 35. 68; Montis-ferrati marchio: Guilielmus III.
- Mons-Gezonis, postea vocatus Lauda 36. 53. 55.
- Mons Marus (Marrus), *Montemalo*, olim situm in territorio Laudensi 28.
- Mons Oldradi (Oldrati) (nescio ubi situm fuerit) 28.
- Montorfanum, *Montorfano* (mand. *Como*) 44.
- Morgengum cast., *Morgengo* (circ. *Novara*, mand. *Momo*, com. *Sologno*) 23. 72.
- Morgora fl., *Molgora* 55.
- Morimondus monast., *Morimondo* (circ. *Abbiategrosso*, mand. *Binasco*, com. *Coronate*) 41. 49; abbas: Bertinus (Berta).
- de Moris quidam 48.
- Mosezium, *Mosezzo* (mand. *Novara*, com. *S. Pietro Mosezzo*) 23.
- Mozate, *Mozzate* (circ. *Como*, mand. *Appiano*) 47.
- de Moze: Conradus.
- Mutina civ., *Modena* 30. 36, n. 2. 62. 63. 68. 70. — Mutinenses 30.
- S. Naboris corpus 58.
- de Nashu, *Nassau*, comes: Robertus negotiatores 16.
- Nervianum, *Nerviano* (prov. *Milano*, circ. *Gallarate*, mand. *Rhò*) 40.
- Nigrinum (era un castello de' Pavese di là del Po, *Giulini IV*, p. 136, minime *Negredo*, ut coniecit *Jaffé*, SS. XVIII, p. 388, n. 49) 65.
- Nocetum, Noxeda, *Nosedo* (circ. *Milano*, mand. *Locate Triulzi*) 54. 56. 58. 61.
- Nova porta Mediolan. 18. 23. 32. 41. 54. 65. 67.
- Novaria civ., *Novara* 22. 30. 40. 61 —63. 68. 70. — Novarienses 23. 41. 46. 53. 54. 62. 65. 67. 70.
- Noxeda v. Nocetum.
- Obertinus, Obertus v. Ubert.
- Obizo marchio Malaspinæ 15. 21. 24. 62. 68. 70.
- Obizo de Madregniano miles Mediolan. 36. 37.
- Occimianum, Ocimianum, *Occimiano* (prov. *Alessandria*, circ. *Casale Monferrato*) 35.
- Octavianus, Ottavianus, card. (Victor IV. papa) 39. 40. 55.
- Oldradi Mons v. Mons.
- Oldratus de Basilica-Petri miles Mediolan. 37.
- Omnium sanctorum eccl. Templi in brolio Mediolan. 31.
- Oria villa ignota territorii Tortonensis 20.
- Orientalis (Horientalis) porta Mediolan. 19. 21. 22. 54. 65. 67.
- Orognum 28. Ubi situm sit, ignoro.
- Orsanigum cast., *Orsanigo* (circ. *Como*, mand. *Erba*) 42.

- de Orto: Anselmus.  
 Osa consul Mediolan. a. 1162. 50;  
 fil.: Albertus.  
 Ottavianus v. Octavianus 40.  
 Otto I. (de Wittelsbach) comes palat.  
 Bavariae 35. 36. 39.
- Padua civ., Padova** 30. 63. 68. 70.  
 — Paduani 30.  
 Padus fl., *Po* 30. 62.  
 Paganus mag. 56.  
 Pagnierius de Lampugniano Me-  
 diolan. 38.  
 Pavia civ., *Pavia* 14. 22. 26. 30. 36.  
 37. 39—41. 46. 53. 55. 56. 58. 60.  
 61. 63. 67. 68. 70; monast.:  
 S. Petri Caeli-aurei. — Papienses  
 15—27. 34. 37. 46. 53. 54. 56.  
 60—63. 65—68. 71. 72. — Papiæ  
 episcopatus 59.  
 de Paradino: Adam.  
 Paravisinum, *Parravicino* (circ. *Como*,  
*mand. Erba*) 41.  
 Parma civ. 30. 62. 63. 68. 70. 73.  
 — Parmenses 62. 70.  
 de Pasciucco: Ugo.  
 Pergamum civ., *Bergamo* 30. 62. 63.  
 68. 69. 70. — Pergamenses 30. 61.  
 66. 70. — Pergamensium episco-  
 patus 60.  
 S. Petri Caeli-aurei monast. Pa-  
 piensis abbas 58.  
 S. Petri (in Vaticano) eccl. Romana  
 69.  
 Petri pons 18.  
 Petrus de Cumino 54—56.  
 Petrus Dossus 57.  
 Phalephy v. Salephym.  
 Philadelphia, Phyladelfia, Philadelphys,  
 civ. 84—87.  
 Philippis, Philipis, Phylipope, Phil-  
 pensis civ., Philippenses, *Philip-  
 popel* 82. 83.  
 Philippus rex (Macedonum) 83.  
 Philippus rex, fil. Frederici I. imp.,  
 79.  
 pistores 16.  
 Placentia civ., *Piacenza* 14. 17. 18.  
 20. 23. 42. 44. 45. 62—64. 70. —  
 Placentini 14. 15. 19. 38. 40. 43.  
 49. 62. 70.  
 Plasmundi casina 54.  
 Pollianum, Polianum, *Pogliano* (circ.  
*Gallarate, mand. Rhò*) 40.
- pons Credarius 49.  
 Pons-longus, *Pontelungo* (mand. *II.  
 di Pavia, com. Vidigulfo*) 21. 37.  
 pons Petri 18.  
 de Pozolo castrum, *Pozzol del Groppo*  
*(circ. Tortona, mand. Volpedo)* 21.  
 Pragensis episc.: Daniel.  
 de Prando: Zilius.  
 prata de Cruce 20.  
 pratium Ducis iuxta Placentiam 17.  
 prata de Fabrica iuxta montem Ter-  
 donæ 19. 21.  
 Presbiter de Carusoo Cremensis 38.  
 de Pusterla: Caput-de-malio.
- Rainaldus, Raynaldus**, archiep.  
 Collon., cancellarius imperii 30. 31.  
 35. 36. 57. 58. 69.  
 de Rancate, *Rancate* (prov. *Milano*,  
*aut vicus com. Viboldone aut vicus  
 com. Triuggio, duo enim huius  
 nominis vici in territorio Mediola-  
 nensi existunt, tertius eiusdem  
 nominis in distr. de Mendrisio*):  
 Lanzacurte (Lanzaturre).  
 Raude, *Rhò* (circ. *Gallarate*) 40.  
 Raul sire 66.  
 Ravenna civ., *Ravenna* 30. 68. —  
 Ravenates 30.  
 rectores civitatum 34. 40; Longo-  
 bardiae 73.  
 Regium civ., *Reggio (Emilia)* 30. 62.  
 63. 68. 70. — Regenses 30.  
 Restagnus dux Turchorum Bariano-  
 norum (dom. Turchomanorum de  
 Baria) 88. 89.  
 Ripa Sancti Vitalis, *Riva San Vitale*  
*(cant. Tessin, distr. Mendrisio) ad  
 lacum de Lugano* 28.  
 Robacastellum Mediolan. 29.  
 Robertus comes de Nashu 80. 81.  
**Rodegerius, Rogerius, Rugerius.**  
 Rogerius Marcellinus miles Mediolan.  
 57.  
 Rugerius de S. Maria Mediolan. 17.  
 Rodegerius (Rogerius) miles 35.  
 Rolandus, Rolandinus, card. v. Ale-  
 xander III. papa.  
 Roma 18. 61. 67. 69. 70; eccl.:  
 S. Petri. — Romana eccl. 73. —  
 Romani 16. 31.  
 Romana porta Mediolan. 19. 21. 22.  
 31. 32. 47. 54. 65. 67. 68.

- Sanctus Romanus ad Quintum, *Quinto Romano* (circ. Milano, mand. Bolate) 40.
- Ronchaliae, *Roncaglia* (prov. Piacenza, com. Mortizza), vel, ut nuper asseritur, *Castelnuovo di Roncaglia* 16.
- de Rotburc, *Rothenburg a. d. Tauber*: Federicus dux.
- Roxate villa et castrum, *Rosate* (circ. Abbiategrasso, mand. Binasco) 16. 61. 67. 70.
- Rugerus v. Rogerius.
- Saladinus soldanus 78.
- Salephym (*falso Phalephy*) civ., *Seleucia*, *Seleuke* 96. 97.
- Salla, *Sale* (circ. Tortona) 18.
- Sarraceni 79. 91. 93; Sarracenorum soldanus (*Azzeddin*) 83. 93. 95.
- Sarzanum (*Serzanum*), *Sarezzano* (circ. Tortona, mand. Viguzzolo) 17. 20.
- Sausia, *Sauxia*, civ., *Susa* 62. 70.
- Saxoniae dux: Henricus (Leo).
- Scabarozius, *Scabarocius*: Iordanus.
- Scrivia fl., *Scrivia* 21. 64.
- in Scultabis S. Mariae eccl. Torton. 21.
- Sedezanum v. Settezanum.
- Segrate, *Segrate* (circ. Milano, mand. Melzo) 35.
- Seprium comitatus 34. 40. 55. 69. — Sepriensis 34. 47. 53—56. 61. 62. 70.
- Serzanum v. Sarzanum.
- Settezanum, *Settetianum*, *Setezanum*, *Sedezanum*, *Siziano* (mand. II. di Pavia) 21. 37. 67.
- Sevisum, *Seveso* (circ. Monza, mand. Barlassino) ad fl. *Seveso* 55.
- Sezana, *Cesana di Brianza* (circ. Lecco, mand. Oggionno) 41.
- S. Simpliciani eccl. Mediolan. 54.
- Sanctus Sirus ad Vepram, *S. Siro* (com. Corpi Santi di Milano) casale et ecclesia subdita ecclesiae suburbanae S. Petri in Sala, olim cella monasterii S. Ambrosii, 2 km. a porta Magenta Mediolanensi 54.
- soldanus v. de Conio sold., Sarracenorum sold.
- Sora, *Saône* fl.? (*St.-Jean-de-Losne*?) 55.
- Sozagum, *Sozzago* (circ. Novara, mand. Trecate) ad fl. *Terdoppio* 23.
- Spigizollum, *locus ignotus* 41.
- Squarzaparte de Buxinate miles Mediolan. 37.
- Stabium cast., *Stabbio* (cant. Tessin, distr. Mendrisio) 22. 67.
- Stabulum 22, n. p.
- Suaviae, de *Suave ducis*: Fredericus IV. de Rotburc, Fredericus V. Surianae partes 78.
- Suzo (*Suxo*) de Mizano (*Micano*) 49.
- Tardubium, *Terdobbiate* (circ. Novara, mand. Vespolate) 24.
- Tardubius fl., *Terdoppio* 23.
- Taxaria, *Tassera* (circ. Como, com. Alserio) 42. 43.
- Templi eccl. Omnium sanctorum in brolio Mediolan. 31.
- Terdona civ., *Tortona* 14. 15. 17—22. 28. 56. 67. 71—73; maior eccl. 17. 20, n. 2. — Terdonenses 17. 18. 20. 62. 70.
- Terra sancta 98.
- Theutonici, *Teuthonici*, *Theotonic*, *Theothonici*, *Tehotonic* 16. 24. 29. 30. 32. 38. 41. 46. 63. 69. 73. 78. 84. 85. 87. 90. 94; *Theothonica* potestas 35.
- Theobaldus dux Boemitarum 28. 31. 69.
- Theothonici v. Teutonic.
- Thomae casinum 48.
- Ticinensis porta Mediolan. 20. 22. 27. 42. 47. 54. 65. 67.
- Ticinus, *Ticinum*, fl., *Ticino* 14. 17. 22—24. 27. 28. 63. 64. 66—68. 72. 73.
- Tonsa porta Mediolan. 32.
- Tratia 79.
- Trecate castrum et villa, *Trecate* (circ. Novara) 17. 28. 67. 72.
- Tricium, *Tritium*, castrum, *Trezzo sull'Adda* (prov. Milano, mand. Cassano d'Adda) 29. 34. 35. 36. 55. 68.
- Tristium sive doloris liber 58.
- Trivisium, *Trivixium*, *Trevisium*, civ., *Treviso* 30. 63. 68. 70. — *Trivisani* 30. — *marchia Trivisina* v. *marchia*.
- Triumphalis turris de Noceto 56.
- Turci, *Turchi* 78. 82—91. 94. 95;

- Turchi Bariani 87; Turchus quidam 90. 91.  
 Turchomani, Turchimani 86. 94. 95.  
 Turricus (Turicus) de Bonate Cremonensis 38.  
 Tuscia, Tussia 30. 68.
- U**bertinus, Obertinus, capitaneus de Melzate (Malxate) 49.  
 Obertus archiep. Mediolan. 17. 34. 40. 42. 43. 47. 48. 53.  
 Ubertus episc. Cremon. 40.  
 Ugo v. Hugo.  
 Ungari 16. — Ungaria 78—81; rex: Bela III.
- Waldericus v. Waldericus.  
 Varixium, Varese (prov. Como) 47.  
 Vegiantinum, Vigentino (circ. Milano, mand. Locate Triulzi) 54. 56. 61.  
 Vegivanum v. Vigevan.  
 Veiranum, Verano (circ. Monza, mand. Carate Brianza) ad Lambrum fl. 40.  
 Venetia, Veneciae, civ. 63. 64. 71. 73. — Venetici, Veneciani 57. 69.  
 Venzagum, Venzaghi (circ. Gallarate, com. Busto Arsizio) 40.  
 Vepra fl., post Vedra, vocabatur aqueductus Olonae fluvii vicinus Mediolano 54.  
 Vercellae, Vercelae, civ., Vercelli 30. 40. 62. 63. 68. 70. — Vercellenses 62. 65. 70.  
 Vercellina, Vercelina, porta Mediolan. 20. 23. 41. 42. 47. 49. 54. 65. 67.  
 Verona civ. 28. 30. 62. 63. 68—70. — Veronenses 30. 57. 69, n. 5.  
 Vertemate, Vertemate (mand. III. di Como) 40.
- vexillum imperatoris 34.  
 Vicecomes: Ugo.  
 Vicentia civ., Vicenza 63. 68. 70. — Vicentini 30.  
 S. Victoris ad Corpus monast. Mediolan. 54.  
 Victor IV. papa v. Octavianus.  
 de Vicoboldone, Viboldone (circ. Milano, mand. Locate Triulzi) eccl. 70.  
 Vicus-maior, olim situs prope monast. Chiaravalle Milanese 37.  
 de Vicomercato, Vimercate (circ. Monza): Alcherius.  
 Videgulfus, Vidigulfo (mand. II. di Pavia) 23. 68.  
 Vigevanum, Viginani, Vegivanum, Vigevanum, castrum, Vigevano (prov. Pavia, circ. Lomellina) 14. 24—26. 65. 68. 71. 72.  
 Vigizollum, Vighizzolo (circ. Como, com. Cantù) 41, n. 1.  
 S. Vincentii monast. Mediolan. 54.  
 Virceburchi, de Ciburg, Würzburg, episc.: Godefridus.  
 S. Viti locus, S. Vito e Marta (circ. Abbiategrasso, mand. Binasco) 61.
- W**aldericus (Valdericus) Curtus 49.  
 Wandali 16.  
 Wido, Wifredus, Wilhelmus v. Gui.  
 Winili 16.  
 Wintelmus v. Guintelmus.  
 Wladislaus II. rex Boemitarum 28. 31. 68.
- de Zarengo, Zähringen, dux: Bertoldus IV.  
 Zilius de Prando Brixienensis 62. 70.

## GLOSSARIUM.

- acties** = acies 25. 43.  
**albergari, castrametari** 24.  
**ambaxiator** 81. 83.  
**amiratus, vox Arabica** 86. — **amiragus** 86. — **amirandus** 88; *cf.* **armirandus**.  
**annualiter** 59.  
**per antediem** 85.  
**appretiare, apretere** 30.  
**armirandus** 89; *cf.* **amirandus**.  
**ascleratus** 25. 43. 45; *cf.* **sclera**.  
**assedium, obsidio** 73.
- Baldaciter, audacter, alacriter** 18. 40. 82.  
**balestarii** 25; **balistarii** 30. 84; **balisterii** 25; **balesterii** 30.  
**balneare se** 96. 97.  
**bannire** 36. 68.  
**bannum** 34; **banum** 72.  
**baronus** = **baro** 41. 45. 52.  
**bisestus (annus)** 58.  
**biurara, biura, briura** 25, n. i. 110.  
**blandaciter scriptum pro baldaciter** 18, n. y. 82, n. q.  
**blava, blavae, frumentum** 40. 41. 48. 49. 50. 66. 69.  
**broletum, demin. vocis brolii** 36.  
**brolium, campus arboribus consitus, parvus** 30. 68.  
**burgenses** 58—61.  
**burgus** 15. 19. 26. 30. 42. 57. 59—61. 69.
- Campania, campanea** 25.  
**cancellarius, canzelarius, cancellerius** 85. 36. 57. 58.  
**capitaneus** 30. 49. 56.  
**carcar** = **calcar** 44.  
**cardinus, hortus, viridarium** 92.  
**carocerus, carrocerus, carozerus,**
- carrus vexillifer Lombardorum** 25. 40. 43. 53. 62. 63. 65. 66.  
**carocius, carotius, i. q. carocerus** 25. 41. 43—46. 53.  
**carrigium** 60.  
**castanea** 55.  
**castramentari** = **castrametari** 23—25. 54. 63. 92.  
**cimiliarcha** 42. 53.  
**circulus, Kreis** 60.  
**combursit (pro combussit)** 69. 70.  
**comeatus, comiatus, licentia abeundi** 34.  
**comestibilia** 81. 89.  
**comitiva** 79.  
**condiderunt pro condiverunt** 96. 97.  
**corticare** = **decorticare** 66.  
**costa, Ital. costa** = **collis** 45. 66; = **ripa** 64.  
**cridare, vox Ital., clamare** 35.  
**curialitas** 23.
- decorciare** = **decorticare** 40.  
**deierari** = **peierare** 26 (deierati sunt). 43.  
**dextrarius, equus militaris** 94; **dextrarius** 46.  
**dieta, iter unius diei** 81.  
**disconfictus, devictus** 45; **disconfitus** 71.  
**in districtu ponere, in carcerem conicere** 81.  
**diploma, Mummeg** 18.
- evadi (evasi erant = evaserant)** 47.  
**excludere pro claudere** 26.  
**expensae, sumptus** 22. 24. 36. 57. 59. 67.  
**exprimere** = **opprimere** 44.  
**expugnare** = **oppugnare** 44. 65.  
**extrinseca gens** 25.



ferto, nummus parvi pretii 94.  
 fictum, census, tributum 55. 56.  
 fiducia, tutela, salvagardia, induciae,  
 quae pacto quodam fide interposita  
 conceduntur 17. 49. 61. 62.  
 foculare = focus, Feuerstätte 58. 59.  
 fodrum 35. 60.  
 forenses 60.  
 fortia, forcia, manus, vis 18. 23. 67.

galea, navis armata remis propulsa,  
 Galeere 83. 85. 97.  
 grandus (granda) 91.  
 grossus 79. 89.  
 guadam = vadum 68.  
 guarda 22.  
 guastare = vastare 15.  
 guastum, rastatio 66. 69. 70.  
 guerra 16. 21; guera 15.

Hostis = expeditio bellica 72.

inducta subst., impulsus, incitatio 15.  
 interratus, terra munitus (refertus?)  
 65.  
 intrinseca gens 25.  
 inturbare 58.

laceolus = laqueus, Ital. lacciuolo 59.

malsanus, infirmus, aegrotus 31.  
 manganatum (mangana proiectum)  
 aurum 89.  
 mansum, iugerum agri 58. 59.  
 mantenendum subst., Aufrechterhaltung,  
 Behauptung 15.  
 manutenere 24. 31. 33. 43.  
 marcha, nummus 94. 95.  
 marciaticum, frumentum mense Martio  
 seminatum, Sommergetreide 59.  
 marturiari, martyrio perimi 38.  
 menolatus, nummus auro et cupro  
 confusus, ut ait Arnold. Lubec. 88.  
 mercatum 42.  
 merlatus, mit Rippen gekrönt 65.  
 milium 55.  
 montana subst. fem. 82.  
 montanea subst. fem. 88. — mon-  
 tanea neutr. plur. 88. 94. — mon-  
 tanae partes 28.  
 mox = mos 97.

necari, aquis submergi, Ital. anne-  
 gare 49. 63.

nefax = nefas 51.

Obba 58.

onager, machina lapidibus iaciendis  
 32.

Palafredus, equus 19.

panerius, sporta 86.

passare, transire 72.

passus, fauces 81.

pedica 59.

pertica, trabs 32.

pescina, stagnum, vox derivata a  
 pisce 51.

plaustellum 40.

plebes, parrochia, Ital. pieve 35. 56.

podium 45.

pomerium = pomarium, viridarium,  
 hortus 94.

potestas, potestà 33. 35. 60. 94.

pradariae (predariae) falces 40.

predaria = prederia 22, n. f. 32,  
 n. h. i. l. 65.

prederia (predera), machina petrararia  
 22. 32.

presonerius, captivus 46.

privatim, clam, occulte 44; private 51;  
 privatissime 27. 63. — privacius  
 iter 22.

probiter 89.

pusterla 42.

quartum, tributum, quo quarta pars  
 fructuum (redituum) solvitur 56.

quasi = paene, beinahe 22. 79. 87. 98.

rocha, arx (rupes) 28.

rocheta 28.

roncinus, equus 19. 32. 79.

sagittarii, sagitarii 17. 25. 30. 40.

79. 81—83. 85. 88. 89. 98.

salvati = silvatici 91. — salvaticae  
 erbae 91.

sclera = schera, scara, vox Germ.  
 Schaar, Ital. schiera 25. 43. 44.

scutifer 32.

securiter 42.

sero, vesper 51.

sextarius 49.

siphus = scyphus 23.

soldus, nummus 21. 32. 50. 58. 59.

solarium, sollarium 31.

solium = solum 52.

somarius 88.

<p>spanna, vox <i>Germ. Spanne, Ital.</i> spanna 59. spolia <i>fem.</i> = spolium 97. stubla = stipula 47. suadere <i>cum accus. pers.</i> 44. sustinere = sinere, pati 52.</p> <p>terragium, teragium 27. 65. tertiolorum soldi 32. tertium (fictum), tributum, quo <i>tertia</i> <i>pars reddituum solvitur</i> 55. 56. transpadare, Padum <i>fl. transire</i> 17.</p>	<p>transticinare, Ticinum <i>fl. transire</i> 24. treugua, treuga (tregua) 64. 71.</p> <p>ultramontaneae partes 29.</p> <p>vegetes, dolia 60. vendi 32. 48. 50. 95. viandae, victualia 15. victualia, <i>Genet.</i> victualiorum 20.</p> <p>ymaginare = imaginari 98.</p>
--	---

## EMENDANDA.

- P. 19, l. 9. 10. melius *cum cod. A Frasceda legendum videtur (cf. Indicem s. h. v.) et in nota k ponendum: frascenda B.*
- P. 25, n. i. *Nescio an haec vox corrupta eadem sit, quae occurrit in Ann. Mediol. breviss., SS. XVIII, p. 392, l. 8. briura (l. 10. biura).*
- P. 38, n. w *lege: facile quidem pro facile quidam.*

HOC TOMO CONTINENTUR:

	<i>Pagg.</i>
<i>Gesta Federici I. imperatoris in Lombardia (Annales Mediolanenses maiores) auct. cive Mediolanensi a. 1154—1177 . . .</i>	1—64
<i>Iohannis Codagnelli Libellus tristitiæ et doloris . . . . .</i>	14—64
<i>Appendix. Continuatio cod. A. a. 1201. 1202. 1230 . . . . .</i>	65. 66
<i>Annalium S. Eustorgii Mediolanensium (minorum) a. 1154—1177 . . . . .</i>	67—71
<i>Notæ S. Georgii Mediolanenses a. 1154—1176 . . . . .</i>	71. 72
<i>Annalium Mediolanensium brevium a. 1154—1177 . . . . .</i>	72. 73
<i>Gesta Federici I. imperatoris in expeditione sacra . . . . .</i>	74—96
<i>Ex Iacobi Aquensis Cronica ymaginis mundi (Relatio de Frederici I. imperatoris expeditione sacra) . . . . .</i>	79—98
<i>Index . . . . .</i>	99—107
<i>Glossarium . . . . .</i>	108—110
<i>Emendanda . . . . .</i>	110